

Jon

Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Jon rimirai

Nəgkiarien kwakwə kape nəkwəkwə e Jon

?Pa rimirai nəkwəkwə e? Kitawə kaseinein mə pa nhagin rimirai nəkwəkwə e, meinai yermamə yame rimirai nəkwəkwə e ripəh niniyen nhagin. Mərig rikitawə raməsik mə Aposol Jon rimirai. In naorahi Jemes, kini iriu kwajikovə mir kape Sebedi. In yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, kini Yesu rorkeikei pik in. Kamni kimə in rimirai nəkwəkwə minə e: Nəvsaoyen Huvə kape Yesu Kristo yame Jon rimirai, mine 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Revelesen.

?Rimirai ramvən kimi pa? Rimirai nəkwəkwə e ramvən kimi narmamə mə tukhani nəfrakisien ye Yesu Kristo. In rorkeikei mə tukrasitu irəriə mör nhatətəyen kapəriə tukriskai, meinai kapəriə nhatətəyen ripəh niskaiyen.

?Nimraghien rimnhawor pən iran mine ye nipig rimirai? Yesu rimamhə mamragh min, ai, newk fifti o sikisti ruauə muavən ta, Aposol Jon rimirai nəkwəkwə e. Jon in yemehuə kirik kape niməhuak, kini narmamə m-fam kape niməhuak kamhasiai in. In rorkeikei mə narmamə m-fam tukharkun huvə kafan nhajounien. Kini nipig nhajounien eikuə minə tukramuə, in rorkeikei mə narmamə tukharkun nhani-əhuyen.

?Rimirai nəkwəkwə e tuk naha? Rimirai nəkwəkwə e mamni-ərhav mə Yesu in Ji Kughen, kini in Kughen əfrakis. Kini narmamə m-fam yamə mine kashatətə iran tukhavəh nimraghien rerin. Kini Jon rorkeikei mə tukrini-ərhav nəvsaoyen kape Yesu yame nəkwəkwə kape Matiu mine Mak mine Luk kimirhipəh nirhiniyen. Kini in rorkeikei mə tukrini atuaturik nətərigien tiksın yame narmamə kamhani ye Yesu.

Nægkiarien kape Kughen rimauə mor yermamə kin, in e Yesu

1 ¹Apa kupan əgkap, ye nirikakunien, Nægkiarien rimnəmīr ta.^a Nægkiarien e rimnamarə iriu Kughen. Kini Nægkiarien e, in Kughen. ²Nipīg Kughen rīpəh hanə norien narimnar, in rīnarə rerin ta iriu Kughen. ³Kini Kughen rimnor narimnar fam ye nægkiarien a, kini narimnar fam yame Kughen rimnor, nar kirik min rikək yame Nægkiarien a rimipəh norien.^b ⁴In e, in Nuknei nimraghien, kini nimraghien e, in nikakien yame raməsia-pen narmamə mifam.^c ⁵Nikakien a raməsia-pen nəpignəpien, kini nəpignəpien to rīpəh napitayen.^d

⁶Yermamə kirik yame Kughen rher-pə kin mə tukruə, nhagin e Jon Baptaes.^e ⁷In rimnrer-ərhav mə tukrini-ərhav-pən nikakien a kimi narmamə, pəh iriə m-fam tukhani nəfrakisien iran. ⁸Pəh nien mə Jon in nikakien, mərig in rimauə əmə mə tukrini-ərhav nikakien a kimi narmamə m-fam. ⁹[Nægkiarien a rimauə ye tokrei tanə], kini in nikakien əfrakis, yame raməsia-pen narmamə m-fam ye tokrei tanə.^f

¹⁰Nar apnapig mə Kughen rimnor tokrei tanə ye Nægkiarien a, kini rimnamarə ye tokrei tanə e, mərig narmamə kape tokrei tanə kimiseinein In. ¹¹Rimauə ye tanə yame in kafan əmə tanə, mərig narmamə yame In rimirpen əriə^g kimnhaukreikin-pən nimeitairiə kim In, mhapəh nisorkeikeyen In. ¹²Mərig narmamə m-fam yamə mine kamhavəh In yerkiria, rikiria ragien tukun, mishatətə ye nhagin, kini In rameighan kin əriə mə tukhauə kwajikovə minə kape Kughen.^h ¹³Pəh nien mə kwajikovə minə a kape Kughen kasarha-pə rəmhen kin yame kwajikovə minə kape tokrei tanə kasarha. Pəh nien mə nərigien kape yermamə, uə kape tatə, yame kasarha iran. Mərig kasarha wi min ye Kughen, ye kafan nəsaninien.ⁱ

¹⁴Nægkiarien a rimauə yermamə mamarə kitawə min. Kimawə yimisəm kin nimrimawə nehuəyen kafan. In e, in nehuəyen kape Kwənkwan kirikianə Əmə, yame rimasi-pən ye Tatə Kughen. In rukwar kin nihuvəyen yame ramautə-pə kin kimi ətawə, kini rukwar min kin nəfrakisien.^j

¹⁵Jon rimnrer-ərhav mamokrən apomh mimə, “Yermamə e in e yame yimnamni mimə, ‘Yo jakəkupən, kini kwən kirik min aiki yame tukripikwasig kin yo. Mərig In yerpīrig rapita yo. Meinai nipīg yimipəh hanə narhayen, mərig In rīnarə rerin ta.’ ”

^a 1:1 Nhag pisin kirik, ramni Yesu Kristo, mə “Nægkiarien.” Əm-ru Jen 1:1; 1 Jon 1:1; Jon 17:5; Rev 19:13. ^b 1:3 Kol 1:16; 1 Kor 8:6; Hib 1:2 ^c 1:4 Jon 5:26; 11:25; 14:6 ^d 1:5 Jon 9:5; 12:46 ^e 1:6 Aposol Jon in rimirai nəkwəkwə e. Ror pisin ye Jon Baptaes. ^f 1:9 1 Jon 2:8 ^g 1:11 Yesu rimauə pawk apa Isrel, mərig nəmə Isrel, yame Kughen rimirpen əriə apa kupan, khapəh nhaniyen nəfrakisien iran. ^h 1:12 Gal 3:16 ⁱ 1:13 Jon 3:5; 1 Pita 1:23 ^j 1:14 Fil 2:7; 1 Tim 3:16

¹⁶Kini In rukwar kin nihuvəyen yame ramautə-pə kin kimi ətawə, kini nipig m-fam In ravəhsi-pə nihuvəyen kafan kimi ətawə. ¹⁷Ror məkneikin meinai Moses in swatuk kupan yame Kughen rimivəhsi-pə loa kimi ətawə, mərig Yesu Kristo in swatuk yame Kughen ramautə-pə kin kafan nihuvəyen mine nəfrakisien kimi ətawə.^k

¹⁸Narmamə to khapəh nisəmien Kughen. Mərig Tini Kwənkwan Kirikianə Əmə, yame ramərer ye nikar Kughen, in Kughen. In rimnor əpu Kughen kimi ətawə kini kitawə kharkun In.^l

Jon Baptaes ramni mə pəh nien mə in Kristo

(Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

¹⁹Kini nəmehuə minə tiksın ye kwənərəus kape Isrel yamə mine kimnisarə Jerusalem, kisher-pən kin pris tiksın mine Lifaet^m tiksın mə tukhavən misəm Jon Baptaes misaiyoh in mhamə, “Eh. ?Ik naha yermamə?” Ror məkneikin, Jon rimini-ərhav in. ²⁰Nipig kimisaiyoh in mə in pa, in ripəh nerkwaigien kin, mərig rimini-pən atuatur əmə in tuk əriə mimə, “Pəh nien mə yo Kristo yame Kughen rimini mə tukrher-pə kin.”

²¹Kini iriə kimnhani mhamə, “?Tukmə pəh nien mə ik Kristo, kini ik pa? ?Ik Elaeja uə?”ⁿ

Mərig Jon rimə, “Nikam. Pəh nien mə yo Elaeja.”

Kini iriə kimisaiyoh min in mhamə, “?Tukmə pəh nien mə ik Elaeja, kini ik pa? ?Ik profet kape Kughen yame kimini kupan mə tukruə uə?”^o

Mərig Jon rimə, “Nikam.”

²²Kini iriə kimnhani mhamə, “Ik takaməkeikei mini-ərhav ik kimi əmawə, pəh kimawə jakhavən mhani-əsah-pən kimi narmamə yamə mine kimisher-pə kin əmawə.”

²³Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Yo e yermamə yame profet Aesea rimini-ərhav ta kupan mə,

“Yermamə kirik tukrokrən apomh apa ye tipəvsik mamni mimə,

“Kimiə taksor huvə swatuk kape Kughen Yermaru.” ’ ’ ” *(Aes 40:3)*

²⁴Kini Farisi minə kimisher-pən kin narmamə tiksın min khaue apaikin, ²⁵misaiyoh-pən Jon mhamə, “?Tukmə pəh nien mə Ik Kristo, kini pəh nien mə ik Elaeja, kini pəh nien mə ik profet a yame kimisəvsao kin kupan, kini rhawor e nakamor baptaes ye narmamə?”

²⁶Kini Jon rhorpin nəgkiarien kapəriə mimə, “Yo yakamor baptaes ye narmamə ye nu, mərig yermamə kirik ramərer ye kwerkwān irəmiə yame nakseinein In. ²⁷Yo yakaməkupan, kwən a tukrikwasig, mərig In

^k 1:17 Rom 5:21 ^l 1:18 2 Kor 4:6; Kol 1:19; 2:9; Rev 22:4 ^m 1:19 Lifaet in yamehuə kape nəhuakien kape nəmə Isrel. Əm-ru diksoneri. ⁿ 1:21 Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13
^o 1:21 Dut 18:15

yerpirig, kini yo yetanə əmə. Yakpəh nəmhenien tuk nirisin-tayen sandel kafan.”

²⁸Narimnar a rimnor əfrakis apa yerkwanu kirik, kamni kimə Betani. In apa nikar nu Jodan pən- apa ikin Jon rimnor baptaes ye narmamə ikin.

Yesu In rəmhen kin kwaji sipsip kape Kughen

²⁹Kəni rikwamer kin, Jon rimnəm Yesu raməriwək mamuə, kini rini-ərhav mimə, “!Ei! !Səm-ru! Kwən e in e in rəmhen kin kwaji sipsip kape Kughen, meinai in tukririsin ta narpinien kape norien has minə kape narmamə ye tokrei tanə.^p ³⁰Yermamə e in e yimnaməvsao kin kimi əmiə mimə, ‘Yo jakəkupən, kini kwən kirik min aikin tukrikwasig kin yo. Mərig In yerpirig rapita yo. Meinai nipig yimipəh hanə narhayen, In rinərə rerin ta.^q ³¹Nipig yo yimnaməvsao kin In, kini yo min meinein mə In pa; mərig yimauə mor baptaes ye narmamə ye nu mə jakor əpu kwən a kimi kwənərəus minə kape Isrel.”

³²⁻³³Kini ai, Jon rimnərə-ərhav mamni min mimə, “Kughen rimnher-pə kin yo mə yo jakor baptaes ye narmamə kin nu, kini nipig yimnaməvsao kin in, yo min yimneinein mə kwən ai in a. Mərig Kughen rimini-pə tuk yo mimə, ‘Takəm Nanmin kafak tukreiwaiyu mərə-ərhav ye yermamə kirik. Kini kwən e In e In tukror baptaes ye narmamə kin Nanmin Rhakə.’ Kini ai, yimnəm Nanmin Kape Kughen risi-faktə ye neiai [rəmhen kin mak] meiwaiyu məkwətə-pən ye yermamə kirik. ³⁴Yimnəm atuatur nar a, kini mərə-ərhav mamni-ərhav mimə, ‘Kwən e in e, in Ji Kughen əfrakis.’ ”

Yesu rimirpen kafan tiksin narmamə

³⁵Kəni rikwamer kin, Jon rimavən min apaikin irisir yermamə kiraru kafan. ³⁶Kini məm Yesu raməriwək ye swatuk mamuə, kini rini-pən tuk əriu mimə, “!Eh! !Wəm-ru! Kwən e In e in Kwaji sipsip kape Kughen.”

³⁷Kafan yermamə mir kimiwarig nəgkiarien a, mwərer, mirakwasig kin Yesu. ³⁸Kini Yesu rarar məm kwərə mir a karakwasig kin In, kini In rimə, “!Eh! Kwərə mir. ?Nəkawarha-kin naha?”

Kini iriu krəmə, “Rabae. ?Nakamarə hiə?” (Nəgkiarien e rabae, nipran ramni mə “yahajoun”).

³⁹Kini Yesu rimini-pən tuk əriu mimə, “Pəh krhivən, nakwəm-ru ikin yakamarə ikin.” Kini iriu kimirakwasig kin, mirhuvən, kini mwəm ikin ramarə ikin. Ipakə mirh rīvə, irisir min kimnarhəmir mirheriaji rəpignəp.

⁴⁰Kwərə mir a kirik rimnərig nəgkiarien yame Jon rimini marar mamkwasig kin Yesu, nhagin e Andru, naorahi Saemon Pita.

^p 1:29 Hib 9:22,26 ^q 1:30 Jon 1:15,27

⁴¹ Məkneikin, Andru rimavən məm piauni Saemon, rikir mirauə, kini mini-pən tukun mimə, “!Eh! Yaknəm ta Mesaea.” (Nəgkiarien e Mesaea, nipran rimə “Kristo,” yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin). ⁴² Kini Andru rikir Saemon miravən miwəm Yesu.

Kini Yesu rəm in, mimə, “Ik e Saemon, kwajikovə kape Jon. Mərig taktakun ai, tukokrən kin ik kimə ‘Kefas.’” (Nħag e Kefas, nipran ramni mə kapier. Ye nəgkiarien kape nəmə Gris kamni kimə Pita).^r

Yesu rimirpen Filip mine Nataniel

⁴³ Kəni rikwamer kin, Yesu rikin raməsik mə tukrivən apa Galili. Kini məm kwən kirik, nhagin e Filip, mini-pən tukun mimə, “Yuə mikwasig kin Yo.” ⁴⁴ Filip in yemə Betsaeda, imei Andru mine Pita. ⁴⁵ Kini Filip rivən məm Nataniel mimə, “Kimawə yakwəsəm kwən apera, yame Moses rimnaməvsao kin ye nəgkiarien kape loa, In yermamə yame profet minə kimisəvsao kin, kini In yemə Nasaret, ji Josef. Nhagin e Yesu.”

⁴⁶ Mərig əmə Nataniel rimə, “?Rhawor? Nar huvə kirik to ripəh nisi-pəniən a Nasaret.”

Mərig Filip rimə, “!ta. Yuə məm-ru.”

⁴⁷ Kini Yesu rimnəm Nataniel raməriwək mamuə, kini rini-ərħav mimə, “Kwən e, in kwənərəus atuatur kape Isrel. In reinein neikuəyen.”^s

⁴⁸ Əmaikin, Nataniel raiyoh Yesu mimə, “?Rhawor nakirkun yo?”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yimnəm ik nakamkwətə ye tikimkimi nai^t, kwasig ikin Filip rokrən kin ik.”

⁴⁹ Kini Nataniel rimə, “Yħajoun. !Ik Ji Kughen! !Ik King kape kwənərəus kape Isrel!”

⁵⁰ Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “?Nakamni nəfrakisien irak meinai yakməni əmə mə yaknəm ta ik, nipig nimnamkwətə ye tikimkimi nai? Ik takpiəm nar ehuə minə rapita yame.” ⁵¹ Kini mini min mimə, “Yakamni əfrakis tuk əmiə mə, takpisəm napuə tukrəkwağ, kini agelo minə kape Kughen tukshaktə mhavən ye neiai, miseiwaiyu-pə tuk Yo, Ji Yermamə.”^u

Yesu rimukreikin nu ruə mor waen kin

2 ¹ Kəni nahu kin, kimnor narkurəkien kirik apa Kena, yerkwanu kirik apa Galili. Kini mama kape Yesu rimavən ye narkurəkien a. ² Kini kimnokrən min kin Yesu mine kafan narmamə minə mə tukhavən min ye narkurəkien a. ³ Əmaikin, narmamə kimnhanim fam waen, kini mama kape Yesu rimini-pən tukun mimə, “Nitawə waen ruikək.”

⁴ Mərig Yesu rimə, “Piahuaru apə. ?Rhawor nakamaiyoh-pə kin nar e kimi Yo? Ripəh hanə norien nipig kafak.”

^r 1:42 Mat 16:18 ^s 1:47 Jen 27:30-36; 31:26; 32:28 ^t 1:48 Nəgkiarien kape Gris ramni “tikimkimi nai kirik kamni kimə fig;” kwənkwan rheikən. ^u 1:51 Jen 28:12

⁵Mərig kafan mama rimini-pən tuk yorwok minə aikin mimə, “Takasor naha nhagin yame kwən e ramni.” ⁶Kimnətu jag ehuə sikis aikin, tukvi-pən nu iran, mə nəmə Isrel tuksərav ikin, mə tukhapəh nisəmkəmi-kien ye nimir Kughen. Kimnor jag minə a kin kapier. Kirkun nivi-pəni-en galon twenti faef ye kirikianə kirikianə.”

⁷Kini Yesu rini-pən tuk yorwok minə mə, “Havi-pən nu ye tikikwipir minə e.” Kimnhavən mhavi-pən nu irəriə kisokrig huvə. Kini rini-pən tuk əriə mimə, “Havi-ta nu tiksın, mhavəh, mhavən, mhavəhsi-pən kimi yemehuə kape nəviginien.” ⁸Kini kimnhavən masor.

⁹Kini yemehuə kape nəviginien rimir əsigəvin, mərig nu rinor ta waen kin. Kini reinein mə kimivəhs hiə waen e. Mərig narmamə yamə mine kimnhavi-ta nu a mhavəh mhavən, iriə əmə kharkun. Kini yemehuə kape nəviginien rimnokrən kin yermamə yame rimnarkurək pə pə əmə, ¹⁰mini-pən tukun mimə, “Tukmə nəviginien ehuə kirik, narmamə kasəkupən mhavəhsi-ərhav waen yame rhuvə pik, kini narmamə kamhanim ripsaah, misapis kin, kini ai, kipivəhsi-ərhav yame ripəh nihuvə-pikien. Mərig yakaməm mə ik nimnərəhu karin yame rhuvə rapita, raməmir meriaji nakpihavəhsi-ərhav ai taktakun.”

¹¹Kini nimtətien yame Yesu rimnor apa Kena ye Galili in nimtətien yame In rimnəkupan mor rhajoun-pən nehuəyen kafan, kini kafan narmamə minə kimishatətə timtim iran.

**Yesu rimnəkəu ye rhav narmamə yamə mine kasor nar apnapig ye
nimə ehuə kape Kughen**

(Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46)

¹²Kini ai, Yesu rimneiwayiyu mivən ye taon a Kapaneam iriə kafan mama mine naorahini minə mine kafan narmamə minə. Misarə kape nipig kwakwə əmə aikin.

¹³Kini nipig kape nəviginien kape nəmə Isrel e kamni kimə Pasova ruauə ipakə, kini Yesu rimnhaktə mivən Jerusalem.” ¹⁴Mamvən ye Nimə Ehuə kape Kughen, məm narmamə kasor salem kin kau minə, mine sipsip minə, mine mak ye tanə minə. Məmə narmamə tiksın kasor jenis ye mane. ¹⁵Əmaikin Yesu rimavən mirəh təvrə kirik, mərəm mamarkis kau mine sipsip minə kin, maməko ərhav narmamə ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini mahiə-ərhav kin mane kape narmamə yame kasor jenis ye mane kape kantri pisin pisin minə ruə ye mane kape Jerusalem, mei-əhu tebol minə kapəriə. ¹⁶Kini mamhek narmamə yamə mine kasor salem kin mak ye tanə mimə, “Hapik narimnar minə e mhatərhav. Hapəh nisorien Nimə kape Rimik rəmhen kin nimə kape norien maket.”

^v 2:6 Nəgkiari-en kape Gris ramni mə “Kirkun nivi-pəni-en ‘metrete’ kiraru uə kisısər.”

^w 2:13 Eks 12; Dut 16:1-6

¹⁷Narmamə kape Yesu minə kimisəm nar a, rikiriə raməsik nəgkiarien kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə,

“Narmamə tüksəməkin Yo, meinai Yo yakorkeikei pik kafam Nimə, kini mamarkut pik mə narimnar m-fam aikin tukratuatuk.” (Sam 69:9)

¹⁸Kini nəmehua kape nəmə Isrel kasəkeikei kimin mhamə, “!Ah! Pa nhagin rimivəh-si-pre nehuəyen kimik mə takor narimnar minə e? Or-ru nimtətien kirik, pəh yaksəm-ru mə nəfrakisien kafam nəsaninien ramsi-pən ye rao ye neai.”

¹⁹Mərig Yesu rimə, “Ita. Taksoriah Nimə Ehuə Kape Kughen, kini ye nipig yame ramor kisisər kin, jakherig min mərip.”^x

²⁰Kini nəmehua kape nəmə Isrel khamə, “Kəsi. Narmamə kimnhavhirəkin nimə e mhavəh newk foti sikis. ?Takhawor pən iran mine mivhirəkin min ye nipig kisisər əmə?”

²¹(Mərig nipig Yesu ramni Nimə Ehuə kape Kughen, In raməgkiar atuk əmə iran. ²²Kini kwasig ikin, nipig In rimamhə kini mamragh min, kafan narmamə minə rikiriə raməsik nəgkiarien e yame ramni ye Nimə Ehuə kape Kughen. Kini iriə kimnhani nəfrakisien ye Nəkwəkwə kape Kughen mine nəgkiarien yame Yesu rimini-ərhav).

Yesu ruirkun ta nətərigien kape narmamə

²³Mərig nipig Yesu rimnamarə apa Jerusalem, ye nipig kape nəviginien kape Pasova, narmamə khapsaah kimisəm In rimnor nimtətien tiksın, kini khani nəfrakisien iran. ²⁴Mərig Yesu rimipəh niniyen nəfrakisien irəriə, meinai In ruirkun nərigien kapəriə. ²⁵Yermamə kirik to ripəh nini-pənien nərigien kafan tukun, mərig In ruirkun ta narimnar fam yame ramswiin yerki narmamə.^y

Nikodimas rimavən məm Yesu

3 ¹Kini Farisi kirik aikin, nhagin e Nikodimas. In yemehua kirik ye kaonsel kape nəmə Isrel.^z ²Kini nipig kirik, yenpig, in rimavən mə tukrəgkiar iriu Yesu, mimə, “Yhajoun. Kimawə yakharkun mə ik yhajoun kirik yame Kughen rimnher-pə kin ik nakuə, meinai Kughen ripipəh nəmirien tuk Ik, nakpipəh norien nimtətien minə e.”

³Kini Yesu rhorpın nəgkiarien kafan mimə, “Yakamni əfrakis tuk ik mə, tukmə yermamə ripəh narhayen yame ror kīraru kin, to ripəh narəyen ye narmaruyen kape Kughen.”^a

⁴Nikodimas rinərig nəgkiarien a, rakur, maiyoh In mimə, “?Yermamə tukrhawor-pən iran mine marha yame ror kīraru kin? To ripəh nīrerig-pən-minien ye tip mama, marha min.”

^x 2:19 Mat 26:60-61; 27:40; Mak 14:57-59; 15:29 ^y 2:25 Jon 1:47; 6:61; 13:11

^z 3:1 Jon 7:50-51; 19:39-42 ^a 3:3 Jon 1:13; 1 Pita 1:23; Jem 1:18

⁵Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Yakamni əfrakis tuk ik mə tukmə yermamə rīpəh narhayen ye nu mine ye Nanmin kape Kughen, tukrīpəh nivəniēn mamara ye narmaruyen kape Kughen.”^b ⁶Yermamə rameimək əmə kin yermamə mor nīpran ramragh; mērig Nanmin kape Kughen əmə rīrkun norien nanmī yermamə ramragh. ⁷Takpəh nakurien tuk nəgkiariēn kafak yame yimīni-pre tuk ik mə, “Takaməkeikei marha wi min.”⁸ Rəmhen əmə kin nīmətag. Nīmətag ramavən, mamvən ikin yame rōrkeikei mə tukrīvən-pən ikin. Nakərig nīmətag ramavən, nakeinein mə ramsipkaa, uə ramvən hiə. Kini ye norien kirikianə əmə min, narmamə khapəh nisəmīēn Nanmin kape Kughen, mērig kasəm əmə wok kafan ye nīmraghien kape narmamə yamə mine kasarha wi min.”^c

⁹Mērig Nikodimas rimini-pən tuk Yesu mimə, “Nar e nakamni rəutən pīk. ?Tukrhawor pən iran mine mītərhav-pə?”

¹⁰Kini Yesu rimə, “Ik yhajoun kirik kape nəmə Isrel. ?Rhawor nakeinein narimnar minə e? ¹¹Yakamni əfrakis tuk ik mə kimawə kafak narmamə minə yakharkun narimnar minə mamhani-ərhav, misəvsao kin narimnar yamə yakwəsəm ta. Mērig kimīə nakhapəh nhaniyēn nəfrakisien ye nəgkiariēn kapəməwə. ¹²Yo yakamni pawk əmə narimnar kape tokrei tanə, mērig kimīə nakhapəh nhaniyēn nəfrakisien ye kafak nəgkiariēn. Tukmə rōr məkneikin, to nakhapəh nhaniyēn nəfrakisien ye kafak nəgkiariēn ye nīkarin kape narimnar kape rao ye neai. ¹³Mērig yermamə kirik rīkək yame ruavən ta apa ye rao ye neai. Mērig Yo pisin əmə, Ji Yermamə, yaksi-pən ye rao ye neai meiwaiyu-pə, mīrkun nəvsaoyen kin.

¹⁴“Apa kupan, Moses rimnamarə ye tipəvsik, mīruk haktə nar yame rimnor misigovin snek kin, mīruk haktə ye nai.”^d Kini ye norien kirikianə əmə min, tukruk haktə min Yo, Ji Yermamə,^e ¹⁵mə narmamə m-fam yamə mine kamhani nəfrakisien irak tukhavəh nīmraghien rerin. ¹⁶Rōr məkneikin meinai Kughen rōrkeikei narmamə m-fam ye tanimtanə mher-pə kin Yo, Tini kwənkwan kirikianə əmə, mə narmamə yamə mine kashatətə irak, tukhapəh nhamhəyēn, mērig tukhavəh nīmraghien rerin.”^f ¹⁷Pəh nien mə Kughen rimnher-pə kin Yo Tini mə jakuə mivəhsi-pən narpiniēn kimi narmamə. Mērig rimnher-pə kin mə Yo jakuə mor swatuk tuk nivəh-mīraghien narmamə ye tanimtanə.

^b **3:5** Esik 36:25-27; Efes 5:26; Taet 3:5 ^c **3:8** Esik 37:9 ^d **3:14** In apa kupan Moses rimikir ərhav nəmə Isrel ye kwermi nəmə Ijip, mērig nəmə Isrel kimnhani hah Moses mine Kughen. Kughen rher-pən kin snek yamə mine kasəkwəpah, kimisəs əriə. Kini narmamə yamə mine kisarha-pən masəm nar yame ramsigovin snek, yame Moses rimiruk haktə, kamhamragh. Mērig yamə mine khapəh nisarha-pəniēn misəm nanmī snek, kamhamhə. Əm-ru stori ye Nam 21:4-9. Ikin e Yesu ramni mə snek ramuh nuhpikiniēn kin nəmhəyēn kape Yesu ye nai kamarkwao kin. Kimiruk haktə in, kini narmamə yamə mine kisarha-pən misəm, kamhamragh. ^e **3:14** Nam 21:4-9; Jon 8:28; 12:32; 12:24 ^f **3:16** Esik 18:23,32; 37:9; 1 Tim 2:4; 4:10; 1 Jon 4:9-10

¹⁸ “Narmamə yamə mine kishatətə irak, Kughen tukripəh nivəhsi-pənien narpinien kimi əriə; mərig narmamə yamə mine khapəh nishatətəyən irak, Kughen ruini ta narpinien kapəriə, meinai khapəh nhaniyən nəfrakisien irak, Ji Kughen Kwənkwan kirikianə əmə. ¹⁹ Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə meinai nikakien ruauə ta ye tokrei tanə, mərig iriə khapəh nisorkeikeiyen nikakien. Kasorkeikei əmə nəpignəpien, meinai nipig m-fam, norien kapəriə ramahas. ²⁰ Narmamə yamə mine kasor norien has kasəməkin nikakien. To khapəh nhavəniyen aikin rakhak ikin, meinai khapəh nisorien mə nikakien tukrəsia-pen norien kapəriə.

²¹ “Mərig narmamə yamə mine kisəri-pən swatuk kape nəfrakisien tukasərer aikin rakhak ikin, mə nikakien a tukrəsia-pen norien kapəriə, mhajoun mə naha nhagin yame kasor, kasor ye nəsaninien əmə kape Kughen.”

Jon Baptaes raməgkiar ye Yesu

²² Kini ai, Yesu mine kafan narmamə minə kimnasəriwək misavən apa Judia, misarə iriə nəmə aikin. Kini In rimnor baptaes ye narmamə.

²³ Mərig ye nipig a, Jon rimnor baptaes ye narmamə apa Aenon, ipakə əmə tuk taon a Salim. Rimnor baptaes ye narmamə apaikin meinai nu rehuə aikin. Kini narmamə kimnhauə pik mə Jon tukror baptaes irəriə.

²⁴ Ye nipig a, kipəh hanə nivəhsi-pənien Jon ye kalabus.

²⁵ Kini narmamə tiksın kape Jon kimasotgoh iriə yemə Isrel kirik, ye nikarin kape nəravyyen mə tukror narmamə khapəh nisəmkəmikiyen ye nimri Kughen. ²⁶ Kini kimnhavən misəm Jon mhamə, “Yhajoun. Ik nakirkun kwən a kupan kimiru min apa nikar nu Jodan pən. Kini ik nimnərer-ərhav mini-ərhav pən In tuk narmamə. Taktakun ai, In ramor baptaes ye narmamə. Kini narmamə m-fam kamhavən masəm.”

²⁷ Kini Jon rimini-pən tuk əriə mimə, “Narmamə kharkun əmə nisorien narimnar yame Kughen ravəhsi-pən nəsaninien kimi əriə tuk norien.

²⁸ Kimiə e nakasərer tuk yo. Kimiə nakharkun huvə mə yakməni mimə, ‘Pəh nien mə Yo Kristo.’ Mərig Kughen rimnher-pə kin yo mə jakəkupən muə, kini Kristo tukripikwasig. ²⁹ Yakmə jakni-pre nuhpikinien kirik. Yermamə yame tukrarkurək ye piraovin kirik, piraovin a tukrəri-pən əmə in. Kini kwən a, in minə tiksın kaseito kin in mə tukruə ye lafet kape narkurəkien, kini rikiriə ragien tukun, kasərer masarha-kin in mə tukruə ye swatuk. Kini nipig tuksəm in ramuə, rikiriə tukragien. Kini yermamə yame tukrarkurək, yo e in kirik yame yakamərer mameito kin, mamarha-kin in mə jakravən ye nəviginien kape narkurəkien. Kini taktakun ai, yimmərig nəvsaoyen kin Kristo mə ruauə ta, kini rikik ragien pik. ³⁰ In tukraməkeikei muə mə In yerpərig rapita yo; kini yo jakaməkeikei meiwaiyu.

³¹ “Yermamə yame ramsi-pən ye Rao ye Neai In yepirig rapita narmamə m-fam. Yermamə yame ramsi-pə əmə ye tokrei tanə, in yermamə kape tokrei tanə, kini rirkun əmə niniyen narimnar kape tokrei tanə. Mərig yermamə yame ramsi-pən ye rao ye neai In yepirig rapita narmamə m-fam. ³² In mamərer-ərhav tuk nini-ərhavyen narimnar yame rimnəm minərig ta, mərig narmamə khapəh nhaniyen nəfrakisien iran. ³³ Kini mərig yermamə yame ravəh kafan nəgkiarien kini mamni nəfrakisien iran, in ramni-ərhav mə nəgkiarien yame Kughen ramni, in nəfrakisien. ³⁴ Ror məkneikin meinai yermamə yame Kughen rimnher-pə kin mə tukruə, In ramni-ərhav nəgkiarien kape Kughen. Kitawə kharkun mə In ramni-ərhav əmə nəgkiarien kape Kughen meinai Nanmin kape Kughen rehuə pik iran. ³⁵ Tata Kughen In rorkeikei pik Tini, kini mərəhu-pən narimnar fam əgkap ye kwərmin. ³⁶ Narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien ye Ji Kughen e, iriə tukhavəh nimraghien rerin. Mərig narmamə yamə mine kasəpəh In to khapəh nhavəhyen nimraghien rerin, meinai Kughen tukror niemhaa kimi əriə kape rerin.”

Yesu ruirkun ta norien kape pian Sameria kirik

4 ¹ Farisi minə kimisərig nəgkiarien mə Yesu ravi-pə narmamə khapsaah kamhauə tukun, kini In mamor baptaes irəriə khapsaah. Namba irəriə ripsaah rapita narmamə kape Jon minə. ² (Mərig nəfrakisien mə pəh nien mə Yesu rimnor baptaes irəriə, mərig narmamə kafan minə kimisor baptaes ye narmamə.) ³ Kini nipig Yesu rimnərig mə Farisi minə kimisərig nəvsaoyen kin, rimitərhav Judia mirerig-pən apa Galili.

⁴ Rimə tukruvin apa Galili, mərig provins e Sameria ramərer əkupan. ⁵ Kini ritərhav-pə ye taon kirik ye Sameria, kamni kimə Saeka. Taon a, ipakə tuk tanə kirik yame Jakob rimivəhsi-pən kimi tini a Josef apa kupan.⁸ ⁶ Ikin aikin a, huaru Jakob rimikir kwətig nu kirik kafan. Yesu rimnəriwək rapomh ikin minəpəu, kini muə məkwtə-pən ye nikar kwətig nu a, mamapis, yerkwēiha.

⁷⁻⁸ Kini kafan narmamə minə kimnhavən apa taon, mə tukhavəh nimri nəviginien. Kini pian Sameria kirik ramuə mə tukriruk nu. Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Eh. Ruk nu mivəhsi-pə kimi Yo.”

⁹ Kini pian Sameria a rini-pən tukun mə, “!Eh! Ik yemə Isrel, kini yo pian Sameria. ?Rhawor e nakaməgkiar kimi yo?” Ramni məknaikin meinai nəmə Isrel kapəriə kirik nar kirik rikək tuk nar Sameria.

¹⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ik nakeinein naha nhagin yame Kughen rorkeikei mə tukrivəhsi-pre kimik. Kini ik nakameinein min Yo. Yo e, yakamaiyoh-pre nu kimik. To nakpirkun, nakpiaiyoh-pə kin nu tuk Yo. Kini yakpivəhsi-pre nu miragh.”

⁸ 4:5 Jen 48:22; Jos 24:32

¹¹ Kini pian a rini-pən tukun mimə, “Yemehua. Ik kafam tikikwipir rikək, kini kwətig nu e reiwayu pik. ?Takhawor-pən iran mine miruk nu miragh e yame nakamni? ¹² Apa kupan, riptawə Jakob rimnamruk nu eikin e nin mine ni kafan kwajikovə minə, mine ni kau minə kafan, kini ai, meighan-pə kin kwətig nu e mə nitawə. ?Mərig rhawor? ?Nakmə ik nakehua rapita riptawə Jakob, uə?”

¹³ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Narmamə yamə mine kamhanim nu ye kwətigin e, tukasəkeikei misəkwakwə min. ¹⁴ Mərig narmamə yamə mine tukhanim nu miragh yame yakvəhsi-pən kimi əriə, to khapəh nisəkwakwə-min-ien tuk nipig kirik. Nu yame jakvəhsi-pən kimi əriə, in rəmhen kin nimri nu kirik yame ramkwor-kwor apa yerkin nipig m-fam mamaiyu, mivəh-si-pən nimraghien rerin kimin.”^h

¹⁵ Kini pian a rini-pən tukun mimə, “Yemehua. Vəh-si-pə-ru nu en kimi yo, mə jakpəh nəkwakwə-min-ien, pəh jakpəh nuə-minien ikin e miruk nu ye kwətigin e.”ⁱ

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yuvən mokrən kin kafam huaru, mirauə.”

¹⁷ Kini pian a rini-pən tukun mə, “Ah. Kafak huaru rikək.”

Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Nakaməfrakis mə kafam huaru rikək.

¹⁸ Meinai ik, naknəri-pən ta narman kirkirip, kini yerman yame nakwarə kwis ai taktakun, pəh nien mə kafam atuatur yerman. Nakwəni mə kafam yerman rikək, nəfrakis.”

¹⁹ Kini pian a rini-pən tukun mə, “Yemehua, yakwirkun mə ik profet kirik kape Kughen. ²⁰ Riptawə minə kupan, iriə kimishaktə-pə ye tukwas e [kirau kawərer ikin,^j] masəhuak kimi Kughen. Mərig kimiə nəmə Isrel nakamhani mə tukaməkeikei kavən əmə apa Jerusalem kaməhuak.”

²¹ Mərig Yesu rini-pən tukun mə, “Piahuaru. Ik takaməkeikei mini nəfrakisien ye kafak nəgkiarien. Nipig aikin tukruə yame narmamə m-fam takhapəh nisəhuak-əmə-yen kimi Tatə Kughen ikin e ye tukwas e, mhəpəh nisəhuak-əmə-yen apa Jerusalem. ²² Kimiə nəmə Sameria, naksəhuak pawk kimi Kughen, mərig nakseinein In. Mərig kimawə nəmə Isrel yakasəhuak kimi Kughen, mharkun In, meinai swatuk yame Kughen tukrivəh miragh narmamə iran, ramsi-pə irəməwə.^k ²³ Nipig ramuə - kini ruauə ta - yame Nanmin kape Kughen tukrasitu ye nəməhuak əfrakis minə, mor əriə tukharkun huvə Kughen, mə in Kughen əfrakis, mamor əriə tuksəhuak kimin yerkirie mifam. Meinai Tatə Kughen In rorkeikei nəməhuak yamə mine kasəhuak əfrakis kimin. ²⁴ Kughen ripəh norien rəmhen kin niprai yermamə. In nanmin. Ror pən, narmamə yamə mine khamə tuksəhuak

^h 4:14 Sam 42:1-2; 63:1; Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38

ⁱ 4:15 Jon 6:34 ^j 4:20 Iriu kawərer apa tukwas kirik apa Samaria kamni kimə Gerasim.

^k 4:22 Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9

kimin tukasəkeikei masəhuak kimin yerkiria m-fam, ye norien yame Nanmin kape Kughen ramasitu irəria, mə tukharkun mə In Kughen əfrakis.”

²⁵Kini pian a rini-pən tukun mimə, “Yo yakwirkun mə Mesaea tukraməkeikei muə. In e, kamokrən kin In kimə Kristo. Kini nipig yame In tukruə iran, In tukrhoprai fam niprai nəgkiarien minə kimi ətawə.”

²⁶Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Yo e yakaməgkiar kimik, Yo e Kristo.”^l

²⁷Məkneikin, narmamə kafan minə kimnharerig-pə min tukun. Masəm raməgkiar kimi piraovin kirik, kisakur. Mərig khapəh nisaiyohyen Yesu mə rhawor maməgkiar kimi pian a, mə rorkeikei naha.

²⁸Kini pian a, rəpəh kafan tikikwipir, marar mamvən apa ye taon. Maməvsao kin kimi narmamə mimə, ²⁹“Eh. Havən-ru misəm kwən kirik aikin a, In ruirkun ta norien has minə fam yamə mine yimnamor ye nimraghien kafak mamni-pə tuk yo. ?Tukmə ror in Kristo, uə?” ³⁰Kini narmamə khatərhav ye taon, mhavən mə tuksəm Yesu.

Yesu rimini nuhpikinien ye nəviginien

³¹Ye nipig a, narmamə kape Yesu minə kasəkeikei kimin mhamə, “Yhajoun, əvigin.”

³²Mərig In rini-pən tuk əria mə, “Yo, nak aikin nəviginien yame kimia nakseinein.”^m

³³Məkneikin, kafan narmamə minə kimisaiyoh əria minə mhamə, “?Rhawor? ?Tukmə ror yermamə kirik rivəhsi-pən nan kirik nəviginien uə?”

³⁴Mərig Yesu rini-pən tuk əria mə, “Kughen rimnher-pə kin Yo yakuə, kini nəviginien nak ror məkneikin, mə jakamor narimnar fam yame Kughen rorkeikei. Kini yakamor fam wok yamə minə In rimnher-pə kin Yo mə jakor, mor naunin ye kafan wok.”

³⁵“Sətərig-ru kin niprai nuhpikinien yame jakni-pre tuk əmia mə, ‘Makuə kuas tukruə mivən, ror nipig kape nivəhyen nəsimien.’ Mərig Yo yakamni-pre tuk əmia mə sarha-pən ru, misəm-ru nəsimien. Ruəmruə ta.

³⁶“Tukmə nakhavəh kafak nəgkiarien, jakvəhsi-pre nərokien kimi əmia rəmhen kin yame yemehuə kape nəsimien tukrərok narmamə yamə mine kasor wok ye nəsimien kafan. Nipig nakasor wok, naksasitu ye narmamə mə tukhavəh nimraghien rerin. Yakamni-ərhav nəgkiarien kape Kughen rəmhen əmə kin yame yermamə ramsuv kweru nai. Kini kimia naksasitu ye narmamə mə tukhavəh nəgkiarien kafak, rəmhen kin yame kavəh nəviginien ye nəsimien. Nipig tukmə narmamə tukhavəh nəgkiarien kafak, kitawə kwis tuksagien. ³⁷Rəmhen kin nəgkiarien kirik kamni kimə, ‘Yermamə kirik ramsuv kweru nai, kini yermamə pisin kirik ravəh

^l 4:26 Jon 8:24; 9:35-37 ^m 4:32 Job 23:12; Jon 6:27 ⁿ 4:34 Jon 5:30; 8:29

kwənkwan.’ ³⁸ Yakamher-pre kin əmiə mə taksasitu ye narmamə mə tukhavəh nəgkiarien kafak. Mərig pəh nien mə kimia nimnhasuv kweru nai. Nəmə pisin kimisəkupən masəmnhakw tuk nisuvyen kweru nai. Kimia takharhi kwənkwaī nəviginien ye nəsimien yame iriə kimnhasuv.”

Nəmə Sameria khapsaah kamhani nəfrakisien ye Yesu

³⁹ Pian a rimini-ərhav mə Yesu ruirkun ta norien has minə fam yame ramor ye nimraghien kafan, kini nəmə Sameria khapsaah ye taon a kimisərig, mhani nəfrakisien ye Yesu. ⁴⁰ Kini nipig nəmə Sameria kimnhavən misəm In, masəkeikei kimin mə iriə min. Kini Yesu rīvən iriə miriə misarə kape nipig kiraru. ⁴¹ Kini In raməgkiar kimi əriə, narmamə khapsaah khani nəfrakisien iran. ⁴² Mhani-pən tuk pian a mhamə, “Apa kupan, kimawə yimnhani nəfrakisien iran tuk nəvsaoyen yame ik nimini-əsah-pə tuk əmawə. Mərig taktakun ai, yakamhani nəfrakisien iran meinai yimisərig kafan nəgkiarien, kini mharkun əfrakis mə in Yermamə yame tukrivəh miragh narmamə ye tanimtanə.”^o

Yesu rimnor huvə kwajikovə kape yemehuə kirik

⁴³ Yesu rimnamarə mivəh ta nipig kiraru, kini ai mitərhav mivən [iman ikin] apa provins Galili. ⁴⁴ (Mərig apa kupan in rimnamni mə, “Tukmə profet kirik kape Kughen, narmamə iman ikin tukhapəh nhasaiyen In.”) ⁴⁵ Kini nipig Yesu ritərhav-pə Galili, narmamə aikin kimnhani vi vi In meiani in apa kupan iriə min kimnhavən Jerusalem masor lafet kape Pasova, kini misəm narimnar yame In rimnor aikin. ⁴⁶ Ror pən, rimavən min apa taon e Kena, ye provins Galili. Ikin a kupan, In rimnor nu rukreikin muə mor waen kin. Kini yemehuə kirik ramarə apa taon pisin kirik e Kapaneam, kafan kwajikovə ramhə.^p ⁴⁷ Kini yemehuə a rimnərig mə Yesu ruatərhav Judia mamuə e Galili, məkneikin rīvən məm Yesu, məməkeikei kimin mə tukrivən apa Kapaneam mor huvə kafan kwajikovə. Meinai kafan kwajikovə, nimhəyen rineriaji.

⁴⁸ Kini Yesu rini-pən tuk kwən a mimə, “!Ah! !To nakpihapəh nisəmien nimtətien, to nakpihapəh nhaniyen nəfrakisien irak!”

⁴⁹ Kini kwən a rimə, “Yemehuə. Pəh kwhai miren əmə miravən miwəm tamə rimhə.”

⁵⁰ Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Ita. Rerig-pən tukun. Kafam kwajikovə rinəsanin ta.”

Kini kwən a rimini nəfrakisien ye nəgkiarien kape Yesu, mirerig-pən tuk kafan kwajikovə. ⁵¹ Nipig raməriwək hanə ye swatuk, məm kafan yorwok minə, kini iriə khani-pən tukun mhamə, “Kafam kwajikovə rinəsanin.”

⁵² Kini in raiyoh-pən əriə mimə, “?Rimnəsanin ye naha nipig atuatur?”

Khani-pən tukun mhamə, “Nəpan-əpanien riemniwaiyu e niəv, ye wan klok, mirh rinəkəkin.”

⁵³Kini kwən a ruirkun mə ye nipig atuatur a, Yesu rinamni-pən tukun mə, “Kafam kwajikovə rinəsanin.” In mine kafan narmamə minə kimnhani nəfrakisien ye Yesu. ⁵⁴In e nimtətien yame ror kiraru kin yame Yesu rimnor apa Galili, nipig rimasi-pən apa Judia.

Yesu rimnor huvə yermamə kirik apa Betsata

5 ¹Kasarə mamhavən, Yesu rimnhaktə mivən apa Jerusalem, meinai kasor lafet kirik kape nəmə Isrel. ²Ipakə tuk kwəruə kirik kape Jerusalem, kamni kimə “Kwəruə kape Sipsip” nu ehua kirik aikin, narmamə kasar aikin. Ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, kamhani mə Betsata. Nimə kirik ramərer ipakə tuk nu a. Nimə a, nipərin kirkirip iruə ikin narmamə kasəkwətə ikin. ³Narmamə khapsaah yamə mine kamhamhə, kasəkwətə aikin. Tiksin, nimiria ripis. Tiksin, nihuria rahas. Tiksin nikaria rimhə. Kasəkwətə aikin mamhawhin nu mə tukrikiu, ⁴meinai nipig kirik, agelo kape Kughen ramuə, meiwaiyu ye nu, mamor ramkiu. Ye nipig a, yermamə yame raməkupan mamar ye nu a, nar apnapig mə ravəh naha nəmhəyen, mərig tukrəsanin. ⁵Kini kwən kirik aikin, ramhə mivəh newk toti eit. ⁶Kini Yesu rəm kwən a raməmīr, rirkun mə kwən a rimivəh ta nəmhəyen tu. Kini raiyoh in mimə, “?Nakmə takəsanin?”

⁷Kini kwən a yame ramhə rini-pən tukun mimə, “Yemehua. Yermamə kirik rikək yame tukriroh yo meiwaiyu ye nəkwai nu nipig tukramkiu-kiu. Nipig m-fam yakamarkut pik mə jakəkupən mar ye nu, mərig narmamə tiksin kasəkupən kin yo, misar.”

⁸Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “!Ərer! Mərpəvin-ərpəvin nimhakuə kafam mirəh mamvən.” ⁹Kini taktakun əmə kwən ai ruahuvə min. Mərpəvin-ərpəvin kafan nimhakuə mirəh mamvən.

Nar a kimnor ye Sabat. ¹⁰Kini nəmehua kape nəmə Isrel kimishek kwən a yame rimnəsanin, mhamə, “Ah. Sabat e towei; kini ripəh natuatukien ye loa kapətawə mə takrəh kafam nimhakuə ye nipig e taktakun.”

¹¹Kini in rini-pən tuk əria mə, “Mərig kwən a yame rimnor huvə yo rimini-pə mə jakarpəvin-ərpəvin nimhakuə kafak mameriwək mamvən.”

¹²Kini iria kimisaiyoh in mhamə, “?Pa rimini-pre tuk ik mə takarpəvin-ərpəvin kafam nimhakuə mirəh mameriwək mamvən?”

¹³Mərig kwən a rimneinein nhag Yesu, meinai narmamə khapsaah aikin a, kini Yesu rimnap ta irəria.

⁹ 5:4 Nəgkiarien ye v. 4 rikək ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mə Jon rimirai əfrakis nəgkiarien ikin e, uə nikam. ¹ 5:10 Jer 17:21

¹⁴Kini kwasig ikin, Yesu rimnəm min kwən a ramkwətə ye Nimə Ehuə kape Kughen, kini rini-pən tukun mə, “!Eh! !Em-ru! Naknəsanin ta. Mərig takamərig ik mə takəpəh nor-minien təvhagə has, tamə, nəmħəyen kirik tukruə tuk ik yame rahas rapita.”

¹⁵Məkneikin kwən ai rimavən mini-əsəhpən tuk nəmehuə kape nəmə Isrel mimə, “Kwən e yame rimnor huvə yo, nhagin e Yesu.”

¹⁶Ror məkneikin, nəmə Isrel kimisor ahas pən kimi Yesu, meinai kimisəm mə In rimnor wok ye Sabat. ¹⁷Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Rimik Kughen ramor wok nipig m-fam, kini Yo min yakamor wok ye nipig m-fam.”^s

¹⁸Yesu raməgkiar məkna, nəmehuə kape nəmə Isrel kimisarkut pik mə tukshopni In. Meinai kimisəm mə rimnakapir Sabat kini mor nar kirik min yame rahas rapita, in e, rimini mə Rimni atuatur e Kughen, kini In min Kughen.^t

Ji Kughen ravəhsi-pə nımraghien

¹⁹Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə, Ji Kughen reinein norien nar kirik ye kafan atuk nətərigien. Rirkun əmə norien narimnar yamə mine Tatə Kughen ramor, meinai narimnar fam yame Tatə Kughen ramor, Tini min tukraməkeikei mamor.” ²⁰Meinai Tatə Kughen rorkeikei pik Tini, kini mamhajoun In kin narimnar fam yame In tukror. Kini tukripihajoun min narimnar yamə mine khahuvə misapita, taksəm naksakur. ²¹Ror məkneikin meinai Tatə Kughen rirkun norien narmamə yamə mine kamhamhə khamragh min. Ye norien kirikianə əmə min, Tini rirkun nivəhsi-pənien nımraghien kimi narmamə yame rikin ragien mə tukrivəhsi-pən kimi əriə.” ²²Meinai pəh nien mə Kughen tukrəkir narmamə; mərig Tatə Kughen rimivəh-si pən nehuəyen kimi Tini mə In tukrəkir narmamə,” ²³mə narmamə m-fam tukhasiai Tini, rəmhen əmə kin yame kamhasiai Tatə Kughen. Yermamə yame ripəh nisaiyen Tini, to ripəh nisaiyen Tatə Kughen e yame rimnher-pə kin Tini.^x

²⁴“Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yermamə yame ramərig kafak nəgkiarien, kini mamhatətə ye Kughen yame rimnher-pə kin Yo mə jakuə, in ruivəh ta nımraghien rerin. Nipig tukrərer ye nımrik, jakpəh nivəhsi-pənien narpinien kimin. Rinap ta ye kwənmhaan kape nımħəyen muauə ime nımraghien.” ²⁵Narmamə yamə mine kimisərwei kisəmhen kin narmamə yamə mine kwənhəmhə ta; mərig yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nipig ramuə - kini ruauə ta - yame iriə tuksərig nəgkiarien kafak e Yo Ji Kughen; kini yamə mine kamhavəh nəgkiarien kafak tukhavəh nımraghien rerin. ²⁶Tatə Kughen In nuknei nımraghien. Ye norien

^s 5:17 Jon 14:10 ^t 5:18 Jon 10:30,33; 19:7 ^u 5:19 Jon 14:10 ^v 5:21 Rom 4:17; Jon 11:25

^w 5:22 Jon 5:26-27; 9:39; Wok 10:42 ^x 5:23 Luk 10:16; 1 Jon 2:23 ^y 5:24 Jon 3:18

kirikianə əmə min, In ramor mə Yo Tini, Yo min nuknei nimraghien.^z
²⁷Kini In mərəhu-pən nəsaninien mine nehuəyen ye kwermik e Tini mə
 yo jakəkir narmamə, meinai Yo Ji Yermamə.

²⁸“Yakaməgkiar məkneikin, naksərig, takhapəh nisakurien. Meinai
 nipig yame ramuə, narmamə yamə mine kwənhəmhə ta taksərig
 nəgkiarien kafak e Yo Ji Kughen. ²⁹Kini iriə tukhatərhav-pə ye
 nəkwai nimir minə kapəriə. Yamə mine kimisor norien yame ratuatuk
 tukasəkeikei misərer min mamhavəh nimraghien rerin. Mərig yamə mine
 kimisor norien has minə tukasəkeikei misərer min ye nimhəyen masərer
 ye nimir e Ji Kughen, kini jakni-ərhav kapəriə narpinien.

³⁰“Mərig Yo to yakpəh norien nar kirik ye nəsaninien əmə kafak. Yo
 jakəkir narmamə meinai yakamor əmə naha nhagin yame Tatə ramni-
 pə tuk Yo mə jakor. Kini nipig jakaməkir norien minə kape narmamə,
 yakirkun mə jakor ye norien yame ratuatuk, meinai yakpəh narkutien mə
 jakor əmə ye kafak nəsaninien. Mərig Yo, jakaməkeikei mamor əmhen ye
 nətərigien kape Kughen yame rimnher-pə kin Yo.”^a

**Jon Baptaes mine Nanmin kape Kughen kimirəvəhsi-haktə
 Yesu; mərig narmamə khapəh nhaniyen nəfrakisien iran**

³¹Kini Yesu rimə, “Tukmə Yo atuk əmə yakvəh-si haktə Yo, narmamə
 rikiriə tukrəsik mə nəgkiarien kafak rīpəh norien nəfrakisien.^b ³²Mərig
 kwən min kirik aikin yame ramərer-ərhav mamor əpu Yo. Kini yakirkun
 mə nəgkiarien yame ramni irak in nəfrakisien.^c ³³Apa kupan, nimisher-
 pən narmamə tiksın khavən misəm Jon Baptaes misaiyoh-pən in mə Yo
 pa. Kini in rimini nəgkiarien əfrakis irak.^d ³⁴Mərig yakpəh nətərigien
 kin nəgkiarien kape yermamə kirik mə tukrini mə Yo pa. Mərig yakamor
 nikwənemiə kin nəgkiarien kape Jon, mə takhani nəfrakisien iran pəh
 Kughen tukrivəh miragh əmiə.^e ³⁵Nhajounien kape Jon in rəmhen kin
 laet. Raməsiə makak huvə. Kini rikimiə ragien tukun kape nipig kwəkwə.
³⁶Mərig kafak wok ror nirkunien mə Yo e pa, rapita yame Jon rimnor.
 Rimik rimivəhsi-pə wok e kimi Yo, mə jakor infamien iran. Kini wok
 e kafak, ramni-ərhav Yo, mamor əpu Yo mə Rimik rimnher-pə kin Yo.^f
³⁷Kini Rimik yame rimnher-pə kin Yo, In min ramni-ərhav Yo. Ramni-
 ərhav pawk Yo, nakhapəh hanə nisərigien nəkwən. Kini nakhapəh hanə
 nisəmien nimir nipig kirik. ³⁸Nəgkiarien kafan rirkək yerkimie, meinai
 kimie nakhapəh nishatətəyen irak - Yo e yemə Kughen rimnher-pə kin Yo.

³⁹“Kimiə nakasəvheikin pik nəgkiarien minə ye Nəkwəkwə kape
 Kughen, mamhani nəfrakisien iran, meinai naksorkeikei mə tukrivəhsi-

^z 5:26 Jen 2:7; Job 10:12; 33:4; Sam 36:9; 42:8; 66:9; Jon 1:1-4 ^a 5:30 Jon 8:16

^b 5:31 Dut 17:6; 19:15 ^c 5:32 Jon 8:17-18 ^d 5:33 Jon 1:19-28 ^e 5:34 1 Jon 5:9

^f 5:36 Jon 10:25; 14:11

pre nimraghien rerin kimi əmiə. Mərig sərig-ru, nəgkiarien minə ye Nəkwəkwə kape Kughen kasəgkiar irak kini mamhani-ərhav Yo. ⁴⁰ Mərig kimiə nakasəpəh nhauəyen tuk Yo, mə takhavəh nimraghien rerin.

⁴¹ “Yakpəh nərigien mə narmamə kasəgnəgin Yo uə nikam. ⁴² Mərig Yo yakirkun huvə əmiə. Kini yakirkun huvə mə norkeikeiyen kape Kughen rikək yerkimia. ⁴³ Yəkməvəh nehuəyen kape Rimik muə, mərig kimiə nakhapəh nhavəhyen Yo yerkimia, kini rikimia rīpəh nagienien tuk Yo. Mərig tukmə yermamə kirik ruə ye nəsaninien əmə kafan, takhavəh in, rikimia ragien tukun. ⁴⁴ Nipig m-fam əgkap kimiə naksorkeikei mə narmamə tukamhani vi vi əmiə, mərig nakhapəh nisarkutien tuk norien yamə mine Kughen, yame In pisin əmə In Kughen, tukrini vi vi əmiə tukun. Tukmə nakasərig əmə nərigien kape narmamə, to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien irak.

⁴⁵ “Mərig pəh rikimia tukripəh nəsikien mə yakamni hah əmiə ye nimri Rimik Kughen. Nikam. Mərig Moses e naksərhə-pən tim tim nərigien kapəmiə iran, in e ramni hah əmiə ye nimri Kughen,⁸ ⁴⁶ meinai to kimiə nakpihani nəfrakisien ye Moses, mīpihani min nəfrakisien irak, meinai Moses rimnəvsao kin Yo. ⁴⁷ Mərig kimiə nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien yame in rimirai; ror pən, ror neineinien tuk əmiə tuk nhaniyen nəfrakisien irak.”

**Yesu rimivəh nəviginien rikəskəh, mor ripsaah, maməvigin
narmamə khapsaah kin**

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

6 ¹ Kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu rimnəviəfugin ye nu apa Lugun Galili e kamni kimə Lugun Taebirias. ² Kini narmamə khapsaah kimnhakwasig kin, meinai kimisəm nimtətien ripsaah yamə mine In ramor tuk nor-huvəyen narmamə yamə mine kamhamhə. ³ Kini Yesu rimnhaktə fiak ye tukwas, misəkwətə iriə kafan narmamə minə. ⁴ Ye nipig a, lafet kirik kape nəmə Isrel, kamni kimə Pasova, ruauə pakə.

⁵ Kini Yesu rivaag pirə məm narmamə khapsaah kamhauə. Kini raiyoh Filip mīmə, “?Tukhavəh hiə nimri bred rəmhen tuk narmamə minə a?”

⁶ Yesu raməgkiar məknakin mə tukrəm-ru nhatəyəyen kape Filip, mərig ruirkun ta naha nhagin yame tukripior.

⁷ Kini Filip rini-pən tukun mə, “!Eh! To kisarakikin pawk tu handred taosen vatu^h ye bred, to rīpəh nəmhen-hanəmə-yen kin narmamə.”

⁸ Kini yermamə kirik kape Yesu, naorahi Saemon Pita, nhagin e Andru, rini-pən tuk Yesu mə, ⁹ “Kwajikovə kirik e ravəh bred kirkirip kimnor kin bale, mine kəmam kiraru. Mərig to rīpəh nəmhen-əgkəp-ien kin narmamə minə e.”ⁱ

⁸ 5:45 Jon 9:28; Rom 2:17 ^h 6:7 Nəgkiarien kape Gris ramni mə “tu handred denari.”

ⁱ 6:9 2 King 4:42-44

¹⁰Kini Yesu rimə, “Hani-pən tuk narmamə kisəkwətə.” Ikin aikin a, mənvhirik ripsaah ikin, kini iriə kisəkwətə. Narman əmə aikin, ipakə tuk faef taosen. ¹¹Kini Yesu rimivəh bred, mini vi vi Kughen tukun. Mivəh-si-pən kimi narmamə yamə mine kasəkwətə. Kini mor min nar kirikiane əmə ye kəmam, məhi-pən kimi narmamə. Kisən rəmhen kin yame iriə kisorkeikei mə tuksən.

¹²Kimisəvigin ta, tupriə rəsiis, Yesu rini-pən tuk kafan narmamə mimə, “Havən mhavai-pən nipərpər nəviginien yame rakwak, tamə rahas.” ¹³Apa kupan, bred yame kimnor kin bale, iriə fam kirkirip, mərig kimnhapsaah. Narmamə kimisən misəpəh tiksın. Kini narmamə kape Yesu minə kimnhavən misəwhai nipərpər nəviginien, mhavai-pən ye kəmeiru twelef rokrig huva.

¹⁴Narmamə kimisəm nımtətien yame Yesu rimnor, khani mhamə, “Nəfrakisien. Profet əfrakis e kape Kughen yame profet minə kimnhani kupan mə Kughen tukrher-pə kin ye tokrei tanə.”^j

¹⁵Kini Yesu ruirkun mə narmamə minə a tukhauə misarkut kimin mə In tukror king kin kapəriə. Kini rap, mirerig-faktə min ye tukwas, maməmir In pisin əmə.^k

Yesu rameriwək haktə ye nımar mar nu

(Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)

¹⁶Nipig mirh rivə, narmamə kafan minə kimnhavirə mhavən ye lugun.

¹⁷Kini rinəpignəp, mərig Yesu rikək. Məkneikin, kisat-pən ye bot kirik, misəsua mhavirə ye lugun, mhamə tuksəviəfugin-pən ye Kapaneam.

¹⁸Kini nımətag ehua kirik rərer mher-əpu nu, peao-peao rehuə. ¹⁹Kasəsua mamhavən raməhen kin kilometa faef uə sikis^l, kini misarha-pən misəm Yesu raməriwək ye nımar-mar nu, mamua ipakə tuk bot. Kini khagin pik. ²⁰Mərig In rini-pən tuk əriə mimə, “Hapəh nhaginien. Yo əmə e.”^m ²¹Kini rikiriə ragien mhamə tukrivən ye bot. Nipig Yesu rimnat-pən ye bot, kini kisakur əmə misəm kwənhavhiak apa ikin kimnhamə tukhavhiak ikin.

²²Kəni rikwamer kin, narmamə tiksın yamə mine kimnasəmir iriə Yesu ye nıkar lugun kwənharkun mə bot kirikiane əmə rimnamərer ifiak e niöv. Kini mharkun mə narmamə kape Yesu minə kimnhavən ye bot a, mərig Yesu rimipəh nivəniən iriə miriə. ²³Kini narmamə tiksın kimnhasi-pən ye taon e Taebirias, misəsua ye bot minə tiksın, mhavhiak ikin Yesu Yermaru rimini vi vi Kughen tuk bred məhi-pən kimi narmamə ikin. ²⁴Kini narmamə kimisəm mə Yesu mine kafan narmamə minə kwənharkək aikin. Məkneikin kisat-pən ye bot minə tiksın, mhavən apa Kapaneam, mə tuksarha-kin Yesu.

^j 6:14 Dut 18:15-19 ^k 6:15 Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 ^l 6:19 Gris ramni “stadia twenti faef uə toti.” ^m 6:20 Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37

Yesu in bred kape nimraghien

²⁵Narmamə minə a kimisəviəfugin ye lugun, misəm Yesu, misaiyoh In mhamə, “Yhajoun. ?Nimnhawor-pən iran mine muə eikin e?”ⁿ

²⁶Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə pəh nien mə nakasarha-kin Yo meinai Yo yakamor nimtətien, mərig naksarha-kin Yo meinai nimisən bred, tipmiə rəsiis. ²⁷Mərig ripəh nihuvəyen mə kapəmiə nəsaninien tukrirkək tuk nivəhyen bred yame pəh nien mə tuk tu tukrahas mirkək. Kimiə takasəkeikei masəmnhakw tuk nivəhyen bred yame ramarə rerin. Bred e in e, Yo Ji Yermamə nə-jakvəhsi-pre kimi əmiə. Yo e Ji Yermamə, Tatə Kughen, rimnhajoun mə rikin ragien tuk Yo.”^o

²⁸Kini iriə kimisaiyoh In mhamə, “?Naha norien yamə mine Kughen rorkeikei mə kimawə jakasor?”

²⁹Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Kimiə takasəkeikei mishatətə irak, mə Kughen rimnher-pə kin Yo. Nar e in e Kughen rorkeikei.”^p

³⁰Kini iriə kimisaiyoh min In mhamə, “?Mərig Ik takor naha nimtətien mə kimawə jaksəm kini yakshatətə iram tukun? ?Ik takor naha nhagin? ³¹Nipig riptawə minə kupən kimiseriwək ye tipəvsik, iriə kimisən ‘mana.’ Nəgkiarien kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mimə,

“ ‘In rimivəhsi-pən bred yame ramsi-pən ye rao ye neai mə iriə tukasən.’ ” (Eks 16:4)^q

³²Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə, pəh nien mə Moses atuk e rimivəhsi-pre nəviginien yame ramsi-pən ye rao ye neai, mə taksən. Kafak Tata e in e ravəhsi-pre nəviginien əfrakis yame ramsi-pən ye rao ye neai, mə kimiə takasən. ³³Mərig in ai bred kape Kughen, in e yermamə yame ramsi-pən ye rao ye neai mameiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Kini bred e in e ravəhsi-pən nimraghien kimi narmamə ye tanimtanə.”^r

³⁴Kini iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yemasur, vəh-sipəh bred e kimi əmawə kape nipig m-fam.”^s

³⁵Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yo e, yo Bred yame ravəhsi-pən nimraghien. Narmamə yamə mine kamhauə tuk Yo, to khapəh min nisəmkərvəyen. Kini narmamə yamə mine kashatətə irak, to khapəh min nisakwəkwəyen.^t ³⁶Mərig Yo yimini-pre ta tuk əmiə mə nakasəm pawk Yo, mərig nakhapəh nishatətəyen irak. ³⁷Narmamə yamə minə kafak Tata

ⁿ 6:25 Swatuk pisin kirik tuk nukreikinen nəgkiarien ye v. 25 in e, “Yhajoun.

?Nimaūə naghan?” ^o 6:27 Aes 55:2; Jon 6:35,48 ^p 6:29 Jon 6:35; 1 Tes 1:3;

1 Jon 3:23 ^q 6:31 Sam 78:24; Sam 105:40 ^r 6:33 Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4; Jon 3:13,31

^s 6:34 Mat 6:11; Jon 4:15 ^t 6:35 Jon 4:14; 7:37-39; 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1

ravəhsi-pə əriə kimi Yo, iriə tukhauə tuk Yo. Kini narmamə yamə mine tukhauə tuk Yo, to yakpəh nher-yerhav-yen kin əriə tuk nipig kirik.”

³⁸ “Meinai pəh nien mə Yo yimasi-pən ye Rao ye Neai meiwaiyu-pə ye tokrei tanə mə jakor əmə narimnar yame yo yakorkeikei. Mərig yimauə mə jakor narimnar minə e yame kafak Tatə rimnher-pə kin Yo tukun.

³⁹ Kini In ripəh norkeikeiyen mə jakəpkərhav ye narmamə yamə minə In rimnəhi-pə əriə kimi Yo. In rorkeikei mə, ye Nipig Kwasig, Yo jakor narmamə minə e tukhamragh min ye nimhəyen kapəriə.” ⁴⁰ Mərig in ai kafak Tatə In rorkeikei mə narmamə m-fam yame kamhavaag-pə tuk Yo e Tini, mishatətə irak, tukhavəh nimraghien rerin. Kini ye Nipig Kwasig, yo jakor narmamə minə e tukhamragh min ye nimhəyen.”

⁴¹ Nəmehuə kape Isrel kimisərig nəgkiarien yame Yesu ramni mə In Bred yame ramsi-pən ye rao ye neai, meiwaiyu-pə ye tokrei tanə, kini kamhani hah In tukun, ⁴² mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “Ah. Kwən e in Yesu, ji Josef. Kitawə kharkun kafan tatə mine mamə. ?Rhawor e ramni məkneikin mə In rimasi-pən ye rao ye neai meiwaiyu-pə ye tokrei tanə?”

⁴³ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Rikimiə tukripəh nəsikien məknenkin. ⁴⁴ Tatə Kughen yame rimnher-pə kin Yo, to ripipəh nivi-pəyen yermamə kirik ramuə tuk Yo, yermamə to ripəh nuəyen tuk Yo. Yermamə to ripəh nuə-atukien tuk yo mə jakor in ramragh min ye nimhəyen, ye nipig kwasig.” ⁴⁵ Nəgkiarien yame profet minə kimnharai kupan ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni məkneikin mə,

“Kughen tukrhajoun narmamə m-fam.” (Aes 54:13) ^x

Yermamə yame ramətərig kin nhajounien kape Tatə Kughen, in tukramuə tuk Yo. ⁴⁶ Yermamə kirik rikək yame rimnəm Tatə Kughen kin nimrin. Yermamə kirikianə əmə rimnəm, Yermamə e in e rimasi-pən tuk Kughen.” ⁴⁷ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien irak kwənhavəh ta nimraghien rerin. ⁴⁸ Yo e bred kape nimraghien rerin. ⁴⁹ Nar apnapig mə ripmiə minə kimisən bred e ‘mana’ ye tipəvsik, mərig kwənhamhə. ⁵⁰ Mərig bred yame ramsi-pən ye rao ye neai mameiwaiyu-pə ai taktakun, in ror pisin. Bred e, rameiwaiyu-pə mə narmamə m-fam yamə mine kasən tukhapəh nhamhəyen. ⁵¹ Yo e, Yo bred mragh, yame ramsi-pən ye rao ye neiai mameiwaiyu-pə ye tokrei tanə. Yermamə yame tukrən bred e, in tukramragh rerin. Kini Bred e, yame jakvəhsi-pre kimi narmamə ye tokrei tanə, in e, niprak.”

⁵² Nəgkiarien a rimnor nəmehuə kape nəmə Isrel kasərer masotgoh kimi əriə minə mhamə, “?Rhawor? ?Tukrhawor pən iran mine mivəhsi-pə nipran mə tuksən?”

^u 6:37 Jon 17:2 ^v 6:39 Jon 17:2,12; 18:9 ^w 6:44 Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32

^x 6:45 Jer 31:34 ^y 6:46 Jon 1:18; 5:37; 7:29

⁵³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə nakpihapəh nisəniən nīprak e Ji Yermamə, mipihapəh nħanimien nitawik, to nakpihapəh nhavəhyen nīmraghien rerin. ⁵⁴ Narmamə yamə mine tuksən nīprak, mħanim nitawik tukhavəh nīmraghien rerin. Kini ye Nīpig kwasig, jakor əriə kamhamragh min ye nīmħəyen.”^z ⁵⁵ Yakaməgkiar məkneikin meinai ratuatuk mə narmamə tukasəkeikei misən nīprak mħanim nitawik. ⁵⁶ Narmamə yamə mine tuksən nīprak, mħanim nitawik, tukharpin-pə ye nīmraghien kafak. Kini Yo jakripin-pən min ye nīmraghien kapəriə.”^a

⁵⁷ “Kafak Tatə rimnher-pə kin Yo yakuə, In nuknei nīmraghien. Kini Yo yakvəh nīmraghien tukun. Ye norien kirikianə əmə min, narmamə yamə mine tuksən nīprak tukhavəh nīmraghien iran. ⁵⁸ Yo e bred əfrakis, yame ramsi-pən ye Rao ye Neai, mameiwayiyu-pə ye tokrei tanə. Bred e ripəh nəmhenien kin bred kupan yame ripmiə minə kimisən [ye tipəvsik]. Nar apnapig mə iriə kimisən bred a, mərig kwənhāmhə ta. Mərig narmamə yamə mine kasən bred e, iriə tukhavəh nīmraghien rerin.”^b ⁵⁹ Yesu rimini-ərhav nəgkiarien e nīpig rimnhajoun narmamə apa ye nimə kape nofuginien apa Kapaneam.

Narmamə kape Yesu minə min khapəh nhaniyen nəfrakisien iran

⁶⁰ Narmamə khapsaah kape Yesu kimisərig nəgkiarien e yame Yesu rimini, mħamə, “!E-he-o! Nəgkiarien e riskai pik. ?Pa e to rini nəfrakisien ye kafan nəgkiarien?”

⁶¹ Kafan narmamə minə kisəsiwən-əsiwən, mərig In ruvirkun ta nərigien kapəriə, mini-pən tuk əriə mimə, “?Rhawor? ?Nətərigien kapəmiə rimneiwayiyu tuk nhajounien e kafak uə? ⁶² ?Mərig tukmə naksəm Yo Ji Yermamə yakamrerig faktə ye rao ye neai ikin yimasi-pən ikin kupan, takhani nəfrakisien irak uə nikam?”^c ⁶³ Nanmin kape Kughen əmə rirkun nivəhsi-pəniən nīmraghien rerin kimi narmamə. Yermamə to ripəh nivəhyen nīmraghien rerin ye nəsaninien əmə kafan. Nəgkiarien minə e yakamni-pre tuk əmiə, iriə nəgkiarien yamə mine kamhasi-pən ye Nanmin kape Kughen yame ravəhsi-pən nīmraghien kimi narmamə.^d ⁶⁴ Mərig kimiə tiksin eikin e, nakhapəh nishatətəyen irak.” (Yesu ramni məkneikin meinai In ruirkun ta ye nīrikakunien mə ni-pa mine khapəh nhaniyen nəfrakisien iran, muirkun mə iriə pa nhagin tukreighaan-pən kin In ye kwermi tikmir minə kafan).^e ⁶⁵ Kini Yesu rimə, “Tuk nar e in e, yakwəni-ta tuk əmiə mə Tatə Kughen to ripipəh nivi-pəyen yermamə kirik ramuə tuk Yo, yermamə to ripəh nuəyen tuk Yo.”^f

⁶⁶ Ye nīpig a, narmamə kape Yesu khapsaah kimisəpəh In, mħapəh nhakwasigien kin.

^z 6:54 Sam 63:5 ^a 6:56 Jon 15:4-7; 1 Jon 3:24; 4:15 ^b 6:58 Jon 6:41,51 ^c 6:62 Jon 3:31; 17:5 ^d 6:63 Jon 6:68; 2 Kor 3:6 ^e 6:64 Jon 2:25 ^f 6:65 Jon 3:27; 6:44; 14:6

Pita ramni-ərhav mə in ramhatətə ye Yesu

⁶⁷Kini Yesu rimnaiyoh kafan narmamə twelef mimə, “?Rhawor irəmiə? ?Kimiə min nimnhamə taksəpəh Yo uə?”

⁶⁸Mərig Saemon Pita rimini-pən tukun mə, “Yermaru. ?Tukmə yaksəpəh Ik, jakhavən tuk pa? Mə ik əmə. Kafam əmə nəgkiarlen ravəhsi-pə nimraghien rerin.”^g ⁶⁹Kini kimawə yakshatətə iram, minharkun ta mə Ik Yemə Rhakə kape Kughen.”^h

⁷⁰Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mə, “Kimiə e narmamə twelef kafak. Yo e yimirpen əmiə. Mərig kimiə kirik in yarmhə.”ⁱ ⁷¹(In ramni Judas, ji Saemon Iskariot, meinai in min kirik ye narmamə twelef kape Yesu, mərig kwasig ikin, rimneighan-pən kin In ye kwermi tikmir minə kafan.)^j

Yesu rimnəgkiar kimi naorahini minə

7 ¹Kwasig ikin ye narimnar minə a, Yesu ripəh norkeikeiyen mə tukrivən yerkwanu minə ye Judia tuk norien kafan wok, meinai nəmehua kape nəmə Isrel apaikin kamharai mhun apsapis tukun mə tukshopni. Kini rirerig min mivən ye provins Galili. ²Mərig nipig ruauə ipakə tuk norien lafet kirik kape nəmə Isrel, kamni kimə “lafet kape nivəhsi-haktəyen nimə tapolen minə.” ³Kini naorahi Yesu minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Rhuvə mə taktərhav eikin e mamvən apa Judia, pəh narmamə kafam minə apaikin tuksəm nimtətien yamə mine Ik nakamor. ⁴Yuvən apaikin meinai yermamə yame rorkeikei mə narmamə tukharkun In, to ripəh nerkwagien kin kafan wok. Mərig tukmə nakirkun norien nimtətien minə, yuvən, mor əpu Ik ye nimri narmamə khapsaah ye nipig kape lafet, pəh narmamə ye tanimtanə tuksəm.” ⁵Kasəgkiar məknakin meinai nar apnapig mə iriə naorahini atuatur minə, mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien iran.”^k

⁶Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Ripəh hanə norien nipig kafak. Mərig kimiə nakharkun nisorien nar ye nipig apnapig əmə.”^l ⁷Narmamə kape tokrei tanə e, iriə to khapəh nisəməkien əmiə. Mərig iriə tukasəkeikei masəməkin Yo, meinai Yo yakamni-ərhav mə kapəriə norien ripəh natuatukien.”^m ⁸Kimiə havən ye lafet, mərig Yo to yakpəh nivənien, meinai ripəh hanə norien nipig kafak.”ⁿ ⁹Raməgkiar məknakin kini In maməmir əmə apa Galili.

Yesu ramvən ye lafet e kamni kimə “Nivəhsi-haktəyen nimə tapolen minə”

¹⁰Kini naorahi Yesu minə kimisəkupən mhavən ye lafet a, kwasig ikin, Yesu ripivən. Mərig In rimnaiyu apisapis əmə, mə narmamə tukhapəh

^g 6:68 Jon 6:63 ^h 6:69 Mak 1:24; 8:27-30; Luk 4:34 ⁱ 6:70 Jon 13:2,27 ^j 6:71 Jon 17:12

^k 7:5 Sam 69:8; Mak 3:21 ^l 7:6 Mat 26:18; Jon 2:4; 7:30 ^m 7:7 Jon 3:19-20; 15:18-21

ⁿ 7:8 Jon 7:6

nisəmien. ¹¹ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel khapsaah kimnhavən ye lafet a masarhakin In, misaiyoh apnapig əmə narmamə mhamə, “?Kwən e in pukaa?”

¹² Ikin a, narmamə khapsaah kisəsiwən-əsiwən mamhani In. Tiksin khamə, “In yemə huvə kirik;” mərig tiksin khamə, “Nikam. In rameikuə ye narmamə.” ¹³ Mərig iriə khapəh nisəvsao-ərhavyen kin Yesu, meinai kamhagin mə ta mə nəmehuə kape nəmə Isrel kisərig nəgkiarien yame kamhani.^o

¹⁴ Lafet a ramvən hanə, Yesu rimavən apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, maməvhag kimi narmamə. ¹⁵ Nəmehuə kape nəmə Isrel kimisərig nəgkiarien kafan, kisakur, mhamə, “?Kwən e rimnhawor mirkun narimnar minə e ye Nəkwəkwə kape Kughen? Yemehuə kirik kapətawə rimipəh nhajounien In.”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nəgkiarien yame yakamhajoun narmamə kin, pəh nien mə kafak. Ramsi-pən tuk Tatə Kughen yame rimnher-pə kin Yo. ¹⁷ Narmamə yamə mine nətərigien kapəriə ramskai mə tuksor narimnar yame Kughen rorkeikei, tukharkun mə nəgkiarien kafak ramsi-pən tuk Kughen; pəh nien mə kafak atuk əmə. ¹⁸ Narmamə yamə mine kasəgkiar atuk əmə ye kapəriə nehuəyen, iriə kasor əmə mə narmamə tukhavəh-si haktə əriə. Mərig Yo yakorkeikei mə narmamə tukhavəh-si haktə nhag yermamə yame rimnher-pə kin Yo. Yo yermamə kape niniyen nəfrakisien. To yakəpəh neikuəyen.^p

¹⁹ “Moses rimivəhsi-pre loa kimi əmiə, mərig yermamə kirik rikək irəmiə raməri-pən fam loa minə e. ?Rhawor e kimiə naksarkut mə takshopni Yo?”

²⁰ Kini narmamə khapsaah kimnhani-pən tukun mhamə, “!Man! ?Tukmə ror nanmin has ramərer-pən iram uə, mamor Ik nakamni nəgkiarien ətəwao uə? ?Pa e rimə tukrhopni Ik?”

²¹ Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Yo yimnor nimtətien kirikianə əmə ye Sabat, nimisəm, niemhaa ramhai əmiə fam tukun.^q ²² Mərig kimiə min nakasor wok ye Sabat, mamhavəh nao kimi kwajikovə minə, raməri-pən loa kape Moses. (Mərig nəfrakisien mə pəh nien mə Moses rimirikakun norien kape nivəhyen nao kimi narmamə, mərig kaha minə apa kupan kimnharikakun).^r ²³ ?Mərig tukmə nakharkun nivəhyen nao kimi kwajikovə minə ye Sabat, rəri-pən loa kape Moses, rhawor e niemha ramhai əmiə nipig yakamor huvə niprai yermamə kirik ye Sabat?^s

²⁴ Takhapəh nisəkirien wok yame yakamor ye nərigien əmə kapəmiə, mərig taksəkir kafak wok ye nərigien yame ratuatuk.”^t

^o 7:13 Jon 9:22; 12:42-43; 19:38; 20:19 ^p 7:18 Jon 5:41; 8:50,54 ^q 7:21 Jon 7:23; Jon 5:2-9 ^r 7:22 Jen 17:9-14; 21:4; Lev 12:3 ^s 7:23 Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6 ^t 7:24 Aes 11:1-3; Jon 8:15

Narmamə kasəgkiar ye Kristo

²⁵Kini ye nipig a, nəmə Jerusalem kimisaiyoh əriə minə mhamə, “?Rhawor? ?Kwən e In e nəmehuə minə kapətawə khamə tukshopni In uə? ²⁶Mərig səm-ru. In ramni-ərhav nəgkiarien ye nimri narmamə, mərig nəmehuə minə khapəh nhani-pənien nar kirik tukun. ?Tukmə ror nəmehuə minə kwənəharkun ta mə In Kristo, uə? ²⁷Mərig kitawə kharkun rukwanu kwən e rimasi-pən ikin. Mərig nipig Kristo tukramuə, narmamə tukseinein mə risipkaa.”

²⁸Ye nipig a, Yesu rinamərer ye Nimə Ehuə kape Kughen maməvhag kimi narmamə, kini mamokr-apomh mimə, “Kimiə nakharkun Yo, mharkun ikin yimasi-pən ikin. Mərig nəfrakisien mə pəh nien mə yimaue atuk əmə ye nərigien kafak. Mərig Kughen rimnher-pə kin Yo. Kini Kughen In nəfrakisien. Kimiə nakseinein In, ²⁹mərig Yo yakirkun In, meinai yimasi-pən iran. Kini In rimnher-pə kin Yo.”^u

³⁰Yesu raməgkiar məknakin, khamə tukharaptərəkin In. Mərig yermamə kirik rikək yame tukraptərəkin In, meinai ripəh hanə norien nipig kafan.”

³¹Mərig narmamə khapsaah kimnhani nəfrakisien iran mhamə, “Tukmə ror Yesu in Kristo yame Kughen rimirpen mə tukrher-pə kin, meinai kimini mə nipig Kristo tukramuə, tukror nimtətien khapsaah. Kini yermamə rikək yame rirkun norien nimtətien ripsaah rapita In.”^w

Mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen kimnhauə mə tukharaptərəkin Yesu

³²Kini Farisi minə kimisərig narmamə khapsaah kisəsiwən-əsiwən masəvsao kin Yesu. Kini Farisi minə mine jif pris minə kimisher-pən kin mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen mə tukharaptərəkin Yesu.^x ³³Kini Yesu rimə, “Yo jakamarə kitawə-mkimia kape nipig kwakwə əmə. Kwasig ikin, jakrerig-pən min tuk Yermamə yame rimnher-pə kin Yo. ³⁴Ye nipig a in a, taksarha-kin Yo mərig to nakhapəh nisəmien Yo; meinai ikin yakamvən ikin, kimiə to nakhapəh nhavənien ikin.”

³⁵Kini nəmə Isrel kimisaiyoh əriə minə mhamə, “?In rimə tukrivən hiə, mə to kitawə khapəh nisəmien In? ?Rimə tukrivən məm kwənərou kape nəmə Isrel yamə mine kisarə iriə nəmə Gris apa tanə pisin pisin minə, mamhajoun min nəmə Gris uə? ³⁶In rimini mə ye nipig a, kitawə tuksarha-kin In, mhapəh nisəmien In, meinai kwənmhan yame In tukrivən ikin, to kitawə khapəh nhavənien ikin. ?Nəgkiarien e, nipran ramni mə naha?”

^u 7:29 Mat 11:27 ^v 7:30 Mat 26:18 ^w 7:31 Jon 2:23; 4:48 ^x 7:32 Jon 7:45-48

Nu yame ravəhsi-pə nimraghien rerin

³⁷Lafet natukror infamien, kamor nəviginien yame in rehuə rapita nəviginien tiksın kape lafet. Kini ye nıpig a, Yesu rimnərer ye nımrı narmamə mamokrən apomh mımə, “Yermamə yame rinəkwəkwə, pəh in ruə tuk Yo, minim nu.”³⁸Meinai Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Yermamə yame rhatətə irak, rəmhen kin nımrı nu yame ravəhsi-pən nimraghien ramkwor-kwor mhaktə mokrig yerkin mamaiyu.’

(Aes 44:3)”^z

³⁹Yesu ramni nuhpikinien a, maməgkiar ye Nanmin kape Kughen yame kwasig ikin tukripivəhsi-pən kimi narmamə yamə mine kashatətə iran. Mərig ye nıpig a, Nanmin kape Kughen rıpəh hanə nuəyen tuk narmamə, meinai Yesu rıpəh hanə nıvənien ye nikakien kafan ye rao ye neai.”^a

Narmamə kimisəwhai kwhen kapəriə tuk Yesu

⁴⁰Yesu raməgkiar məknakin, narmamə kimisərig, kini tiksın kamhani mhamə, “Kwən e in profet kape Kughen yame profet minə kimnhani mə tukruə.”^b

⁴¹Kini tiksın khamə, “Kwən e in Kristo.”

Mərig tiksın khamə, “Nıkam. ?Nakhamə ta mə Kristo tukrisi-pən apa Galili uə? ⁴²Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə Kristo tukraməkeikei mısı-pən ye kwənərus kape King Deved, ye taon e Betlehem, imei Deved kupan.”^c ⁴³Ror məkneikin, narmamə kimisəwhai kwhen kapəriə tuk Yesu. ⁴⁴Tiksın khamə tukharaptərəkin In; mərig yermamə kirik rıkək yame tukriraptərəkin In.

Nəmehuə minə kape nəmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu

⁴⁵Kini mobael minə kimnhavən misəm jif pris minə mine Farisi minə. Kini nəmehuə minə a kimisaiyoh mobael minə mhamə, “?Rhawor e nınnhapəh nharaptərəkinien Yesu mhakır mhauə?”

⁴⁶Kini mobael minə khani-pən tuk əriə mhamə, “Yınnhapəh nharaptərəkinien In meinai yermamə kirik rıpəh hanə nhajounien rəmhen kin In.”

⁴⁷Kini Farisi minə kimnhani-pən tuk əriə mhamə, “?Rhawor? ?In rimivi əmiə kin nekuəyen kafan uə? ⁴⁸?Kapətawə kirik yeməhuə rıkək mine Farisi kirik yame ramni nəfrakisien iran. ⁴⁹Narmamə arnapig əmə yamə mine kaseinein əgkap loa kape Moses kamhani nəfrakisien iran. Pəh iriə tukasarə ye narpinien kirik.”

^y 7:37 Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Rev 22:17 ^z 7:38 Jer 2:13; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Rev 7:17 ^a 7:39 Jon 1:33; 12:23; 13:31,32; Wok 2:17,33 ^b 7:40 Əm-ru Dut 18:15. Moses rimini mə profet kirik min tukruə rəmhen kin in. ^c 7:42 2 Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7

⁵⁰Kini Nikodimas e, in Farisi kirik. Kini in a iriä min. Kwän a, apa kupan rimavän mamægkiar kimi Yesu. Kini rarar mini-pän tuk äriä mimä,^d ⁵¹“?Rhawor? Loa kapätawä ramni mä kwasig ikin tukhani-ärhav narpinien kape yermamä kirik, tukasäkeikei misäkupan mhavän, misätärig kin nægkiarien kafan, misäm atuatur naha nhagin yame rimnor.”

⁵²Kini khani-pän tukun mhamä, “?Rhawor? ?Ik min ik yemä Galili, uä? Yuvän-ru mävhiekin Nəkwəkwə kape Kughen, mäm atuatur mä profet a kape Kughen to ripäh nisi-pänien ye Galili.”

⁵³Kini narmamä kimnharerig-pän yerkwänu minä kapäriä.^e

8 ¹Märig Yesu rimnhaktä fiak ye tukwas e kamni kimä Olif.

**Yesu ripäh nægkiar-skaïyen kimi piraovin kirik
yame rakwasig apnapig kin narman**

²Käni rikwamer kin, Yesu rirerig-pän min ye Nimä Ehuä kape Kughen. Kini narmamä khapsaah kimnhauä, masärer ärkurao iran, kini In räkwätä mämävhaig kimi äriä. ³Kini nəmhajoun minä kape loa, mine Farisi minä khakir piraovin kirik mhauä tukun, misärip-ärhav in ye nimri narmamä. Narmamä kimisäm äpu mä pian a rimnapir iriu yerman pisin. ⁴Kini iriä kimnhani-pän tuk Yesu mhamä, “Yhajoun. Narmamä kimisäm äpu mä pian e rimnapir iriu yerman pisin. ⁵Moses rimnärähu loa kirik ye loa kapätawä mamni mä tukmä piraovin yame ramapir-pän apnapig tuk yerman, tukamäkeikei karkwhopni in. (*Lev. 20:10; Deut. 22:22-24*) ?Märig ik nakmä rhawor?”

⁶Iriä kimisaiyoh mäknakin masor kiko-iko, mä Yesu tukrini nægkiarien kirik yame ripäh nəmhenien, päh kisäm-pän nar has kirik iran, mhavähsi-pän narpinien kimin. Märig Yesu rapnapig ämä, mämrmär, mamrai-pän nar ye nimoptanä kin kwänkwai kwärmin.^f

⁷Märig iriä kasäkeikei misaiyoh In. Kini In rärer, mini-pän tuk äriä mä, “Nəmhen. Tukmä kimiä kirik e ikin e kafan norien has rikäk, päh in tukräkupän markwhopni pian e.”^g ⁸Kini In mämrmär min mamrai-pän nar ye nimoptanä.

⁹Kini iriä kimisärig nægkiarien kafan, misäriwäk kirikianä kirikianä misap, ririkakun ye nəwharu minä meriaji nitamaruä. Iriä kimisap, mhapäh ämä Yesu mine pian ai kawämär. ¹⁰Kini Yesu rhekimter min mini-pän tuk pian ai mimä, “Pian äpä. ?Narmamä minä apa kwänhaukaa? ?Yermamä ruikäk yame tukrini-ärhav kafam narpinien uä?”

^d 7:50 Jon 3:1 ^e 7:53 Nægkiarien ye Jon 7:53–8:11 rikäk ye kopi akwas tiksin kape Niutesteman. Keinein mä Jon rimirai äfrakis, uä yermamä kirik rimnäsik-äpnis-pän ye nægkiarien kape Jon. ^f 8:6 Rikimiä tukramäsik mä Kughen rimirai-pän Natuakämien Ten ye kapiet kin kwärmin. Eks 31:18; Dut 9:10. ^g 8:7 Dut 17:7; Rom 2:1,22

¹¹ Kini pian a rimini-pən tukun mimə, “Yemehua. Yermamə rikək yame to rivəhsi-pə narpinien kimi yo.”

Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ror pən Yo min to yakpəh nivəhsi-preyen narpinien kimik. Mərig amvən, məpəh əmə norien yame mine rahas.”^h

**Yesu In rəmhen kin nikakien yame raməsia-
pen narmamə m-fam ye tokrei tanə**

¹² Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mimə, “Yo e, yo Nikhakien kape narmamə m-fam ye tokrei tanə. Narmamə yamə mine kamhakwasig kin Yo to khapəh niseriwəkien ye nəpignəpien, mərig tukhavəh nikakien yame ravəhsi-pən nimraghien kimi əriə.”ⁱ

¹³ Kini Farisi minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Ik nakamni-əhrav məknakin Ik, mərig yermamə kirik rikək yame tukrərer-ərhav mamni əfrakis mə kafam nəgkiarien raməfrakis. To kafam nəgkiarien ripəh nərerien.”^j

¹⁴ Kini Yesu rini mimə, “Əwəh. Nəfrakisien mə Yo atuk əmə yakamni-ərhav Yo. Mərig nəgkiarien kafak in tukramərer timtim, meinai Yo yakirkun aikin yimasi-pən ikin. Kini mirkun min aikin yakamvən ikin. Mərig kimiə nakseinein aikin yakamvən ikin mine ikin yimasi-pən ikin.”^k ¹⁵ Kimiə e naksəkir norien kape narmamə ye nətərigien əmə kape yermamə. Mərig Yo yakpəh nəkirien norien kape narmamə məknakin. ¹⁶ Mərig tukmə yakəkir norien kape yermamə, yakamor ye norien yame ratuatuk. Mərig pəh nien mə yakaməkir ye nətərigien əmə kafak, mərig kimru Tatə Kughen yame rimnher-pə kin Yo, kapəmru nəkirien kirikiana əmə. ¹⁷ Kimirai ye loa kapəmiə kimə, “Tukmə yermamə kiraru karəni nar kirikiana əmə, pəh narmamə tukharkun mə nəgkiarien kapəriu raməfrakis.” (Dut 19:15) ¹⁸ Kini taktakun ai, Yo yakamni-ərhav Yo, mərig Rimik yame rimnher-pə kin Yo, ramor nəgkiarien kafak ramərer timtim.”^l

¹⁹ Kini kimisaiyoh In mhamə, “?Mərig kafam hiə tatə?”

Kini In rimə, “Kimiə nakseinein Yo, miseinein min Tatə kafak. Nakpiharkun Yo, to nakpiharkun min kafak Tatə.”^m

²⁰ Yesu rimini nəgkiarien a nipig in rimnamhajoun narmamə apa ikin kaməruhu-pən mane ikin ye Nimə Ehuə kape Kughen. Mərig kwən kirik rikək yame to rivən miraptərekin In meinai ripəh hanə norien nipig kafan.

Yesu ramni mə In rimasi-pən ye rao ye neai

²¹ Kini Yesu rimini-pən min tuk əriə mimə, “Tuk nipig kirik, jakirkək, kini kimiə taksarha kin Yo. Mərig nipig takhamhə, narpinien kape

^h 8:11 Jon 3:17; 5:14 ⁱ 8:12 Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Esik 1:26-28; Mat 5:14; Jon 1:4-5; Hib 1:3; Rev 21:23-24 ^j 8:13 Jon 5:31 ^k 8:14 Jon 13:3; 16:28 ^l 8:18 Mak 1:10-11; Jon 1:33-34 ^m 8:19 1 Jon 2:23

təvhagə has kapəmiə tukraməmir irəmiə. Kimiə nakseinein nhavəniē aikin yakamvən ikin.”

²² Nipig rimini məknakin, mukreikin kapən kapə nəmehuə kape nəmə Isrel. Khamə, “?Rhawor e kitawə kaseinein nhavəniē aikin ramvən ikin? ?Tukmə ror tukrhopni atuk In uə?”

²³ Mərig Yesu rirpin nəgkiariē mīmə, “Kimiə, iməmiə eikin e. Mərig Yo yakmasi-pən apa ye rao ye neai meiwaiyu-pə. Tokrei tanə e pəh nien mə imak ikin.” ²⁴ Ror məkneikin, yakamni-pre tuk əmiə mə kimiə takhamhə, narpiniē kape təvhagə has kapəmiə tukraməmir irəmiə. Tukmə nakhapəh nhaniyē nəfrakisien mə yo e Kristo, nipig takhamhə, narpiniē kape təvhagə has kapəmiə tukraməmir irəmiə.”

²⁵ Kini iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “!Eh! ?Ik pa en?”

Kini In rimini-pən tuk əriə mə, “Yo e yakaməvsao kin Yo ye nipig yame yimirikakun nhajouniē kafak meriaji-pə e taktakun. ²⁶ Yakirkun niniyē narimnar rehuə irəmiə, mivəhsi-pre narpiniē ehua kimi əmiə. Mərig jakamni əmə nəgkiariē yame Yermamə yame rimnher-pə kin Yo ramni-pə tuk Yo. Nəgkiariē yame In ramni raməfrakis. Kini yakamni-ərhav pən nəgkiariē kimi narmamə fam ye tokrei tanə yame In ramni-pə tuk Yo.”

²⁷ Mərig iriə khapəh nharkuniē mə Yesu raməgkiar ye Rimni Kughen. ²⁸ Ror pən, In rini-pən tuk əriə mə, “Nipig kimiə takpiharuk haktə Yo, Ji Yermamə, mipiharkun mə nəgkiariē yame yakamni irak in raməfrakis. Kini mipiharkun min mə yakpəh noriē nar kirik ye nətərigiē əmə kafak, mərig yakamni əmə nəgkiariē yame Rimik ramni-pə tuk Yo.” ²⁹ Yermamə yame rimnher-pə kin Yo ramarə kimru min. In ripəh nəpəhyē Yo yakəriwək Yo pisin. Meinai nipig m-fam yakamor naha nhagin yame In rorkeikei.”^p

³⁰ Yesu ramni nəgkiariē e, narmamə khapsaah khani nəfrakisien iran.

Mikip Ebrahim əfrakis minə mine ji Setan minə

³¹ Kini Yesu rimnəgkiar kimi nəmehuə kape nəmə Isrel yamə mine kimnhani nəfrakisien iran mīmə, “Tukmə nakharaptərəkin tim tim nəgkiariē yame yakamni-pre tuk əmiə, kimiə atuətuk e narmamə kafak minə.” ³² Kini kimiə takharkun nəfrakisien. Kini nəfrakisien en tukririsin əmiə nakhapiəpiə.”^r

³³ Kini iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “!Ah! Kitawə e kwənərəus kape Ebrahim. Kitawə khapəh nisor-atuə-kinien kape yermamə kirik. ?Rhawor e nakamni mə nar kirik tukraməkeikei mirisin əmawə yakhapiəpiə?”

ⁿ 8:23 Jon 3:31 ^o 8:28 Jon 3:14; 12:32-33; 14:24 ^p 8:29 Jon 4:34; 5:30; 6:38; 16:32

^q 8:31 2 Jon 1:9 ^r 8:32 Rom 8:2; 2 Kor 3:17; Gal 5:1

³⁴Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kasor norien has, norien has ramarmaru irəriə, mamraptərəkin əriə mamor əriə kamhauə yorwok minə kafan.^s ³⁵Kini nakharkun mə yorwok kirik, kafan yemehua to ripəh neighanien kin in mə tukramarə ye nimə kafan. Mərig yemehua rameighan əmə kin tini mə tukramarə ye nimə kape yamehua kape nipig m-fam.^{t u} ³⁶Ror pən, tukmə Yo Ji Kughen yakamrisin əmiə, jakrisin əfrakis əmiə nakhapiəpiə. ³⁷Yakirkun mə kimia kwənərəus kape Ebrahim. Mərig nakasarha-kin swatuk tuk nhopniyen Yo, meinai nakhapəh nisorkeikeiyen mə taksətərig kin kafak nəgkiarien.^v ³⁸Yo yakamni narimnar minə e yame yimnəm kafak Tatə ramor. Mərig kimia nakasor narimnar yame kapəmiə tatə minə kimnhani-pre tuk əmiə.”

³⁹Kini iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “Mərig rimtawə e Ebrahim.”

Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “To ripi mə kimia kwənərəus atuətuk kape Ebrahim, to norien kapəmiə ripiəmhen kin norien kape Ebrahim kupan.^w ⁴⁰Yo yakamni-pre nəgkiarien əfrakis tuk əmiə yame Kughen rimini-pə tuk Yo. Mərig kimia nakhamə takshopni Yo. Mərig to Ebrahim ripəh norien məknenkin. ⁴¹Kimia nakasor əmə norien kape tatə atuətuk kapəmiə.”

Kini iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “Pəh nien mə kimawə e kwajikovə kape swatuk. Kughen pisin əmə In rimimawə.”

⁴²Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “To ripi mə kapəmiə əfrakis e tatə Kughen, to nakpisorkeikei Yo, meinai Yo yimasi-pən iran, muə eikin e. Pəh nien mə yimauə ye kafak nərigien. Mərig yimauə meinai In rimnher-pə kin Yo.^x ⁴³?Mərig rhawor e nakhapəh nharkunien niprai nəgkiarien kafak? Meinai nakhapəh nisorkeikeiyen mə taksərig nəgkiarien kafak. ⁴⁴Kimia, norien kapəmiə rəmhen əmə kin rimimiə e Setan. Kini nipig m-fam naksorkeikei mə takasor nəkwan. Norien kafan yame in rimirikakun mamor, ramor hanə. In yermamə kape nhopniyen yermamə. In raməməkin nəfrakisien, meinai nəfrakisien rikək iran. In rameikuə məknakin meinai in a norien hanə kafan. In yeikuə, mine tatə kape neikuəyen.^y ⁴⁵Mərig Yo yakamni-pre əmə nəgkiarien əfrakis tuk əmiə. Ror pən, nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye kafak nəgkiarien. ⁴⁶Yo yakpəh hanə norien norien has; ror pən kimia kirik ripəh hanə nəm-pə-yen nar has kirik irak. Yakamni-pre nəgkiarien əfrakis tuk əmiə. ?Rhawor e nakhapəh nhaniyen nəfrakisien irak? ⁴⁷Narmamə kape Kughen kasor

^s 8:34 Rom 6:12-23; 1 Jon 3:8-9 ^t 8:35 Ye nuhpikinien e, Yesu ramni mə nəmə Isrel kisəmhen kin slef yame kasarə iruə tuk promes mine nimə kape king. Nar apnapig Kughen rimirpen nəmə Isrel mə kafan narmamə, mərig in rīvəhsi-ta nehuəyen kapəria, kiseiwayu əgkap rəmhen kin slef yame kafan nihuvəyen uə nautə rikək. ^u 8:35 Gal 4:30
^v 8:37 Jer 9:25-26; 1 Jon 3:10 ^w 8:39 Rom 2:28-29; 9:7-9 ^x 8:42 1 Jon 5:1
^y 8:44 1 Jon 3:8

nəkwai Kughen; mærig pəh nien mə kimia kwajikovə minə kape Kughen, nakhapəh nisorien nəkwan.”

Yesu In yerpirig rapita Ebrahim

⁴⁸Kini nəmehuə kape nəmə Isrel kimishek In mamhani mhamə, “!Man! Yakwəsəm əpu ik, mharkun mə ik pa. Ik nakəmhen kin yemə Sameria kirik yame nanmin has ramərer-pən iran.”

⁴⁹Mərig Yesu rimə, “Nanmin has rikək irak. Mərig yakamsiai Rimik; kini kimia nakhapəh nhasiaiye Yo. ⁵⁰Yo yakpəh narkutien mə nhagik tukrehuə; mærig yermamə kirik aikin yame ramarkut mə nhagin tukrehuə. Kini In tukripiəkir narmamə m-fam. ⁵¹Yakamni-pre əfrakis tuk əmia mə yermamə yame ramor kafak nəgkiarien to ripəh nimhəyen tuk nipig kirik.”^z

⁵²Kini nəmehuə kape nəmə Isrel kimnhani-pən tukun mhamə, “!Yakwənharkun ai taktakun mə nanmin has ramərer-pre iram! Meinai Ebrahim rimamhə, kini profet minə kimnhamhə min, mærig Ik nakamni mə yermamə yame ramor nəkwam to ripəh nimhəyen tuk nipig kirik. ⁵³?Nakmə Ik nakehuə rapita Ebrahim e riptawə yame ruamhə ta, mine profet yamə mine kwənhamhə ta? ?Nakmə ik e pa?”^a

⁵⁴Kini Yesu rini-pən tuk əria mimə, “To yakvəhsi-haktə atuk Yo mamor nhagik ramehuə, kafak nəgkiarien in ror nar apnapig əmə kin. Mərig kafak Tatə e yame kimia nakamhani mə In Kughen kapəmia In ravəhsi-haktə Yo, mamor nhagik ramehuə. ⁵⁵Kimia nakseinein pawk In; mærig Yo yakirkun In. To yakpini mə yakeinein In, mipiuə yeikuə rəmhen kin yame kimia nəmeikuə minə. Mərig yakirkun In mamor nəkwan. ⁵⁶Ripmia e Ebrahim rikin ramagien pik mə tukripiəm nipig kafak yame tukripiuə. Kini nipig in ruirkun mə nipig kafak rinamuə, kini rikin ramagien əmə tukun.”

⁵⁷Kini nəmehuə kape Isrel kimnhani-pən tukun mhamə, “!Man! Ik tamaruə əmə kirik, kafam newk ripəh hanə neriaji-pənien fifti. ?Rhawor e nakamni mə nimnəm yemə tu e Ebrahim?”

⁵⁸Kini Yesu rimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmia mə Ebrahim ripəh hanə narhayen, Yo yaknarə ta.”^b

⁵⁹Məkneikin khapik kapier asur minə mə tuksarkwhopni In kin. Mərig Yesu rimnerkwaig, map ta irəriə ye Nimə Ehuə kape Kughen mamvən.^c

Yesu rimnor huvə nimrin pis kirik

9 ¹Nipig kirik, Yesu rinaməriwək mamavən, kini məm kwən kirik nimrin rimapis hanə. ²Kini narmamə kape Yesu khauə mhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Kwən kirik e rimnarha, nimrin ruapis ta.

^z 8:51 Jon 11:26 ^a 8:53 Jon 4:12 ^b 8:58 Əm-ru Jon 1:1; 17:5; 17:24. ^c 8:59 Lev 24:16

Takni-ru mə rhawor ror məknakin. ?Ravəh narpinien ye norien has kape tatə uə mamə kafan, uə ravəh narpinien ye norien has kirik kafan yame rimnor?”^d

³Mərig Yesu rimə, “Nimri kwən e ramahas, mərig pəh nien mə ravəh narpinien ye norien has kirik kafan, uə kape tatə uə mamə. Mərig nimrin ramapis məkneikin mə Kughen tukrhajoun kafan wok ye nimraghien kafan.”^e ⁴Kitawə kasarə ye nipig kape nikakien, tukasəkeikei masor wok kape Yermamə yame rimnher-pə kin Yo. Mərig nipig kape nəpignəpien tukruə, tukseinein nisorien wok ye nipig a.^f ⁵Nipig yakamarə ye tokrei tanə e, Yo nikakien kape narmamə m-fam ye tokrei tanə.”^g

⁶Yesu rini-ta nəgkiarien a, mivəh nimoptanə mərig-əvhin, rəptig, mərəhu-pən ye nimri yermamə a. ⁷Mini-pən tukun mimə, “Takvən mar ye nu apa Saeloam.” (Nhag e Saeloam, nipran ramni mə, “Kher-pən kin.”) Kini ai rimavən, mar ye nu, kini marha maməm nar, mirerig-pən iman yerkwanu.^h ⁸Kini nəmə iman ikin, mine narmamə yamə mine kharkun in, mə in yermamə kirik yame nipig m-fam ramaiyoh-pən kin mane, kimisəm in, kisakur. Misaiyoh-pən əriə minə mhamə, “!Eh! ?Kwən e in e yermamə yame nipig m-fam in ramkwətə mamaiyoh-pən kin mane kimi narmamə, uə nikam?”

⁹Kini tiksın khamə, “Əwəh. Mə in.”

Mərig tiksın khamə, “Nikam. To nakəm, nakmə in. Mərig pəh nien mə in.”

Mərig kwən a rimə, “!Mə yo e!”

¹⁰Kini iriə kasəkeikei kimin mə tukrini mə rimnhawor nimrin rhuvə.

¹¹Kini in rimə, “Kwən e, nhagin e Yesu, in rimivəh nimoptanə mərig-əvhin rəptig, mərəhu-pən ye nimrik mir, mini-pə tuk yo mə jakvən ye nu apa Saeloam, mar. Kini yakvən mar. Məkneikin məm nar.”

¹²Kini iriə kisaiyoh-pən min in mhamə, “?Mərig kwən en ramarə hiə?”
Kini in rimə, “?Hei? Yakeinein.”

¹³Kini khakir in mhaue kimi Farisi minə. ¹⁴Nipig Yesu rimivəh nimoptanə mərig əvhin rəptig mərəhu-pən ye nimrin mir, nipig a ye Sabat. ¹⁵Ror pən, Farisi minə min kisaiyoh-pən kwən a mhamə, “?Rhawor nimrim rhuvə?”

Kini kwən a rini-pən tuk əriə mimə, “Yesu rimnor-pən nimtəgei ye nimrik, kini yimavən mar, kini nimrik rhuvə.”

¹⁶Kini Farisi minə kimisəwhai kwhen kiraru kapəriə tuk nəgkiarien a. Tiksın kimnhani mhamə, “Tukmə ror məkneikin, Yesu ripəh nisi-pəniyen ye Kughen, meinai In rimnakapir Sabat.” Mərig tiksın khamə, “Nikam. Ramsi-pən ye Kughen. Meinai yor təvhagə has to ripəh norien nimtətien minə məknakin.”

^d 9:2 Luk 13:2-3 ^e 9:3 Jon 11:4 ^f 9:4 Jon 12:35-36 ^g 9:5 Jon 1:4 ^h 9:7 Aes 35:5

¹⁷Kini iriə kisaiyoh min kwən a nimrin ramapis kupan, mhamə, “?Kwən a rimnor huvə nimrim, nakmə In naha yermamə? ?Kini rikim ramhaw-əsik?”

Kini in rini-pən tuk əriə mimə, “In profet kirik.”

¹⁸Mərig nəməhuə minə kape nəmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien iran mə in apa kupan kwən a nimrin rimapis, mərig taktakun ai raməm nar. Ror pən, kisokrən kin rimni mine nisini kirauə. ¹⁹Kisaiyoh-pən əriu mhamə, “?Rhawor? ?Kapəmiru e kwajikovə uə? ?Rimnarha nimrin ripis uə nikam? ?Rimnhawor nimrin rhuvə?”

²⁰Kini rimni mine nisini krəmə, “Yakrarkun mə kapəmrū e kwajikovə. Nipig rimnarha, nimrin ripis. ²¹Mərig yakweinein mə rimnhawor nimrin rhuvə. Maweinein mə pa nhagin rimnor huvə nimrin. Saiyoh in. Mə rikin rinərə ta. In rirkun nəvsaoyen kin in.” ²²Karəni məknakin meinai krəgin kin nəməhuə minə kape nəmə Isrel, meinai nəmə Isrel kimnhani əutən mə tukmə yermamə kirik ramni-ərhav mə Yesu in Kristo, tukhapəh niseighanien kin rauru-pən ye nimə kape nofuginien. ²³Ror pən, rimni mine nisini kirəni mirəmə, “Saiyoh in. Mə rikin rinərə ta.”

²⁴Kini kisokrən min kin kwən a yame kupan nimrin ramapis, mə tukruə mərəy ye nimririə. Kini kashek in mhamə, “Ni əfrakis əmə, mivəhsi-haktə nhag Kughen.ⁱ Kitawə kharkun mə Yesu In yor təvhagə has əmə.”

²⁵Mərig kwən ai rimə, “Yo yakeinein mə kwən a in yor təvhagə has uə nikam. Nar kirikianə əmə yame yo yakirkun. Apa kupan, nimrik ramapis. Mərig taktakun ai, yaknaməm nar.”

²⁶Kini kisaiyoh-pən min in mhamə, “?Rimnhawor ik? ?Rimnhawor mor huvə nimrim?”

²⁷Mərig in rimə, “Yakwəni-pre ta tuk əmiə, mərig kimiə nakhapəh nisətərigien kin yo. ?Rhawor nakhamə jakəvsao min kin? ?Kimiə min nakhamə takhauə narmamə kape Yesu minə, uə?”

²⁸Kini iriə kashek in, mamhani hah in, mhamə, “!Ah! !Ik e kafan kirik yermamə! Mərig kimawə narmamə kape Moses.^j ²⁹Kimawə yakharkun huvə mə Kughen rimnəgkiar kimi Moses; mərig kimawə yakseinein mə kwən en rimasipkaa.”

³⁰Kini kwən ai rimə, “!Nəfrakisien! Kwən a rimnor huvə nimrik, mərig kimiə nakseinein mə rimasipkaa. ³¹Kitawə kharkun mə Kughen ripəh nətərigien kin yor təvhagə minə. Mərig yermamə yame ramsiai Kughen, mamor nəkwan, kini Kughen ramətərig kin!^k ³²Yermamə kirik rikək

ⁱ 9:24 Nəməhuə minə kimnhani-pən tuk kwən a “Vəh si haktə nhag Kughen” nipran ramni mə khamhə Yesu tukrivəh kwəsu ye nhag Kughen. Əm-ru Jos 7:19. ^j 9:28 Jon 5:45

^k 9:31 Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2

yame rirkun nor-huvəyen yermamə rimnarha əmə nimrin rīpīs. ³³To Yesu rīpīpəh nisi-pənien ye Kughen, to rīpīpəh norien nar kīrik.”^l

³⁴Kini iriə kimishek min in mhamə, “!Kəsi! Ik yermamə kape norien has nīpīg mīfam, rīrikakun ye nīpīg yame nīmnarha-pə, muə meriaji-pə ai taktakun. ?Rhawor e nakmə takhajoun əmawə?” Kini kisher-ye-rhav kin In ye nimə kape nofuginien.”^m

Yermamə yame reinein Yesu, in rəmhen kin nimrin pis

³⁵Kini Yesu rīmnərig nəvsaoyen kin, mə kimnher-ye-rhav kin kwən ai ye nimə kape nofuginien. Kini rīvən mīvaag-pən kin, maiyoh-pən in mīmə, “?Ik nakamni nəfrakisien ye Ji Yermamə?”

³⁶Kini kwən a rīmə, “Yemehuə. ?Ji Yermamə e pa? Ni-pə huvə tuk yo, pəh jakni nəfrakisien iran.”ⁿ

³⁷Kini Yesu rīni-pən tukun mīmə, “Ik naknəm ta In. Yo e yakaməgkiar kimik ai taktakun.”^o

³⁸Kini kwən ai rīmə, “Yermaru. Yo yakamhatətə iram.” Kini in mənīmkur maməhuak kimin.”^p

³⁹Kini Yesu rīni-pən tukun mīmə, “Yo yīmauə ye tokrei tanə mə jakəkīr narmamə. Mor narmamə yamə mine khapəh nīsəm-huvəyen nar, kīsəm huvə nar. Mamor narmamə yamə mine kasəm huvə nar, iriə tukhapəh nīsəmien nar.”^q

⁴⁰Kini Farisi minə tiksīn kīmīsərig nəgkiarien kafan mhamə, “?Rhawor? ?Nakmə nīmrimawə rīpīs min uə?”^r

⁴¹Kini Yesu rīni-pən tuk əriə mīmə, “To nakpihani-ərhav mə nakhapəh nīsəm-huvəyen nar, to nakpihapəh nhavəhyen narpīnien tuk təvhagə has kapəmiə. Mərig kīmīə nakhamə ta mə naksəm huvə nar, kini narpīnien kape təvhagə has kapəmiə raməmīr hanə irəmīə.”^s

Yesu ramni nuhpikīnien ye yermamə yame ramarha tuk sipsip

10 ¹Kini Yesu rīmə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə yəkrəh kīrik rīmə tukrīvən məkrəh kin sipsip, to rīpəh nukuraoyen ye kwəruə; mərig tukrīvīəro kin kəupə. ²Mərig yermamə yame ramarha tuk sipsip in tukrukuraō-pən ye kwəruə. ³Yermamə yame ramarha tuk kwəruə, nīpīg m-fam in raməhitə ye kwəruə tuk kwən a, kini sipsip minə kharkun rīkin. Nīpīg m-fam in ramokrən kin nhagriə kīrikianə kīrikianə, kini kamhatərhav. ⁴Mokrən fam kin sipsip minə kafan, maməkupən; sipsip minə kafan kamhakwasig kin, meinai kharkun rīkin. ⁵Mərig to khapəh nhakwasigien kin yermamə apnapig. Nīkam. Tukmə yermamə apnapig, kīsapta iran, meinai kaseinein rīkin.”

^l 9:33 Jon 3:2 ^m 9:34 Jon 9:2; Aes 66:5 ⁿ 9:36 Rom 10:14 ^o 9:37 Jon 4:26

^p 9:38 Mat 28:9 ^q 9:39 Aes 6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 ^r 9:40 Rom 2:19

^s 9:41 Jon 15:22,24; Hib 10:28-31 ^t 10:1 Jon 10:8,10

⁶Yesu ramni nuhpikinien, mærig narmamə kaseinein niprai nəgkiarien kafan. ⁷Kini əmə ai, Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə Yo e, yo kwəruə yame sipsip minə tukhakurao-pən ikin.” ⁸Narmamə yamə mine kimisəkupən irak, iriə yeməkrəh minə. Sipsip minə khapəh nisətərigien kin əriə.” ⁹Yo e yo kwəruə. Narmamə yamə mine tukhakurao-pə yakamərer ikin, Kughen tukrivəh miragh əriə. Tukhauə imə masəriwək misavən masən mənvhirik yame rhuvə.” ¹⁰Mərig yəkrəh ramuə imə tuk nar kirikianə əmə. Ramuə tuk nəkrəhyen, mine tuk nhopniyen, mine tuk noriahyen nar. Mərig Yo yakamuə mə takhavəh nimraghien. Kini nimraghien e in rukwar kin nihuvəyen minə fam.” ¹¹“Yo e Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə. Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə, in rameighan kin kafan nimraghien mə tukrivəh miragh əriə.” ¹²Mərig yorwok yame ramor əmə wok tuk nərok, sipsip minə pəh nien mə kafan. Kini nipig tukmə rəm kuri aparū minə kamhauə, in rap, mipəh sipsip minə. Kini kuri aparū minə tukhauə misəs sipsip minə, misəko rik rik əriə. ¹³Yorwok a tukrap meinai in ramor əmə wok tuk nərok. Ripəh nərig-pikien sipsip minə.

¹⁴⁻¹⁵“Yo e, Yo Yermamə huvə kape narha-huvəyen tuk sipsip minə. Tata Kughen rirkun Yo, kini yakirkun In. Ye norien kirikianə əmə min, Yo yakirkun kafak sipsip minə, kini iriə kharkun min Yo, kini yakeighaan kin nimraghien kafak tuk nivəh-miraghien əriə.” ¹⁶Kini kafak min tiksin aikin sipsip, yamə mine khapəh nisəmirien ye kəupə e. Iriə min, tuksərig rikik. Kini iriə fam tukhauə kirikianə. Yo pisin əmə jakamarha huvə tuk əriə.” ¹⁷Kafak Tatə In rorkeikei pik Yo meinai yakeighaan kin kafan nimraghien tuk nivəh-miraghien sipsip minə kafak. Kini kwasig ikin jakamragh min.” ¹⁸Yermamə kirik rikək yame to rivəhsi-ta nimraghien kafak. Yo pisin əmə yakavəh nehuəyen tuk nivəhsi-pən-ien kafak nimraghien, mine tuk nimragh-minien. Kafak Tatə rimini-pə tuk Yo mə jakor məknakin.”^c

¹⁹Kini nəmehuə kape nəmə Isrel minə kimisəwhai min kwhen kapəriə tuk nəgkiarien a.” ²⁰Iriə khapsaah kimnhani mhamə, “Kwən a, nanmin has kirik ramərer-pən iran. Kapən kapə rətəwao. ?Nakshawor masətərig kin In?”

²¹Mərig tiksin khani mhamə, “Nəgkiarien a pəh nien mə nəgkiarien kape yermamə yame nanmin has yame ramərer-pən iran. ?Rikimiə

^a 10:7 Jon 1:51; 14:6 ^v 10:8 Jer 12:1; Esik 34:2 ^w 10:9 Sam 118:20,22-24

^x 10:10 Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31 ^y 10:11 Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1 Pita 2:25; 5:2-4; Hib 13:20; Rev 7:17; Jon 15:13; 1 Jon 3:16

^z 10:14 Mat 11:27 ^a 10:16 Aes 56:8; Jon 11:52; Wok 10:34,35; Rom 1:16; Efes 3:6

^b 10:17 Aes 53:12 ^c 10:18 Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hib 5:8 ^d 10:19 Əm-ru Jon 9:16.

raməsik mə ta mə nanmin has rirkun nor-huvəyen nimrin pis rarha min, uə?"^e

Narmamə kasəməkin Yesu meinai In ramni mə In Ji Kughen

²² Ruauə ye nipig yame nəmə Isrel kasor lafet kirik kamni kimə "Dedekesen" apa Jerusalem. Nipig a, nipig kape nokieiye. ²³ Kini Yesu rinaməriwək ye nikar Nimə Ehuə kape Kughen, ye kwənmhan kirik kamni kimə "Vranda Kape King Solomon." ²⁴ Kini nəmehuə kape nəmə Isrel tiksin kimnhauə misarkurao iran. Misaiyoh In mhamə, "?Rhawor nakpəh norien Ik ror nirkunien ye nərigien kapəmawə mə Ik pa? Tukmə Ik Kristo, ni-pə huvə tuk əmawə."^f

²⁵ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, "Yo yakwəni-pre ta tuk əmiə, mərig nakhapəh nishatətəyen irak. Nimtətien yamə mine yakamor ye nhag Tatə kafak, iriə kasor kafak nəgkiarien mə in raməfrakis."^g ²⁶ Mərig kimia nakhapəh nishatətəyen irak, meinai kimia pəh nien mə kafak sipsip minə.^h ²⁷ Kafak sipsip minə kasərig rikik mharkun Yo. Kini yakirkun huvə əriə. Kini iriə kamlhakwasig kin Yo. ²⁸ Kini Yo yakvəhsi-pən nimraghien rerin kimi əriə. To iriə khapəh nhamhəyen tuk nipig kirik. Kini yermamə kirik rikək yame to rīvəhsi-ta əriə ye kwermik.ⁱ ²⁹ Kafak Tatə yame ravəhsi-pə əriə kimi Yo, In yerpərig rapita narimnar fam. Kini yermamə kirik rikək yame to rīvəhsi-ta əriə ye kwermi.^j ³⁰ Kimru kafak Tatə, kimru kirikianə əmə."^k

³¹ Raməgkiar məknakin, nəmehuə kape nəmə Isrel kimnhapik kapier apig mhamə tuksarkwhopni In. ³² Mərig Yesu rimini-pən tuk əriə mə, "Kafak Tatə rimivəhsi-pə nəsaninien kimi Yo, yakamor nimtətien huvə minə ripsaah ye nimrimia. ?Yimnor naha nimtətien rahas nakhamə taksarkwhopni Yo tukun?"

³³ Kini iriə khamə, "Pa rimə yakhamə jaksarkhwozni Ik tuk nimtətien kirik yame Ik nimnor. Mərig yakhamə jaksarkhwozni Ik meinai nəgkiarien kafam ramni hah Kughen. Ik yermamə apnapig əmə kirik, mərig nakamni mə Ik Kughen."

³⁴ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, "In apa kupan, kimirai-pən ye loa kapəmiə mə Kughen rimini-pən tuk əriə mə, 'Kimiə naksəmhen kin kughen minə. (Sam 82:6)' ³⁵ Kini kitawə kharkun huvə mə Nəkwəkwə kape Kughen to ripəh nukreikinien. ?Tukmə Kughen rimini-pən tuk narmamə tiksin apa kupan mə iriə kisəmhen kin Kughen, ³⁶ rhawor e nakashek Yo mamhani mə yakamni hah Kughen meinai yakamni mimə Yo Kwajikovə kafan? Tatə Kughen rimnəruhu karin Yo mə Yo pisin əmə e Kafan, mher-pə kin Yo ye tokrei tanə. ³⁷ To yakpipəh norien

^e 10:21 Eks 4:11 ^f 10:24 Luk 22:67-71 ^g 10:25 Jon 5:36; 8:58; 14:11 ^h 10:26 Jon 6:44

ⁱ 10:28 Jon 6:39; Rom 8:35-39 ^j 10:29 Jon 17:2,6,24 ^k 10:30 Dut 6:4; Jon 17:21-23

nimtätien yamə mine Kafak Tatə ramni-pə tuk Yo, to nakhapəh nhaniyen nəfrakisien irak. ³⁸Mərig nar apnapig nakhapəh nhaniyen nəfrakisien ye nəgkiarien kafak, mərig takhani nəfrakisien irak meinai yakamor nimtätien minə kini nimtätien minə a kasor əpu Yo, mə takharkun mə nimraghien kape Tatə Kughen raməmır irak, nimraghien kafak raməmır ye Tatə.”^l

³⁹Yesu raməgkiar məknakin, khamə tukharaptərəkin In. Mərig In rapta irəriə.

⁴⁰Kini mivən məviəfugin ye nu apa Jodan, mamvən ikin Jon rimnor baptaes ye narmamə ikin kupan. Kini mamarə apaikin. ⁴¹Kini narmamə khapsaah kimnhavən misəm In, mhani-pən tuk əriə minə mhamə, “!Man! Jon ripəh nor-pawk-əyen nimtätien kirik, mərig nəgkiarien yame in rimnamni ye kwən e ruauə minor nəfrakisien kin.”^m ⁴²Kini narmamə khapsaah aikin a kimnhani nəfrakisien ye Yesu.

Lasaros rimamhə

11 ¹⁻³Kini yemə Betani kirik, nhagin e Lasaros. Betani e yerkwanu imei Meri mine Mata. Meri a in a kwasig ikin rəvit-pən senta ye nihi Yesu Yermaru kapətawə, mirəh nikwənen mamrai nihun kin. Kini Lasaros ramhə, məkneikin, nowini mir kwher-pən nəgkiarien tuk Yesu mə, “Yermaru, ik kirik yame nakorkeikei pik, in ramhə.”^{n o p}

⁴Yesu rimnərig nəgkiarien a, mimə, “Lasaros ramhə, mərig nimhəyen tukripəh nivəhyen in. Nəmhəyen a kafan tukror nimtätien ye nəsaninien kape Kughen. Kini nəmhəyen kafan in swatuk tuk Kughen tuk nivəhsi-haktəyen Yo e kafan kwajikovə.” ⁵Yesu rorkeikei pik Mata mine naorahini, mine kapəriu kakə Lasaros. ⁶Mərig nipig rimnərig pawk mə Lasaros rimamhə, In rimnarə Jodan mivəh nipig kiraru min. ⁷Kini mini-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Pəh kharerig-pən min [ime Lasaros] ye provins Judia.”

⁸Mərig kafan narmamə minə kimnhani-pən tukun mhamə, “Yhajoun. Taktakun əmə kwuse, nəmehuə kape nəmə Isrel apa Judia kimnhamə tuksarkwhopni Ik kin kapier apig. ?Mərig Ik nakmə tukharerig-pən min aikin?”

⁹Kini Yesu rimini-pən nuhpikinien kirik kimi əriə mimə, “Kimiə nakharkun mə nipig rarə kape niraanien rəmhen tuk norien wok kirik. To yermamə kirik raməriwək yeraan, to ripəh nhapitətərien, meinai rhakak.”^q ¹⁰Mərig tukmə raməriwək yenpig, in mirkun nhapitətərien. Meinai rəpignəp.”

¹¹Yesu rimini-ta nuhpikinien mamni-pən tuk kafan narmamə minə mə, “Kitawə kirik e Lasaros rinapir yeru ta. Mərig yakmə jakvən misig in pəh rarha.”

^l 10:38 Jon 14:10,11,20; 17:21 ^m 10:41 Jon 1:26-27,30,34 ⁿ 11:1 Luk 10:38-42

^o 11:2 Jon 12:3 ^p 11:3 Jon 11:5,36 ^q 11:9 Jon 8:12; 9:5

¹² Kini kafan narmamə minə khani-pən tukun mhamə, “Yermaru. To rimə in ramapir əmə, tukripiəsanin min.” ¹³ Mərig nəgkiarien kape Yesu, nipran ramni mə Lasaros ruamhə ta. Mərig kafan narmamə minə, rikiriə raməsik mə Lasaros ramapir əmə.

¹⁴ Kini Yesu rimini-pən huvə mimə, “Lasaros ruamhə ta. ¹⁵ Kini rikik ragien mə yakpəh niwəmir-kwis-ien kimru min. Meinai nar e yame jakor tukrasitu irəmiə takshatətə irak. Nəmhen, pəh khavən misəm in.”

¹⁶ Kini Tomas e kamni kimə Didimas', rini-pən tuk narmamə minə tiksın kape Yesu mimə, “Rhuvə. Pəh kitawə mifam khavən apa Judia. Pəh tikmir minə tukhauh ətawə, pəh kitawə tukhamhə kwis kitawə min.”

Yesu In rirkun nor-huvəyen yermamə yame ruamhə rarə mamragh min

¹⁷ Kini Yesu rimatərhav-pən Betani, kini mərig mə kimnerkwaig ta kin niprai Lasaros, rivəh nipig kuas. ¹⁸ Rukwanu a Betani in ipakə əmə tuk Jerusalem. Ripəh norien isok rapita kilometa kisisər.^s ¹⁹ Kini nəmə Isrel khapsaah kimnhasi-pən Jerusalem mhauə misəm Mata mine Meri mhavəh-si haktə nərigien kapəriu, meinai kapəriu kakə ruamhə.

²⁰ Kini Mata rimnərig mə Yesu ramuə, kini rərar, mivən məm. Mərig Meri, in ramkwətə əmə apa imə.^t ²¹ Kini Mata rimini-pən tuk Yesu mə, “Yermaru. To kitawə kipsisərə, to kafak kakə ripipəh nimhəyen. ²² Mərig yo yakirkun mə tukmə nakaiyoh Kughen kin naha nhagin, kini In tukraməkeikei mivəhsi-pre kimik.”

²³ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Kafam kakə tukripiamragh min.”

²⁴ Kini Mata rimə, “Yakirkun mə Lasaros tukramragh min ye Nipig Kwasig, ye nipig yame narmamə mi-fam tukhamragh min iran.”^u

²⁵ Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Yo e, yo nuknei nimragh-minien ye nimhəyen. Kini Yo e, yo nuknei nimraghien. Narmamə yamə mine kashatətə irak, nar apnapig tukmə khamhə, mərig tukasəkeikei mhamragh min. ²⁶ Kini narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien irak kini masarə hanə, tukhapəh nhamhə-əgkəpien tuk nipig kirik. ?Nakamni nəfrakisien ye kafak nəgkiarien uə nikam?”^v

²⁷ Kini Mata rini-pən tukun mimə, “Əwəh, Yermaru. Yakamni nəfrakisien iram mə Ik Kristo, Ji Kughen. Ik e, yermamə yame profet minə kimnamhani kupan mə takuə ye tokrei tanə.”

Yesu rimnasək tuk Lasaros

²⁸ Mata rimini-ta nəgkiarien ai, mivən mokrən kin naorahini Meri rikir ta miravən iriu pisin, mini-pən tukun mimə, “Meri, Yhajoun ruauə, morkeikei

^r 11:16 Tomas mine Didimas, nipran ramni mə, “Mir Mir.” ^s 11:18 Gris ramin “stadia fiftin” rəmhen kin tri kilometa. ^t 11:20 Luk 10:38-42 ^u 11:24 Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Wok 24:15 ^v 11:26 Mat 25:46; Jon 3:15

mə tukrəm ik.”^w 29 Meri rərig, mərəer aihuaa əmə, mivən mə tukrəm Yesu. 30-31 Kini nipig nəmə Isrel yamə mine kimnasəkwətə ime Meri, mhavəh-si haktə nərigien kafan, kimisəm Meri ramərer aihuaa əmə imə mamtərhav, khakwasig kin. Rikiriə raməsik mə ramvən apa suranə mə tukrasək.

Yesu ripəh hanə nivənien ye rukwanu a; In raməmīr hanə aikin Mata rimavən məm In ikin. 32 Kini Meri ritərhav mivən məm Yesu, meiwaiyu mənīmkur-pən ye nihun, mimə, “Yermaru. To nakpiamarə kitasir, to kafak kakə ripipəh nimhəyen.”

33 Yesu rəm pian a mine narmamə yamə mine kisarə iriə min misasək, rikin rəmhə pik. 34 Kini raiyoh-pən əriə mə, “?Nimnhanim hiə kwən en?” 35 Məkneikin mamasək.^x

36 Kini nəmə Isrel tiksın khamə, “Səm-ru. Kwən e rimnorkeikei pik kwən a kupan.”

37 Mərig tiksın kimnhani mhamə, “Kwən e In e kupan rimnor huvə yimrin pis kirik. ?Rhawor e ripəh nini-əhuyen Lasaros mə tukripəh nimhəyen?”

Yesu rimivəh miragh Lasaros

38 Yesu rimnərig rahas pik tuk Lasaros. Kini mivən apa ye suranə. Kwənmhan yame kimirəhu ikin ye nipəg kapier, yame kimisisigin kin kapier. 39 Kini Yesu rimə, “Səsua-ta ru kin kapier.”

Mərig Mata e nowin Lasaros rimini-pən tukun mimə, “Yermaru. In rinapien ta. Kimiserkwaig ta kin rivəh nipig kuas.”

40 Mərig Yesu rimini-pən tukun mimə, “?Rhawor? ?Naknərukin ta mə yakməni-pre tuk ik mə tukmə nakhatətə irak, takəm nəsaninien ehua kape Kughen, uə?” 41 Məkneikin, kisəsua ta kin kapier. Kini Yesu rivaag faktə mimə, “Tata. Yakamni vi vi ik meinai nimnərig kafak nəhuakien. 42 Kini yakirkun mə nipig m-fam, nakamərig Yo. Mərig yakaməgkiar məkneikin mə narmamə yamə mine kasərer rarkurao irak tukhani nəfrakisien mə nimnher-pə kin Yo.”^y 43 Yesu rini-ta nəgkiarien a, mokrən apomh mimə, “!Lasaros! Ərer mitərhav-pə.” 44 Kini yermamə mhə ai rimnhekimter, mipik neipən yame kimnhatuapis kapən kapə kin, meriaji nipran mine yamə mine kimnərkis nihun kin, məriwək mitərhav-pə.

Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Havəhsi-ta neipən kape yermamə mhə, pəh ramvən yerkwanu.”

Nəmə Isrel kasarhakin swatuk tuk nhopniyen Yesu (Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)

45 Nəmə Isrel khapsaah yamə mine kimnisarə iriə Meri masəm nar yame Yesu rimnor kini kishatətə iran. 46 Mərig iriə tiksın kimnhavən

^w 11:28 Jon 13:13 ^x 11:35 Luk 19:41 ^y 11:42 Jon 3:17

misəm Farisi minə, mhani-ərhav-pən fam narimnar yame Yesu rimnor kimi əriə. ⁴⁷Məkneikin, Farisi minə mine jif pris minə kimisofugin ye kaonsel kapəriə. Mhamə, “?Tukshawor iran mine kwən e? Rinamor nimtətien ripsaah. ⁴⁸To khapəh əmə ramor əmə məknakin, kini narmamə m-fam tukshatətə iran. Kini nəmə Rom tukhauə misoriah kapətawə nimə e Nimə Ehuə kape Kughen, mhavəhsi-ta kwənmhaan kapətawə tuk ətawə.”

⁴⁹Kini iriə kirik, nhagin e Kaeafas, in ramor wok kape hae pris ye newk a. Rimini mimə, “!Nakseinein əgkap nar! ⁵⁰Rhuvə əmə tuk əmiə mə yermamə kwənkwan kirikianə əmə tukrimhə tuk narmamə. Nar a rhuvə rapita yame narmamə ye kantri piəpiə tukhamhə.”^z

⁵¹(Ramni nəgkiarien a, mərig pəh nien mə nərgien kafan. Mərig in ramni-ərhav nəgkiarien yame Kughen rimivəhsi-pən kimin, meinai in ramor wok kape hae pris ye newk a. Kini in ramni mə Yesu tukrimhə tuk nivəh-miraghien nəmə Isrel. ⁵²Mərig pa rimə tukrimhə əmə tuk nəmə Isrel mərig tukrimhə tuk ji Kughen yamə mine kisarə rarkurao ye tanimtanə, mamor əriə kamhauə kirikianə.)^a ⁵³Ror məkneikin, ye nipig a, nəmehuə kape nəmə Isrel kimnharai mhun mhamə tukshopni In. ⁵⁴Ror məkneikin, ririkakun ye nipig a, Yesu ripəh nəriwəkien ye nimri nəmə Isrel. Map aikin a, mivən ye taon kirik, nhagin e Efrem. Taon a in ipakə əmə tuk tipəvsik. Kini In mamarə aikin iriə kafan narmamə minə.

Narmamə kape Yesu kimisor apnəpeinə ye lafet kape Pasova

⁵⁵Rinamuə ipakə tuk nipig kape lafet kape nəmə Isrel kamni kimə Pasova. Kini narmamə khapsaah khasi-pən ikin pisin pisin minə mhaue Jerusalem mhamə taksor narimnar minə pəh mishawən ye nimri Kughen, mipihavən ye lafet.^b ⁵⁶Kini narmamə minə a kimisarha-kin Yesu. Misofugin ye Nimə Ehuə kape Kughen, misaiyoh əriə minə mhamə, “?Keinein mə Yesu tukruə ye lafet e uə nikam?”

⁵⁷Mərig ye nipig a, jif pris minə mine Farisi minə kimnhani nəgkiarien kirik mə tukmə yermamə kirik rirkun ikin Yesu ramarə ikin, tukraməkeikei muə mini-əsah pən tuk əriə, pəh mobael minə tukhavən mharaptərəkin.

Meri rimnəvit-pən senta ye nihu Yesu

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

12 ¹Nipig sikis əmə raməmir ai tukpisor lafet kape Pasova. Kini Yesu rirerig-pən min Betani a imei Lasaros e yame Yesu rimnor ramragh min ye nimhəyen. ²Kini nəmə ikin a kimisor nəviginien kirik tuk nivəhsi-pənien nisaiyen kimi Yesu. Kini Mata rimivəh nəviginien

^z 11:50 Jon 18:14 ^a 11:52 Aes 49:6; Jon 10:16 ^b 11:55 Eks 12:13,23,27

muə. Kini Lasaros min raməmir aikin iriə Yesu mine, kasəkwətə ye tebol masəvigin.^c ³Kini Meri rivəh botel ehua kirik^d rukwar kin senta e kamni kimə nad; nimrin rhaktə pik. Kini məvit-pən ye nihi Yesu, mivəh nimar nikwənen, mamrai-ta kin. Nəmiəv senta rimnapien huvə ye nəkwai nimə minə fam.^e

⁴Mərig yermamə kirik kape Yesu, nhagin e Judas Iskariot, kwasig ikin ripieighaan-pən kin Yesu ye kwermi tikmir minə kafan, rimini-əhu, mamni mimə, ⁵“Rhuvə pik mə to in ror salem əmə kin; mirkun nivəhyen mane ehua kin tuk nivəhsi-pənien kimi yavən has minə. Senta e nimrin rəmhen kin tri handred taosen vatu.”^f ⁶In ramni məknakin, mərig pa rimə rikin rehua tuk yavən has minə. Mərig ramni əmə meinai in yəkrəh. In ramərer tuk nitip kapəriə, kini nipig kirik in raməkrəh kin.

⁷Mərig Yesu rimə, “!Ei! Hapəh pian en. Piraovin e ravi-təgpən senta ye niprak mamor apnəpənə ye niprak mə tukrihuvə ye nipig yame tuknim Yo. ⁸Yavən has minə tukasəmir kimiə miriə nipig fam. Mərig Yo jakpəh nəmirien kitawə-m kimiə nipig fam.”^g

Jif pris minə kasarha kin swatuk tuk nhopniyen Lasaros

⁹Ye nipig a, nəmə Isrel khapsaah kimisərig mə Yesu ramarə Betani, kini kinəmhavən tukun. Mərig pa rimə kimnhavən mə tuksəm əmə Yesu, mərig kimnhavən min mə tuksəm-ru Lasaros e yame rimamhə mərig Yesu rimnor in ramragh min.^h ¹⁰Məkneikin, jif pris minə kimnharai mhun mə tukshopni min Lasaros, ¹¹meinai nəmə Isrel khapsaah kimisəm Lasaros ramragh min, kimishatətə ye Yesu, mhaukreikin-pən nimeitairiə kimi jif pris minə.

Yesu rimavən Jerusalem mor əpu mə in king

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

¹²Kəni rikwamer kin, narmamə khapsaah kimnhauə Jerusalem mhamə tuksor lafet kape Pasova. Kini misərig mə Yesu raməriwək mamua ipakə tuk taon. ¹³Məkneikin iriə khatərhav ye taon a, mhapik nimar nəmir mhavən mə tuksəm Yesu. Masokrən apomh mhamə,

“!Səgnəgin Kughen!”ⁱ

“!Pəh kivəhsi-haktə Kwən en ramua ye nhag Yermaru!” *(Sam 118:26)*

“!Pəh kivəhsi-haktə king kape nəmə Isrel!”^j

¹⁴Kini Yesu rimnəm kwaji dongki kirik, məkwətə-pən iran mamvən. Nar e raməri-pən profesi kirik yame ramni mə,

^c 12:2 Luk 10:38-42 ^d 12:3 Nəgkiarien kpae Gris ramni “lepta,” rəmhen kin haf lita.

^e 12:3 Mak 14:3 ^f 12:5 Nəgkiarien kape Gris ramni tri handred dinari. ^g 12:8 Dut 15:11

^h 12:9 Jon 11:43,44 ⁱ 12:13 Nəgkiarien kape Gris ramni mə, “Hosana.” Nipran ramni mə, “Vəh miragh əmawə,” uə, “Səgnəgin Kughen.” ^j 12:13 Jon 1:49

¹⁵ “Nipian Saeon.^k Hapəh nhaginien.

Səm-ru kapəmiə king ruauə tuk əmiə, maməsua ye dongki.

Maməsua ye ji dongki mamua.” (Sef 3:14; Sek 9:9)

¹⁶ Ye nipig a, narmamə kape Yesu minə kimiseinein niprai nar a. Mərig kwasig ikin, nipig Yesu rimimragh min ye nimhəyen, kini Kughen rimnor əpu nehuəyen kape Yesu, kini rikiriə ripiəsik mə Nəkwəkwə kape Kughen rimnəvsao kin narimnar yame tukripitərhav-pə ye nimraghien kape Yesu. Kini narmamə kimisor narimnar minə a, ror nəgkiarien kape Kughen ruauə minor nəfrakisien kin.

¹⁷ Kupan, nipig Yesu rimnokrən kin Lasaros, kini Lasaros rhekimter ye nəpəg kapier mitərhav-pə ye nimri narmamə khapsaah. Kini ai, iriə kimnhatərhav misərer-ərhav mamhani-ərhav nar a yame Yesu rimnor. ¹⁸ Əmə məkneikin, narmamə khapsaah kimisərig nəgkiarien mə In rimnor nimtətien a, kini khauə masəm Yesu aikin a. ¹⁹ Kini Farisi minə kimnhani-pən tuk əriə minə mhamə, “Səm-ru. Kitawə kiseinein nhani-əhuyen kwən a. !Taktakun ai, narmamə m-fam ye tanimtanə kinamhakwasig kin In!”

Nəmə Gris tiksin kimisorkeikei mə tuksəm-ru Yesu

²⁰ Kini nipig narmamə kimnhavən Jerusalem mə tuksəhuak ye nipig kape lafet e, kini nəmə Gris tiksin kimnhavən min mə tuksəhuak.

²¹ Mhavən misəm Filip e yemə Betsaeda, yerkwənu kirik apa Galili. Mhani-pən tukun mhamə, “Yemehua. Yaksorkeikei mə jaksəm Yesu.”

²² Kini Filip rərer mivən, mini-əsaah-pən tuk Andru, kini iriū kimiravən mirəni-əsaah-pən tuk Yesu.

²³ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Taktakun ai, Yo, Ji Yermamə, kafak nipig ruauə ta, mə Kughen tukror əpu kafak nehuəyen.

²⁴ Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukaməkeikei kinim-pən kweru nai ye nimoptanə. To kipipəh ninim-pəniyen ye nimoptanə, to ripipəh nurəyen mhaktə mamor kwənkwan khapsaah. Mərig tukmə kinim-pən ye nimoptanə, tukraməkeikei murə mamor kwənkwan ripsaah.^l

²⁵ Yermamə yame ramətərig pik tuk kafan nimraghien kape tokrei tanə, in tukraməkeikei məpkərhav iran. Mərig yermamə yame rikin ripəh nəsik-pikien kafan nimraghien kape tokrei tanə, in tukraməkeikei mamraptərkən huvə nimraghien kafan kape rerin.^m ²⁶ Yermamə yame rorkeikei mə tukror wok kafak, in tukraməkeikei mikwasig kin Yo. Ikin pukaa yakamvən ikin, kimru min. Kini Rimik Kughen tukrisiai yor wok kafak minə.”ⁿ

^k 12:15 Nipian Saeon uə ji nəmə Saeon, nipran ramni nipiraovin yamə mine kisarə apa Jerusalem. ^l 12:24 1 Kor 15:36 ^m 12:25 Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2 Kor 5:14-15 ⁿ 12:26 Mat 10:38; Luk 14:27; Jon 14:3; 17:24

Yesu ramægkiar ye nimhøyen kafan

²⁷Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Taktakun ai, rikik rəmhə pik. ?Mərig jakhawor pən iran mine? To yakpəh nini-pənien tuk kafak Tatə mimə, ‘Takvəhsi-ta nəmhøyen yame ramuə tuk Yo.’ Nikam, to yakpəh niniyen məknakin meinai narimnar minə a, yakmauə tukun.”^o ²⁸Kini In maməhuak mimə, “Tatə, vəh-si haktə atuk nhagim.”

Məkneikin nəgkiarieren kirik risi-pən ye rao ye neai mamni mimə, “Yo yakwəvəhsi-haktə ta nhagik, kini taktakun ai, jakrəh-si haktə min.”

²⁹Kini narmamə yamə mine kimnasərer ipakə tukun kimisərig nəgkiarieren a, kini iriə tiksin khamə, “!Eh! ?Naha e? ?Karuəruə kirik, uə?”

Mərig tiksin khamə, “Nikam. Agelo kirik ramægkiar kimin.”

³⁰Mərig Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Nəgkiarieren ramsi-pən ye rao ye neai pəh nien mə kafak; mərig kapəmiə, tukrasitu irəmiə.”^p ³¹Taktakun ai rimnor nipig yame Kughen tukrəkir narmamə ye tanimtanə. Kini taktakun ai, in tukrivəh-si-əhu əgkap nəsaninien kape Setan e yame ramarmaru ye tokrei tanə.^q ³²Nipig tukaməsik haktə Yo, kini yakvi-pə narmamə m-fam tukhauə tuk Yo.”^r ³³In ramægkiar məknakin kimi əriə mamhajoun mə tukshawor-pən iran mine mishopni In.^s

³⁴Kini narmamə khani-pən tukun mhamə, “Kimawə yakwəsərig ta ye loa kapətawə mə Kristo tukraməkeikei mamarə kitawə min kape rerin. ?Mərig rhawor e nakamni mə narmamə tukasəkeikei misəsik haktə Ji Yermamə? ?Nəgkiarieren e ‘Ji Yermamə,’ nipran ramni mə naha?”

³⁵Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nikakien e, ramarə tuk əmiə kape nipig kwakwə əmə. Kini nipig nikakien tukraməmīr tuk əmiə, taksəriwək iran. Tamə, nəpignəpien ruvrig əpis əmiə. Kini narmamə yamə mine kasəriwək ye nəpignəpien, kaseinein ikin kamhavən ikin. ³⁶Nipig nikakien tukraməmīr tuk əmiə, kimiə taksəkeikei mishatətə ye nikakien, mə kimiə takharkun nhauəyen kwajikovə minə kape nikakien.”^t

Nəmə Isrel khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu

Yesu rimini-ta nəgkiarieren a, kini map-ta irəriə, mivən merkwai. ³⁷Nar apnapig mə In rimnor ta nimtətien ripsaah ye nimri nəmə Isrel, mərig khapəh nhaniyen nəfrakisien iran. ³⁸Nar a ritərhav-pə ror Nəgkiarieren kape profet Aesaea kupan ruauə minor nəfrakisien kin, yame ramni mimə,

“Ah. Yermaru. Narmamə kwatiksin əmə kamhani nəfrakisien ye nəgkiarieren kapəmawə.

^o 12:27 Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 ^p 12:30 Eks 19:9; Jon 11:42

^q 12:31 Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2 Kor 4:4; Efes 2:2; 6:12 ^r 12:32 Jon 3:14; 6:44; 8:28

^s 12:33 Fil 2:8-9; 1 Tim 3:16; Hib 1:3 ^t 12:36 Mat 5:14; Efes 5:8-9; 1 Tes 5:5

Nar apnapig mə nakamor nımtätien ye nəsaninien kafam, mərig
to khapəh nhaniyen nəfrakisien iram.” (Aes 53:1)

³⁹Kini iriə to khapəh nhaniyen nəfrakisien iran rəri-pən nəgkiarien yame
Aesea ruini-ta kupan mimə,

⁴⁰“Kughen rımnor əriə mə nımririə tukripis.

To nımririə ripipəh nıpisien, to iriə kipisəm, mıpiharkun.

Kini In rımnor rikiriə ripəh narəyen.

To rikiriə ripiarə, to kipisara ye nərgien kapəriə, kini mishatətə
iran, kini ripior nımraghien kapəriə ripihuvə min.” (Aes 6:10)

⁴¹Profet Aesea kupan rımnaməgkiar mamni məknakin meinai in rımnəm
nəsaninien kape Yesu, maməvsao kin.

⁴²Kini mərig, ye nıpig a, nəmehuə minə ripsaah kwənmopin, iriə
min kimishatətə ye Yesu. Mərig iriə kimnhapəh nhani-ərhavyen mə
kwəshatətə iran, meinai kimnhagin kin Farisi minə, mə tamə kisher
ye rhav kin əriə ye nımə kape nofuginien, ⁴³meinai nəmehuə minə a
kimisorkeikei pik mə narmamə tukhavəh-si haktə əriə, rapita yame
kisorkeikei mə Kughen rikin tukragien tuk əriə.

**Nıpig Kwasig tukruə, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi
narmamə yamə mine khapəh nhaniyen nəfrakisien ye Yesu**

⁴⁴Kini Yesu rokr-apomh mimə, “Narmamə yamə mine kishatətə irak,
pəh nien mə kishatətə pisin əmə irak, mərig kishatətə min ye Kughen
yame rımnher-pə kin Yo. ⁴⁵Kini narmamə yamə mine kasəm Yo, pəh
nien mə kasəm əmə Yo, mərig kasəm min Kughen yame rımnher-pə
kin Yo.” ⁴⁶Yo e nikakien. Yakmauə ye tokrei tanə e mə narmamə yamə
mine kishatətə irak tukhapəh nısarəyen ye nəpignəpien.” ⁴⁷Narmamə
yamə mine kasərig kafak nəgkiarien, mhapəh nısorien, to yakpəh nini-
ərhavyen kapəriə narpinien, meinai pəh nien mə yakmauə ye tokrei
tanə e mə jakni-ərhav narpinien kape narmamə. Mərig yakmauə mə
jakvəh miragh əriə.” ⁴⁸Mərig Yermamə kirik aikin yame tukrivəhsi-pən
narpinien kimi narmamə yamə mine kamhaukreikin-pən nımeitairiə
kimi Yo, mhapəh nhavəhyen kafak nəgkiarien. Tuk nıpig yame Kughen
tukrəkir narmamə iran, Kughen tukrivəhsi-pən narpinien kimi əriə,
meinai kimisəpəh nəgkiarien yame yimini-pən tuk əriə.” ⁴⁹Meinai
nəgkiarien yame yakamni, pəh nien mə kafak pisin əmə, mərig Tata
Kughen yame rımnher-pə kimi Yo, In rımini-pə tuk Yo mə jakaməkeikei
mini məknakin.” ⁵⁰Kini Yo yakwırkun ta mə nəgkiarien kafan rırkun
nıvi-pənien narmamə ye nımraghien rerin. Ror pən, nəgkiarien yamə
mine yakamni, Tata Kughen ravəhsi-pə kimi Yo, kini yakamni.”

^u 12:45 Jon 14:8-9 ^v 12:46 Jon 1:4 ^w 12:47 Jon 3:17 ^x 12:48 Jon 5:45

^y 12:49 Jon 14:31

**Yesu rimneiwayiyu rəmhen kin yor wok kirik,
mækwi nihu narmamə kafan minə kin nu**

13 ¹Rinor nipig atuutuk kape nəmə Isrel tuk norien lafet kape Pasova. Kini Yesu ruirkun mə kafan nipig ruauə ta mə tukrəpəh kafan nimraghien ye tokrei tanə mivən mamərə iriū Rimni Kughen. Nipig m-fam In rorkeikei pik kafan narmamə yamə mine kisarə ye tokrei tanə, kini mərig taktakun ai in ramhajoun norkeikeiyen minə fam kafan kimi əriə.^z ²Rinamenaiyu, kini Yesu mine kafan narmamə minə kinasəvigin. Kini Setan rimivəhsi-pən vəh-si-pən ta kimi Judas ji Saemon Iskariot, mə tukreighaan-pən kin Yesu ye kwermi tikmir minə kafan. ³Yesu rimirkun mə Tata Kughen rimnərəhu-pən ta narimnar fam ye kwermi, kini muirkun min mə In rimasi-pən ye Kughen, kini tukripirerig-pən min tuk Kughen.^a ⁴Məkneikin, rhekimter, mirəhsi-ta kafan kot, kini mətəut kin neipən kirik. ⁵Kini mirəh besin kirik, miruk-pən nu iran. Kini mivən mokwi nihu kafan kin narmamə minə. Məspir nihuriə kin neipən yame rimnətəut kin.

⁶Mor məknakin, mivən meriaji-pən Saemon Pita, kini Pita rini-pən tukun mimə, “Yermaru. ?Rhawor? Ripəh nəmhenien mə Ik takəkwi nihuk kin nu.”

⁷Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Ik nakpəh nirkunien niprai nar e yakamor ai taktakun. Mərig tuk nipig kirik, takpirkun nipran.”

⁸Kini Pita ramni-əhu In mimə, “Nikam. To nakpəh nəkwi-əfrakisien nihuk tuk nipig kirik.”

Mərig Yesu rimə, “To yakpipəh nəkwiyen nihum, ik nakpəh nuəyen kafak yermamə.”

⁹Kini Saemon Pita rini-pən tukun mimə, “Yermaru. Tukmə ror məkneikin, kini takpəh nəkwi-əməyen nihuk, mərig əkwi min kapək kapə mine kwermik.”

¹⁰Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Nikam. Narmamə yamə mine kwəsar ta, kwəshawən. To khapəh nisar-min-ien. Mərig Yo jakaməkeikei məkwi əmə nihum. Kimiə nakwəshawən ta. Mərig pəh nien mə kimiə fam.^b ¹¹Yesu ruirkun mə iriə pa nhagin tukreighaan-pən kin in ye kwermi tikmir minə kafan. Ror pən, In rimini mimə, “Pəh nien mə kimiə fam nakwəshawən.”

¹²Kini Yesu rimnəkwi fam əriə, mivən mivəh-si-pən kafan kot, mivən məkwtə-pən ye kwənmhaan yame rinamkwəwə-pən ikin. Mamaiyoh əriə mimə, “?Kimiə nakharkun niprai nar e yimnor irəmiə ai taktakun uə? ¹³Kimiə naksokrən kin Yo mə Yhajoun mine Yermaru, kini ratuutuk. Meinai nəfrakisien mə Yo Yhajoun kapəmiə mine kapəmiə Yermaru.

^z 13:1 Jon 16:28 ^a 13:3 Mat 28:18 ^b 13:10 Jon 13:18

¹⁴Meinai nar apnapig Yo e kapəmiə Yermaru minə Yhajoun kapəmiə, mərig yimnəkwi nihumiə, kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə min takasəkeikei masəkwi nihumiə minə.^c ¹⁵Yo yimnor mhajoun əmiə kin, mə takasor əmə norien kirikianə əmə irəmiə minə. ¹⁶Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə yorwok kirik to ripəh nehuəyen rapita kafan yemehuə; kini yermamə yame ravəh nəgkiarien mameriwək to ripəh napitayen yermamə yame ravəhsi-pən nəgkiarien kimin.^d ¹⁷Taktakun ai, kimiə nakwənharkun huvə nar e. Ror pən, tukmə nakasor məkneikin irəmiə minə, Kughen tukrivəhsi-pre nihuvəyen kimi əmiə.^e

¹⁸“Mərig pa rimə yakamni əmiə m-fam. Yakirkun əmiə mə ni-pa minə e yakmirpen əriə. Mərig nəgkiarien e kape Nəkwəkwə kape Kughen tukraməkeikei muə mor nəfrakisien kin yame ramni mə,

“Yermamə yame jakwən kwis bred kimru min,
in tukrukreikin-pə nimeitaan kimi Yo, muə tikmir kafak.’

(*Sam 41:9*)^f

¹⁹Yakamni-pre tuk əmiə, mə narimnar minə e ripəh hanə nitərhav-pəyen; mərig nipig tukmə khatərhav-pə, takhani nəfrakisien irak, mə Yo e Kristo.

²⁰“Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə yakher-pən kin yermamə kirik tuk nəvsaoyen kin kafak nəgkiarien kimi narmamə, kini narmamə rikiriə ragien tukun, rəmhen əmə kin yame rikiriə ramagien tuk Yo. Kini tukmə narmamə rikiriə ragien tuk Yo, rəmhen əmə kin yame rikiriə ragien tuk Yermamə yame rimnher-pə kin Yo.”^g

**Yesu rimini-ərhav mə Judas tukreighaan-pən kin in ye kwermi
tikmir minə kafan**

(*Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23*)

²¹Nipig Yesu rimini nəgkiarien a, rikin rəmhe, kini In mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə kimiə kirik irətawə tukreighaan-pən kin Yo ye kwermi tikmir minə kafak.”

²²Kini kafan narmamə minə kisarha-pən misəm əriə minə. Rikiriə raməsik mə, “?Ramni pa?” ²³Kini iriə kirik, yame Yesu rorkeikei pik, ramkwətə ipakə əmə tukun. ²⁴Kini Saemon Pita rəsiwən-apsapis-pən kimin mimə, “Aiyoh-pən-ru In mə pa nhagin e ramni.”

²⁵Kini kwən a rimneiwaiyu-pən ipakə tuk Yesu maiyoh In mimə, “Yermaru. ?Pa e nhagin?”

²⁶Kini Yesu rimə, “Kwən a in e yame jakakapir bred meires ye sup mivəh-si-pən kimin.” Məkneikin In rəkapir bred, meires ye sup, mivəh-si-pən kimi Judas, ji Saemon Iskariot. ²⁷Kini Judas rivəh bred ai. Məkneikin Setan rivən yerkin.

^c 13:14 1 Pita 5:5 ^d 13:16 Luk 6:40 ^e 13:17 Mat 7:24,25; Luk 11:28; Jem 1:25

^f 13:18 Jon 13:10; 15:16 ^g 13:20 Mat 10:40; Jon 17:18

Kini Yesu rimini-pən tukun mimə, “Nar e nakmə takor, yuvən aihuaa əmə mor.” ²⁸ Mərig narmamə minə kape Yesu kisəkwətə rarkurao ye tebol masəvigin, kimnhapəh nharkunien niprai nəgkiarien kape Yesu. ²⁹ Judas, in ramərer tuk nitip kapəriə, kini iriə tiksın, rikiriə rəsik mə Yesu rimini-pən tukun mə tukrivən mivəh nimri nəviginien kirik nəriə kape lafet, uə mə tukrivən mivəh-si-pən mane tiksın kimi yavən has minə.^h ³⁰ Rinəpignəp ta. Kini nipig Judas rivəh bred, kini mərər, mitərhav.ⁱ

Yesu rimini nəgkiarien vi kirik mə tuksor

³¹ Judas ruatərhav, kini Yesu rimə, “Taktakun ai, Kughen tukrivəhsi-haktə nhagik e Ji Yermamə. Kini Yo, Ji Yermamə, yakvəhsi-haktə nhag Kughen.^j ³² Mərig nipig Yo, Ji Yermamə, jakor əpu nehuəyen kape Kughen, kini Kughen pisin əmə tukror əpu atuk nehuəyen kafak. Kini In tukror aihuaa əmə.^k

³³ “Kafak kwajikovə minə, kitawə to khapəh nisəmir kwisien ror tu. Kini kimiə takpisarha-kin Yo. Mərig Yo yakamni-pre nəgkiarien kirikianə əmə kimi əmiə yame yakwəni-pən ta tuk nəmehua kape nəmə Isrel, mimə, ‘Ikin yakamvən ikin, kimiə to nakhapəh nhavəniən ikin.’^l

³⁴ “Yakaməruhu-pre natuakəmien vi kirik kimi əmiə mə takasəkeikei misorkeikei əmiə minə. Yimnorkeikei əmiə, kini ye norien kirikianə əmə min, kimiə takasəkeikei misorkeikei əmiə minə.^m ³⁵ Kini tukmə naksorkeikei məknakin əmiə minə, narmamə mifam tukharkun mə kimiə kafak narmamə minə.”ⁿ

Yesu rimini-ərhav mə Pita tukripini mə in reinein Yesu (Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Kini Saemon Pita rimnaiyoh In mimə, “Yermaru. ?Nakmə takvən hiə?”

Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ik to nakpəh nikwasigien kin Yo ai taktakun, kiravən ikin yakamvən ikin. Mərig tuk nipig kirik, nakpivən.”^o

³⁷ Kini Pita raiyoh-pən mimə, “Yermaru. ?Jakpəh nikwasigien kin ik tuk naha? Yakmə jakikwasig kin Ik nar apnapig tukmə kimə tukhopni Ik, tukhopni kwis ərau.”

³⁸ Mərig Yesu rimini-pən tukun mimə, “?Ik nakmə takikwasig kin Yo nar apnapig tukmə kimə tukhopni kwis ərau? Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə, man tukripəh nəkakə-hanəyen, ik takni m-kisisər mə nakeinein Yo.”^p

^h 13:29 Jon 12:5-6 ⁱ 13:30 Luk 22:53 ^j 13:31 Jon 12:23 ^k 13:32 Jon 17:1-5

^l 13:33 Jon 7:33-34 ^m 13:34 Lev 19:18; Jon 15:12; 1 Tes 4:9; 1 Pita 1:22; 1 Jon 2:7-11; 3:11

ⁿ 13:35 1 Jon 3:14; 4:20 ^o 13:36 Jon 14:2 ^p 13:38 Jon 18:27

Yesu In swatuk tuk nivānien tuk Tatō Kughen

14 ¹Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Rikimiə tukripəh nəmħəyen. Shatətə ye Kughen, mishatətə min irak.” ²Ye nimə kape Tatō kafak, kwənmhaan ripsaah. To ripipəh norien məknakin, to yawəni-əsaah pre ta iran tuk əmiə. Taktakun ai, yakamvən aikin tuk nor-əpnəpənəyen ye kwənmhaan kapəmiə.” ³Meinai jakvən mor apnəpeinə ta ye kwənmhaan kapəmiə, kini mīrerig-pə min mikir əmiə, khavən misarə kitawə-m kimie, mə kimie takasarə aikin yakamarə ikin.” ⁴Ikin a yakamvən ikin, kimie nakwənharkun ta swatuk yame ramvən ikin.”

⁵Mərig Tomas rini-pən tukun mə, “Yermaru, kimawə yakseinein aikin nakamvən ikin. ?Jakshawor-pən iran mine mharkun swatuk yame ramvən apaikin?”

⁶Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Yo e, yo swatuk. Kini Yo e, nuknei nəfrakisien, kini Yo e nuknei nimraghien. Yermamə yame ripəh nuəyen tuk Yo to ripəh nivānien tuk Rimik.” ⁷Tukmə nakharkun Yo, nakharkun min Rimik. Ror pən, ririkakun ai taktakun, nakwənharkun ta In, misəm ta In.”^u

⁸Kini Filip rini-pən tukun mimə, “Yermaru. Hajoun-ru Tata Kughen kimi əmawə. In əmə a kimawə yaksorkeikei.”^v

⁹Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Filip, Yo yimnarə pawk kitawə-m kimie rapomh. ?Mərig ik nakeinein hanə Yo uə? Yermamə yame raməm Yo, raməm min Tatō Kughen. ?Rhawor e ik nakamni mə jakhajoun Tata Kughen kimi əmiə?”^w ¹⁰?Nakamni nəfrakisien irak mə nimraghien kafak, ramarə iriu Tatō Kughen, kini nimraghien kafan ramarə irak? Nəgkiarien e yakamni, pəh nien mə kafak əmə. Nipig m-fam, Tatō Kughen ramarə irak, mamor wok ye nimraghien kafak.”^x ¹¹Hani nəfrakisien irak mə nimraghien kafak raməmir ye Tatō Kughen, kini nimraghien kafan raməmir irak. Mərig tukmə nakhapəh nishatətəyen irak məknenkin, takhani nəfrakisien irak tuk nīmtətien yamə mine yakamor. ¹²Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien irak, iriə tukasor narimnar yamə mine Yo yakamor. Nəfrakisien mə iriə tuksor nīmtətien ripsaah rapita yame Yo yakamor, meinai Yo yaknəpəh tokrei tanə e, minamrerig-pən tuk Tatō Kughen.”^y ¹³Yo Ji Kughen, kini tukmə naksaiyoh Kughen kin naha nhagin ye nhagik, Yo jakaməkeikei mor, mə wok e kafak - Yo kwajikovə kape Kughen - tukrivəhsi-haktə

^q 14:1 Sam 4:5 ^r 14:2 Hib 11:16 ^s 14:3 Jon 12:26; 1 Tes 4:16-17; 2 Kor 5:8;

Fil 1:23 ^t 14:6 Jon 1:4; 6:35; 10:9; Wok 4:12; Hib 10:20 ^u 14:7 Jon 1:18; 1 Jon 2:23

^v 14:8 Eks 33:18 ^w 14:9 Aes 9:6; Jon 1:14,18; 10:30; 12:44-45; 13:20; 2 Kor 4:4; Fil 2:6;

Kol 1:15; Hib 1:3 ^x 14:10 Jon 14:20; 10:38; 17:21 ^y 14:12 Luk 10:17

nhag Tatə Kughen.^z ¹⁴Kini tukmə naksaiyoh Yo kin nar kirik ye nhagik, jakaməkeikei mor.”

Yesu ruini ta mə Nanmin kape Kughen tukreiwaiyu-pə

¹⁵Kini Yesu rimnəgkiar mirpən nəgkiarien kafan mimə, “Tukmə kimia naksorkeikei Yo, takasəkeikei masor nəgkiarien kafak.^a ¹⁶Kini Yo, jakaiyoh Tatə Kughen mə In tukrher-pre kin Yasitu min kirik rura tuk əmia. Kini In tukramarə rerin kimia min.^b ¹⁷Yasitu a in Nanmin kape Nəfrakisien. Narmamə kape tokrei tanə tukhapəh nhavəhyen In yerkiria, meinai iriə khapəh nisəmien In, maseinein In. Mərig kimia nakwənharkun ta In, meinai In ramarə kimia min. Kini In tukraməmir yerkimia kape nipig m-fam.^c

¹⁸“Nipig Yo jaktərhav, to yakpəh nəpəhyen əmia naksarə pisin əmə, rəmhen kin kwajikovə yame khamhə tan kin. Yo jakpirerig-pə min tuk əmia. ¹⁹Pəh nien mə tuktu, narmamə kape tokrei tanə tukhapəh nisəm-minien Yo. Mərig kimia takasəm Yo kape nipig m-fam. Yo jakamragh min ye nimhəyen kafak, kini kimia min takhamragh min ye nimhəyen kapəmia.^d ²⁰Ye nipig kape narimnar minə e, kimia takharkun mə nimraghien kafak raməmir ye Tatə Kughen. Kini nimraghien kapəmia raməmir irak, kini nimraghien kafak raməmir irəmia.^e

²¹“Yermamə yame ravəhs-huvə nəgkiarien kafak, kini mamor, norien a ramhajoun pən mə in rorkeikei Yo. Kini yermamə yame rorkeikei Yo, Tatə Kughen rorkeikei min in. Kini Yo min jakorkeikei in. Mor əpu yo kimin, mə in tukrirkun huvə Yo.”^f

²²Məkneikin, Judas e (pəh nien mə Judas Iskariot, mərig nifnagni kirik), rimnaiyoh In mimə, “Yermaru. ?Nakhawor mor əpu əmə Ik kimi əmawə, kini mipəh nor-əpu-yen Ik kimi narmamə m-fam ye tokrei tanə?”^g

²³Mərig Yesu rini-pən tukun mimə, “Yermamə yame rorkeikei Yo, in tukraməkeikei mamor kafak nəgkiarien. Kini Kafak Tatə tukrorkeikei in. Kini kimru kafak Tatə, jakrauə mwarə kimasir min.^h ²⁴Yermamə yame ripəh norkeikeiyen Yo, in to ripəh norien nəgkiarien kafak. Nəgkiarien yamə mine nimisərig yakamni, pəh nien mə yakamni atuk əmə. Mərig yimivəh nəgkiarien minə a tuk kafak Tatə yame rimnher-pə kin Yo yakuə.ⁱ ²⁵Yo yakamni-ərhav-pre nəgkiarien mine kimi əmia ye nipig kitawə-m kimia. ²⁶Mərig Nanmin kape Kughen yame in Yasitu, yame

^z 14:13 Mat 7:7 ^a 14:15 Dut 11:13; Jon 13:34; 1 Jon 2:3-5,24; 5:3; 2 Jon 6

^b 14:16 Jon 14:26; 15:26; 16:7 ^c 14:17 Jon 15:26; 16:13; 1 Kor 2:14; 1 Jon 4:6;

5:6 ^d 14:19 Jon 6:57; 16:16 ^e 14:20 Jon 10:38; 17:21 ^f 14:21 Jon 16:27; 1 Jon 2:5

^g 14:22 Wok 10:41 ^h 14:23 Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efes 3:17; 1 Jon 4:12,16; Rev 21:3

ⁱ 14:24 Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50

Tatə Kughen tukrher-pre kin ye nhagik, In tukrhajoun əmiə kin narimnar minə fam. Kini mor əmiə mə rikimiə tukraməsik narimnar yame yakamni-pre tuk əmiə, mə takhapəh nisəru-kinien.^j 27 Pəh nien mə tuktu, yakəpəh əmiə, kini mərəhu-pre nəmərinuyen kafak ramarə tuk əmiə. Kini nəmərinuyen e yame jakvəhsi-pre kimi əmiə, ror pisin ye nəmərinuyen yame narmamə kape tokrei tanə kasərhəu. Rikimiə tukripəh nəpouyen, mhapəh nhaginien.^k 28 Kimiə nakwəsərig ta nəgkiarien kafak yame yimini-pre tuk əmiə mimə, ‘Yo jakpiəpəh əmiə, kwasig ikin, mipirerig-pə min tuk əmiə.’ Tukmə naksorkeikei əfrakis Yo, rikimiə tukragien əmə mə taksəm Yo yakamvən tuk kafak Tatə, meinai In yerpig rapita Yo. 29 Yo yakwəni-pre ta narimnar minə e tuk əmiə ai taktakun, yamə mine tukpihatərhəv-pə, mə nipig tukhauə misor nəfrakisien kin, kimiə takhani nəfrakisien irak. 30 To yakpəh nəgkiar-pikien kitawə-m kimiə, meinai Setan e yermaru kape tokrei tanə rinamuə. Nəsaninien kafan rikək tuk napitayen Yo,^l 31 mərig yakamor atuaturk əmə nəgkiarien kape Tatə Kughen, mə narmamə kape tokrei tanə tukharkun mə Yo yakorkeikei In.”^m

Kini Yesu rimə, “Ita. Pəh kisərer misap eikin e.”

Yesu ramni nuhpikinien kin In, mə In rəmhen kin nukne nai

15 1 Kini Yesu rimini mimə, “Yo e nuknei nai əfrakis. Rimik In yəsim.”ⁿ 2 Kini kwermi nai minə fam yamə mine khapəh nhakuəyen, In tukrərəru ta əriə. Kini kwermi nai minə fam yamə mine kamhakuə, In tukrəspir əriə mə tukhakuə kin kwənkwaierə ripsaah.^o 3 Kini kimiə naksəmhen kin kwermi nai. Yakaməspir huvə əmiə kin nəgkiarien yame yakamni-pre tuk əmiə.^p 4 Səpit-pə irak, kini jakəpit-pre irəmiə. To kwermi nai ripəh nəpit-pənien ye nipran, to ripəh nikuəyen. Ye norien kirikianə əmə min, tukmə nakhapəh nisəpit-pəyen irak, to nimraghien kapəmiə ripəh norien kwənkwan.^q

5 “Yo e nuknei nai. Kini kimiə rəgrəgin minə. Yermamə yame rəpit-pə irak, kini jakəpit-pən iran, nimraghien kafan tukror kwənkwan ripsaah. Mərig tukmə naksəpəh Yo, to nakhapəh nisorien nar kirik.”^r 6 Yermamə yame ripəh nəpit-pəyen irak in rəmhen kin kwermi nai yame kəgəru, kamarakikin, ramswiin mimsiə. Kwermi nai yamə mine kisor məknakin, kampik, kamarakikin-pən ye nap, kavaan əru.^s 7 Tukmə naksəpit-pə tuk Yo, kini nəgkiarien kafak raməmīr irəmiə, naha nhagin yame kimiə naksorkeikei misaiyoh kin, Kughen tukrivəhsi-pre kimi əmiə.^t

^j 14:26 Jon 15:26; 16:7,13; 1 Jon 2:27 ^k 14:27 Aes 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 ^l 14:30 Jon 12:31 ^m 14:31 Jon 10:18; 12:49 ⁿ 15:1 Aes 5:1-7; Jon 6:35
^o 15:2 Mat 7:20; Gal 5:22-23; Efes 5:8-9; Fil 1:11; Hib 12:5-11 ^p 15:3 Jon 1:29; 13:10; Efes 5:26 ^q 15:4 Jon 6:56 ^r 15:5 Fil 4:13 ^s 15:6 Mat 3:10 ^t 15:7 Mat 7:7

⁸Nimraghien kapəmiə tukror kwənkwan ripsaah; nar a tukravəh-si haktə nhag Tatə, kini mamhajoun mə kimiə kafak minə narmamə.”

⁹“Tatə Kughen In rorkeikei pik Yo. Kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yakorkeikei əmiə. Haraptərəkin tim tim kafak norkeikeiyeen. ¹⁰Tukmə nakasor kafak nəgkiarien, takamharəh tim tim kafak norkeikeiyeen, rəmhen əmə kin yame yakamor nəgkiarien kape Tatə Kughen, mamraptərəkin tim tim norkeikeiyeen kafan.” ¹¹Yo yimnamni-ərhav-pre nəgkiarien e tuk əmiə mə rikimiə tukragien, rəmhen kin yame Yo, rikik ramagien. Kini rikimiə tukragien magien pik.” ¹²Yakamərəhu-pre natuakəmien kirik kimi əmiə mə takasəkeikei misorkeikei əmiə minə, rəmhen kin yame Yo yakorkeikei əmiə.” ¹³Yermamə yame rameighan-pən kin kafan nimraghien mə tukrivəh miragh in minə tiksın, norkeikeiyeen kafan rehuə rapita norkeikeiyeen kape narmamə minə tiksın.” ¹⁴Tukmə nakasor kafak nəgkiarien, ramhajoun-pən mə kimiə kafak tiksın fren minə. ¹⁵To yakpəh nokrən-minien kin əmiə mə yorwok minə kafak, meinai yorwok ramor əmə wok meinein nərigien kape yamehuə kafan. Mərig taktakun ai, yakamokrən kin əmiə mə kafak minə fren, meinai yakamni-ərhav-pre fam nəgkiarien yame Tatə Kughen ramni-pə tuk Yo.” ¹⁶Pəh nien mə kimiə nimnharpen Yo; mərig Yo yimirpen əmiə. Kini Yo yakamirpen əmə mə takhavən masor wok, kini pəh wok kapəmiə tukror kwənkwan. Kini kwənkwai wok kapəmiə tukraməmır kape rerin. Kini ai, tukmə naksaiyoh kin naha nhagin kimi Tatə Kughen ye nhagik, kini In tukrivəhsi-pre kimi əmiə.” ¹⁷Yakamərəhu-pre natuakəmien kirik kimi əmiə mə takasəkeikei misorkeikei əmiə minə.”^b

Narmamə kape tokrei tanə kasəməkin narmamə kape Yesu minə

¹⁸Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mimə, “Tukmə narmamə kape tokrei tanə kasəməkin əmiə, rikimiə tukraməkeikei maməsik mə apa kupan, iriə kimisəməkin məkneikin Yo.” ¹⁹To ripi mə kimiə narmamə kape tokrei tanə, to narmamə kape tokrei tanə kisorkeikei əmiə; mərig pəh nien mə kimiə narmamə kape tokrei tanə e. Yo yakwirpen ta əmiə, kini mivəh-si ta əmiə tuk narmamə kape tokrei tanə. Ror pən, narmamə kape tokrei tanə kasəməkin əmiə.” ²⁰Rikimiə tukraməkeikei məsik nəgkiarien yame yakwəni-pre ta tuk əmiə mə, ‘Yorwok kirik to ripəh nehuəyen rapita kafan yemehue.’” ^e Kini tukmə narmamə kape tokrei tanə kasor ahas pə pik kimi Yo, ye norien kirikianə əmə min, iriə tukasəkeikei masor ahas pre tuk əmiə. To iriə kipisor nəgkiarien kafak, to kipisor min nəgkiarien

^u 15:8 Jon 8:31; Gal 5:22-23 ^v 15:10 Jon 14:15 ^w 15:11 1 Jon 1:4 ^x 15:12 Jon 13:34

^y 15:13 Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1 Jon 3:16 ^z 15:15 Jon 8:26 ^a 15:16 Jon 13:18; 15:5

^b 15:17 Jon 15:12 ^c 15:18 Aes 66:5; 1 Jon 3:13 ^d 15:19 Jon 13:16; 17:14 ^e 15:20 Yesu rimini məkneikin ye Jon 13:16.

kapəmiə.^f ²¹ Iriə tuksor məknakin irəmiə, meinai kimiə kafak minə narmamə, kini iriə kaseinein Kughen yame rimnher-pə kin Yo.^g

²² “To yakpipəh nuəyen məgkiar kimi əriə, to kipəh nəm-pəniēn nar kirik irəriə. Mərig taktakun ai, yakwauə ta; to khapəh niserkwaigien kin təvhagə has kapəriə.^h ²³ Yermamə yame raməməkin Yo, In raməməkin min Rimik. ²⁴ Yimauə mor nimtətiēn minə e ye nimririə, yame to yermamə pisin kirik ripəh norien. Ror pən, iriə kharkun mə Yo e pa. Kharkun pawk Yo, mərig kasəməkin Yo, masəməkin min Rimik. Kini taktakun ai, tuksəm-pən nar has irəriə.ⁱ ²⁵ Mərig narimnar minə e tukasəkeikei misor məknakin, mor mə nəgkiariēn yame kimnharai ta ye nəkwəkwə kape Loa kapəriə tukruə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə, “Yimipəh nor-pawk-əyen nar has kirik irəriə, mərig iriə kasəməkin Yo.”

(Sam 35:19, 69:4)

²⁶ “Mərig nipig Yasitu tukruə, in tukrini-ərhav Yo. Nanmin kape Nəfrakisien tukrisi-pən tuk Tatə Kughen. Kini Yo jakher-pre kin rurə tuk əmiə.^j ²⁷ Kini kimiə min, takasəkeikei mhani-ərhav Yo, meinai kitawə-m kimiə kimnisarə kwis ye nirikakunien ye wok kafak muə meriaji-pə ai taktakun.^k

16 ¹ “Yo yakamni-ərhav-pre narimnar minə e tuk əmiə mə kapəmiə nhatətəyen tukripəh nimirien. ² Iriə tukpisher ta kin əmiə ye nimə kape nofuginien kapəriə; kini nəfrakisien əgkap mə nipig yame ramuə, tukshopni əmiə, mhamə ta mə nar yame kasor, riki Kughen ramagien tukun.^l ³ Iriə kasor narimnar minə a meinai iriə kaseinein Tatə Kughen maseinein min Yo.^m ⁴ Mərig Yo yakaməkupan mamni-ərhav-pre narimnar minə e tuk əmiə. Kini nipig tukmə nakwəsəm narimnar minə a kinamor irəmiə, rikimiə tukraməsik mə Yo yakwəni-ta narimnar minə a tuk əmiə.

Wok yame Nanmin kape Kughen tukror

Kini Yesu rimə, “Mərig Yo yimnəpəh niniərhav-pre-yen narimnar minə e tuk əmiə apa kupan, meinai kitawə-m kimiə kimnasəmir, [nahasien minə a ramuə əmə tuk Yo]. ⁵ Mərig taktakun ai, jakrerig-pən tuk Yermamə yame rimnher-pə kin Yo. Kini kimiə kirik rimnəpəh naiyohyen Yo mə yakamvən hiə. ⁶ Yakamni-ərhav-pre narimnar yamə mine tukripitərhav-pə tuk əmiə, rikimiə rəpou. ⁷ Mərig yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə rhuəv pīk tuk əmiə mə jakəpəh əmiə. Meinai to yakpipəh

^f 15:20 Jon 3:16; 2 Tim 3:12 ^g 15:21 Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Jon 16:1-3; Wok 5:41; 1 Pita 4:14; Rev 2:3 ^h 15:22 Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32
ⁱ 15:24 Jon 5:36; Mat 11:20-24 ^j 15:26 Jon 14:26 ^k 15:27 Luk 24:48; Jon 21:24;
^l 1 Jon 1:2; 4:14 ^m 16:2 Aes 66:5; Jon 9:22; 12:42; Wok 26:9-10 ⁿ 16:3 Jon 15:21;
^o 1 Jon 3:1

nəpəhyen əmiə, to Yasitu ripipəh nəmirien tuk əmiə. Mərig tukmə yakəpəh əmiə mamvən, kini jakher-pre kin Yasitu tukruə marə kimia min.ⁿ ⁸Kini nipig In tukruə, mhajoun narmamə kape tokrei tanə mə iriə yor təvhagə has minə, kini nətərigien kapəriə ripəh nəmhenien mə iriə tuksor nar ratuatuk ye nimri Kughen. Kini nətərigien kapəriə ripəh nəmhenien tuk nəkirien norien kape narmamə. ⁹Nanmin e tukrhajoun əriə mə iriə yor təvhagə has minə meinai khapəh nhaniyen nəfrakisien irak.^o ¹⁰Kini tukrhajoun əriə mə nətərigien kapəriə ripəh nəmhenien mə tuksor nar yame ratuatuk ye nimri Kughen, meinai jakrerig-pən tuk kafak Tatə, kini iriə tukhapəh nisəm-minien Yo.^p ¹¹Kini tukrhajoun əriə mə nətərigien kapəriə ripəh nəmhenien tuk nəkirien norien kape narmamə, meinai Kughen in rinəkir ta yermaru kape tokrei tanə e Setan mimə tukrivəh-si-pən narpinien kimin.^q

¹²“Yakmə jakni-pre narimnar ripsaah min tuk əmiə. Mərig to nakhapəh nhapik-famien əriə, meinai iriə khaskai pik tuk əmiə.”^r ¹³Mərig nipig Nanmin kape Nəfrakisien tukruə, In tukrikir əmiə, mor əmiə takharkun nəfrakisien minə fam. In to ripəh nini-atuk-əməyen kafan nəgkiarien. Mərig In tukramni-ərhav əmə narimnar yamə mine In ravəh tuk Tatə Kughen. Kini mamni-ərhav-pre tuk əmiə narimnar fam yame tuk nipig kirik kipihauə.^s ¹⁴In tukrivəh nəgkiarien əfrakis tuk Yo mini-ərhav-pre tuk əmiə. Tukror norien a, mivəh-si haktə Yo. ¹⁵Narimnar fam kape Tatə Kughen, kafak. Ror məkneikin, Yo yakamni mə Nanmin e tukrivəh nəgkiarien əfrakis tuk Yo, mamhoprai-pre kimi əmiə.”^t

Yesu tukrimhə, marə mhəkimter min, kafan narmamə tuksəm min In

¹⁶Kini Yesu rimini-pən tuk əriə mimə, “Pəh nien mə tuktu, takhapəh nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo.”^u

¹⁷Kini narmamə tiksın kafan kisaiyoh əriə minə mhamə, “?Nəgkiarien e nipran rimə naha? In ramni-pə tuk ətawə mimə, ‘Pəh nien mə tuktu, takhapəh nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo,’ kini In rimini min mimə, ‘Yakamvən jakəm Tatə Kughen.’ ¹⁸?Nəgkiarien e rimini mə, ‘pəh nien mə tuktu’ nipran ramni mə naha? Kitawə kiseinein nəgkiarien e In ramni.”

¹⁹Kini Yesu ruirkun ta mə iriə kasorkeikei mə tuksaiyoh In kin niprai nəgkiarien kafan, kini In rimini-pən tuk əriə mə, “?Rhawor? Yo yakamni mə, ‘Pəh nien mə tuktu, takhapəh nisəm-minien Yo; kwasig ikin, taksəm min Yo.’ ?Kini taktakun ai naksaiyoh əmiə minə mə takharkun niprai nəgkiarien e uə? ²⁰Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə rikimiə tukrəmhə,

ⁿ 16:7 Jon 7:39; 14:6 ^o 16:9 Jon 15:22 ^p 16:10 Aes 64:5; Mat 5:20; Rom 1:17; 3:21,22; 10:3; Fil 3:6-9; Taet 3:5; 1 Pita 3:18 ^q 16:11 Jon 12:31 ^r 16:12 Mak 4:33

^s 16:13 Jon 14:17 ^t 16:15 Jon 17:10 ^u 16:16 Jon 14:18

taksasək pik. Mərig narmamə kape tokrei tanə, rikiriə tukragien. Kimiə taksərig rahas pik, mərig nəm həyən kapəmiə tukrukreikin muə nagienien.^ν ²¹ Tukmə ruauə ipakə mə piraovin kirik tukreimək kin kwajikovə kafan, tukraməkeikei mərig rahas; meinai rinor nipig kafan mə tukreimək. Mərig kwasig ikin, tukmə tini rarha, rikin tukripəh nəsik-minien nəm həyən kafan. Rikin tukragien əmə meinai tini rimnarha-pə ye tokrei tanə. ²² Ye norien kirikianə əmə min, naksərig rahas pawk ai taktakun, mərig kwasig ikin, jakəm min əmiə, kini rikimiə tukragien pik; to yermamə kirik ripəh nor-minien əmiə naksərig rahas. ²³ Ye nipig a, to nakhapəh nisaiyoh-minien Yo kin niprai nəgkiarien kirik.”

“Yakamni-pre əfrakis tuk əmiə mə tukmə naksaiyoh Tatə Kughen kin nar kirik ye nhagik, kini In tukrivəh-si pre kimi əmiə. ²⁴ Nakhapəh nisaiyoh-hanəyən kin nar kirik ye nhagik. Mərig saiyo kin, mhavəh, pəh rikimiə tukragien pik.”^x

Yesu rimnapita nəsaninien kape tokrei tanə

²⁵ Kini Yesu rəgkiar mamni mimə, “Yo yimini-pre nuhpikiniən ye narimnar minə e tuk əmiə. Mərig nipig ramuə yame jakpəh nini-pre-əmə-yen nuhpikiniən minə tuk əmiə, mərig jakəgkiar atuətuk kin Tatə Kughen kimi əmiə, mə takharkun huvə In.^γ ²⁶ Ye nipig a, to yakpəh nəgkiar-atuə-kinien kapəmiə, mərig taksəgkiar atuətuk kimiə Tatə Kughen misaiyoh In kin narimnar ye nhagik. ²⁷ Meinai Tatə Kughen In rorkeikei pik əmiə, meinai kimiə naksorkeikei Yo, mamhani nəfrakisien irak mə yimasi-pən ye Kughen. ²⁸ Yimasi-pən ye Tatə Kughen muə ye tokrei tanə. Kini pəh nien mə tuktu, jaktərhav min ye tokrei tanə, mīrərig-pən min tuk Tatə Kughen.”

²⁹ Kini narmamə kafan minə kimnhani mhamə, “!In en! Taktakun ai ik nakpəh nini-əməyən nuhpikiniən, mərig nakamhoprai atuətuk əmə nəgkiarien. ³⁰ Taktakun ai yakwənharkun ta mə to yermamə kirik ripəh hanə nini-pre-yen nəgkiarien kirik, kini ik nakwirkun ta nərigien kafan. !Nar e ramhajoun-pən mə Ik nimasi-pən ye Kughen!”^z

³¹ Kini Yesu rini-pən tuk əriə mə, “Nakamhani nəfrakisien irak ai taktakun.^a ³² Mərig sətərig-ru. Nipig ramuə, kini nəfrakisien mə ruauə ta-yame narmamə tuksəko ye rhav əmiə taksaiyu rik rik, mamhavən iməmiə minə ikin, misəpəh pisin əmə Yo yakaməmīr. Mərig Yo yakpəh nəmīrien Yo pisin, meinai nipig m-fam Kafak Tatə raməmīr kimru min.^b ³³ Yo yakwəni-ərahv-pre ta narimnar minə e tuk əmiə, mə takhapəh nisətərig-pikien tukun, misarə ye nəmərinuyen meinai nimraghien kapəmiə

^ν 16:20 Mak 16:10; Jon 20:20 ^ω 16:23 Mat 7:7 ^x 16:24 Jon 15:7-8 ^γ 16:25 Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6 ^z 16:30 Mak 2:8; Jon 1:48; 2:24-25; 6:64; 21:17 ^a 16:31 Jon 4:23

^b 16:32 Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27; Jon 8:29

raməmir irak. Nipig tukmə naksarə ye tokrei tanə e, takasəkeikei misarə ye nəmhəyen. Mərig takhapəh nhaginien, masərer tim tim, meinai Yo yimnapita nəsaninien kape tokrei tanə.”^c

Yesu rimnəhuak tuk kafan nimraghien

17 ¹Yesu rinamni narimnar minə a, mivaag haktə ye neai, mamni mimə,

“Kafak Tatə. Nipig ruauə ta. Vəh-si haktə nhagik pəh rehuə, mə Yo min jakvəh-si haktə nhagim pəh rehuə,^d ²meinai Ik nimivəhsi-pə nəsaninien mine nehuəyen kimi Yo e kafam Kwajikova; mə jakamarmaru ye narmamə minə fam, kini mirkun min nivəhsi-pənien nimraghien rerin kimi narmamə yamə mine nimivəhsi-pə əriə kimi Yo.^e ³Kini nimraghien rerin e, nipran e mə narmamə tukharkun Ik, yame Ik pisin əmə Ik Kughen əfrakis, mharkun Yo, Yesu Kristo, yame Ik nimnher-pə kin Yo.^f ⁴Yo yimnavəh-si haktə nhagim ye tokrei tanə e, kini minor ta infamien ye wok yame Ik nimivəhsi-pə kimi Yo mə jakor.^g ⁵Tatə, taktakun ai, takvəh Yo yakurə mamarə kirau mik. Vəh-si haktə Yo mivəhsi-pə nehuəyen kimi Yo, rəmhen əmə kin yame yakwəvəh ta kupan nipig tokrei tanə e rimnamrikək hanə.^h

Yesu raməhuak tuk aposol minə kafan

⁶“Narmamə yamə mine Ik nimivəh-si ta əriə ye tokrei tanə mivəh-si pə kimi Yo, Yo yakamhajoun əriə kin Ik. Kupan, iriə kafam narmamə minə; mərig taktakun ai, Ik nakamərəhu-pən əriə ye kwermik, mə iriə kafak minə narmamə. Iriə kasəri-pən kafam nəgkiarien,ⁱ ⁷kini taktakun ai, iriə kharkun mə narimnar yame nimivəhsi-pə kimi Yo, ramsi-pre əmə tuk Ik. ⁸Iriə kharkun narimnar minə e meinai Ik nakwəni-pə ta nəgkiarien iran kimi Yo, kini Yo yakməni-ərəhəv-pən tuk əriə, kini iriə kamhavəh yerkirirə, mharkun mə nəfrakisien əgkap mə Yo yimasi-pre tuk Ik, mamhani nəfrakisien mə Ik nimnher-pə kin Yo.

⁹“Yo yakaməhuak tuk əriə. Yakpəh nəhuakien tuk narmamə kape tokrei tanə. Yakaməhuak əmə tuk narmamə yamə mine Ik nimivəh-si-pə əriə kimi Yo, meinai iriə kafam narmamə minə. ¹⁰Narmamə minə e yimipik əriə, iriə fam mine e, iriə kafam narmamə minə. Kini narmamə mifam e nimipik əriə, kafak minə fam. Kini Ik nimnor

^c 16:33 Mak 13:9; Jon 14:27; Rom 8:37; 1 Jon 4:4; 5:4; Rev 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7

^d 17:1 Jon 12:23; 13:31,32 ^e 17:2 Dan 7:14; Mat 28:18; Jon 6:37,39; 1 Kor 15:27-28

^f 17:3 Jon 17:25,26; Fil 3:8 ^g 17:4 Jon 13:31; 19:30 ^h 17:5 Jon 1:1-2; 8:58; 16:28;

Fil 2:6-11 ⁱ 17:6 Jon 1:18

narmamə minə e mə nimraghien kapəriə ravəh-si haktə nhagik.^j

¹¹Taktakun ai, yaknavvrə tuk Ik, kini pəh nien mə tuktu, jakpəh narə-minien ye tokrei tanə e. Mərig narmamə minə e kasarə hanə ye tokrei tanə e. Tatə, Ik nakatuatuk əgkap. Takəpkətərəkkin narmamə minə e pəh tukasarə huvə ye nəsaninien kafam, yame Ik nimivəh-si pə kimi Yo, mə iriə tukasarə kirikianə əmə, rəmhen kin yame kirau kwarə kirikianə.^k ¹²Nipig yimnamarə kimawə miriə, kini yimnarha huvə tuk əriə ye nəsaninien kafam yame Ik nimivəh-si-pə kimi Yo. Yimnaməm huvə əriə, mipəh nəpəhyen kirik. Iriə kirikianə əmə rimnerwei, yermamə e in e yame tukraməkeikei mivəh narpinien. Nar a rimatərhav-pə mor nəgkiarien ye Nəkwəkwə Imərhakə ruə mor nəfrakisien kin.^l

¹³“Taktakun ai, yaknavruə tuk Ik, mərig yakamarə hanə ye tokrei tanə mamni nəgkiarien minə e, mə narmamə minə e tukhavəh fam nagienien e raməmir yerkik. ¹⁴Yo yimini-ərhav-pən kafam nəgkiarien kimi əriə. Kini ror məkneikin, narmamə kape tokrei tanə kasəməkin əriə, meinai iriə pəh nien mə narmamə kape tokrei tanə, rəmhen kin yame pəh nien mə Yo yermamə kape tokrei tanə.^m ¹⁵Pəh nien mə yakamaiyoh Ik mə takvəh-si ta əriə ye tokrei tanə. Mərig yakorkeikei mə Ik takərer əswasig kin yemə has e Setan, mə in tukripəh nuəyen moriah əriə. Ik takamarha huvə tuk əriə.ⁿ ¹⁶Pəh nien mə Yo yermamə kape tokrei tanə. Ror pən, iriə min, pəh nien mə narmamə kape tokrei tanə. ¹⁷Kafam nəgkiarien raməfrakis. Ik takor kafam nəgkiarien pəh ramor wok ye nimraghien kapəriə mə iriə tukhauə narmamə əfrakis minə kafam, misəmərhakə misatuatuk.^o ¹⁸Ik nimnher-pə kin Yo yakuə ye tokrei tanə e; kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yakamher-ərhav kin əriə mə tuksarkurao ye tanimtanə.^p ¹⁹Kini Yo yakvəh-si pre atuk Yo mə jakamərhakə, mə jakasitu ye narmamə minə e, mə iriə min tuksəmərhakə misatuatuk, mə iriə tukhauə narmamə əfrakis kafam.^q

Yesu raməhuak tuk narmamə yamə mine kamhani nəfrakisien iran

²⁰“Pəh nien mə yakaməhuak əmə tuk narmamə kafak minə, mərig yakaməhuak min tuk narmamə tiksin min yamə mine kafak narmamə minə tukhani-ərhav pən kafak nəgkiarien kimi əriə, pəh iriə tukshatətə irak. ²¹Tatə, yakaməhuak tuk əriə, mə iriə m-fam tukhauə kirikianə

^j 17:10 Jon 16:15 ^k 17:11 Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 ^l 17:12 Jon 6:39,70-71

^m 17:14 Jon 8:23; 15:19; 1 Pita 2:11 ⁿ 17:15 Mat 24:24; Jon 8:44; 1 Pita 5:8

^o 17:17 Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1 Pita 1:16 ^p 17:18 Jon 3:17; 20:21; Mat 28:18-20

^q 17:19 Dut 15:19,21; Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1 Kor 11:24; Taet 2:14; Hib 9:14; 10:10

əmə, rəmhen əmə kin yame kirau kwarə kirikianə əmə. Kafak nimraghien raməmir irak, kini kafam nimraghien raməmir irak. Yakaməhuak tuk əriə mə tukhauə kirikianə kitawə mik, mə narmamə kape tokrei tanə tukhani nəfrakisien irak mə nimnher-pə kin Yo.^r ²² Ik nakwəvəh-si-pə ta nehuəyen kimi Yo, kini Yo yakamautə-pən kin kafak nehuəyen kimi əriə, mə iriə tuksarə kirikianə rəmhen kin yame kirau kwarə kirikianə.^s ²³ Kafak nimraghien raməmir yerkiria; kini kafam nimraghien raməmir irak. Ror pən, yakaməhuak mə iriə tukhauə kirikianə ye narimnar fam, mə narmamə kape tokrei tanə tuksəm əriə, kharkun mə Ik nimnher-pə kin Yo, mharkun mə Ik nakorkeikei kafam narmamə minə rəmhen əmə kin yame Ik nakorkeikei Yo.^t

²⁴ “Tatə. Ik nimnərəhu-pə əriə ye kwermik mə iriə kafak narmamə minə. Kini Yo yakorkeikei mə iriə tukharkun nivəniən aikin Yo yakamvən ikin, mə iriə tuksəm nehuəyen kafak yame jakpivəh. Nehuəyen e, Ik nimivəhsi-pə kimi Yo, meinai Ik nimnorkeikei Yo məkupan, nipig tokrei tanə rimnamrikək hanə.”

²⁵ “Tatə. Ik nakatuatuk pik. Narmamə kape tokrei tanə, iriə kiseinein Ik, mərig Yo yakirkun Ik. Kini narmamə kafak minə, iriə kharkun mə Ik nimnher-pə kin Yo.” ²⁶ Yo e yimnor əpu Ik kimi əriə, mə iriə tukharkun huvə Ik, kini Yo, jakaməkeikei mamor əpu Ik mamripin, mə norkeikeiyeen kafam tukramarə yerkiria, mə Yo min jakamarə yerkiria.”^w

Tikmir minə kape Yesu kimnhauə mharaptərəkīn In

(Mat 26:7-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

18 ¹ Yesu rimnəhuak ta, mitərhav ye taon a, mukurao-pən ye kwenimrhe tukwas mir, ye nikwətanə kirik kamni kimə Kedron, mhaktə ye tukwas, mivən aikin kaməsim ikin. Kini Yesu mine kafan narmamə minə kimnhavən yerki nai minə a.

² Kini Judas e kwasig ikin rimneighan-pən kin Yesu kimi tikmir minə kafan, in ruirkun ta kwənmhaan a, meinai nipig kirik, Yesu mine kafan narmamə minə iriə kasofugin əriə minə aikin.^x ³ Kini jif pris minə mine Farisi minə kimisher-pən kin mobael minə tiksin kape nəmə Rom mine mobael minə tiksin yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen, khauə misəm Judas. Kini Judas rikir əriə mhavən yerki nəsimien a. Iriə kimnhapik kwensia, mine laet, mine narimnar kape narowaginien.^y

⁴ Kini Yesu ruirkun ta naha nhagin yame tukor iran. Mərig rimnəriwək, mivən tuk əriə, maiyoh əriə mimə, “?Nakasarha-kin pa?”

^r 17:21 Jon 3:17 ^s 17:22 Jon 1:14; 14:20 ^t 17:23 Jon 16:27 ^u 17:24 Jon 1:1-3,14; 12:26;
1 Pita 1:20 ^v 17:25 Sam 119:137; Jon 15:21; 16:3; Rom 3:26 ^w 17:26 Jon 15:9; 17:6;
Rom 5:5 ^x 18:2 Luk 21:37; 22:39 ^y 18:3 Wok 1:16

⁵Kini iriä khani-pən tukun mhamə, “Yakasarha-kin yemə Nasaret kirik, nhagin e Yesu.”

Kini In rini-pən tuk əriä mə, “Yo e.” (Kini Judas e yame rimnheighan-pən kin Yesu ye kwermirä, in ramərer iriä min).^z

⁶Kini nipig Yesu rimini mimə, “Yo e,” iriä kimisəriwək kin nimeitairiä mharerig, miseiwaiyu, mhamir.^{a b}

⁷Kini Yesu rarə maiyoh min əriä mimə, “?Kimiä nakasarha-kin pa en?”
Kini iriä khamə, “Yemə Nasaret kirik, nhagin e Yesu.”

⁸Kini Yesu rimə, “Yakwəni-pre ta tuk əmiä mə ‘Yo e.’ Tukmə nakasarha-kin əmə Yo, səta ye narmamə minə en pəh kamhavən.”^c ⁹In rimini məknakin mə nəgkiarien yame ruini ta tukruə mor nəfrakisien kin, yame rimini mimə, “Tatə, narmamə yame nimnəruhu-pən əriä ye kwermik, yimnamarha huvə tuk əriä, mipəh nəpəhyen kirik.”^d

¹⁰Kini Saemon Pita, kafan kirik aikin nao nisə. Məkneikin rirəhsi-ərhav, mərəru ta nimətərgi slef kirik matuk kape hae pris. (Nhag slef e Malkas).

¹¹Mərig Yesu rimini-pən tuk Pita mə, “!Vai-pən nao nisə kafam ye tamhekin! Ik takaməkeikei mirkun mə Yo yakaməkeikei mamarə ye nəmhəyen yame Tatə Kughen ravəhsi-pə kimi Yo.”^e

Kimnharəh Yesu mhavən ramərer ye nimri mirh

(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)

¹²Kini mobael minə kape nəmə Rom mine yemehuə kapəriä, mine mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen kimnharəh Yesu misarkis ətərekin. ¹³Kimisəkupən mharəh In ramərer ye nimri Anas. Anas e mirei Kaefas. Kini Kaefas a ramor wok kape hae pris ye newk a. ¹⁴In apa kupan rimini-pən tuk nəmehuə kape nəmə Isrel mə, “Rhuvə əmə tuk əmiä mə yermamə kwənkwan kirikianə əmə tukrimhə tuk narmamə. Nar a rhuvə rapita yame narmamə ye kantri piəpiə tukhamhə.”^f

Pita rimini mə in reinein Yesu

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵Yermamə min kirik kape Yesu, hae pris rirkun huvə in. Kini iriu Saemon Pita karakwasig kin Yesu, mhavən ipakə tuk nimə kape hae pris. ¹⁶Mərig Pita to ripəh nivənien imə, mamərer əmə ye kwəruə. Mərig yermamə a kape Yesu yame hae pris rirkun huvə in, risi-pən imə,

^z 18:5 Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 ^a 18:6 Tukmə ror nipig Yesu rimini mə “Yo e” iriä kimiseiwaiyu mamhamir meinai nəgkiarien e “Yo e” ye nəgkiarien kapə nəmə Gris rəmhen əmə kin nhag Kughen yame ramərhaktə, to kipəh niniyen. ^b 18:6 Rev 1:17

^c 18:8 Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 ^d 18:9 Ruini məkneikin ye Jon 17:12.

^e 18:11 Mat 20:22 ^f 18:14 Kaefas ruini ta nəgkiarien e ye Jon 11:49-51.

mitərhav-pə ye kwəruə, maməgkiar kəskəh kimi piraovin yame ramərer tuk kwəruə, kini reighan kin Pita mə tukrivən imə. ¹⁷Məkneikin pian a yame ramərer tuk kwəruə rarha-pən məm Pita, maiyoh in mimə, “Eh. ?Ik min yermamə kirik kape Yesu?”

Mərig Pita rimə, “Nikam. Pəh nien mə yo yermamə kirik kafan.”

¹⁸Kini nipig a, nipig kape nokieiyen. Kini yor wok minə kape hae pris, mine mobael minə kimnasarkəp. Kini Pita ramərer iriə miriə, masərkəp.

Hae pris raməgkiar kimi Yesu

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹Ye nipig a, hae pris rimnaiyoh Yesu kin narmamə minə kafan, mine naha nhagin yame In ramhajoun.

²⁰Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Yo yimnamni-ərhav kafak nəgkiarien ye nimri narmamə ye tokrei tanə. Nipig m-fam, yakamhajoun narmamə ye nimə kape nofuginien, mine apa ye Nimə Ehuə kape Kughen, ikin nəmə Isrel kasofugin ikin. Yakpəh nerkwaigien kin nar kirik. ²¹?Rhawor nakamaiyoh məkneikin Yo? Rhuvə pik mə takvən maiyoh-pən narmamə yamə mine kimnasərig kafak nəgkiarien. Iriə kharkun huvə narimnar yame yakməni-pən tuk əriə.”

²²Yesu rəgkiar məknakin, mobael kirik yame ramərer tuk Nimə Ehuə kape Kughen ramərer ipakə tukun, marar məriṗ nikapin, mimə, “Nəgkiarien e nakamni-pən tuk hae pris riṗəh nəmhenien.”^g

²³Kini Yesu rini-pən tukun mə, “?Rhawor e yakamni əmə nəgkiarien yamə mine kisatuatuk kini nakaməriṗ nikapik tukun? Tukmə nakasəm mə yakməni nar kirik riṗəh nəmhenien, hani.”

²⁴Məkneikin Anas rher-pən Yesu rivən məm hae pris e Kaeafas. Kipəh nirisin-ta-hanə-yen nəərəus ye kwərmin mir.

Pita ramni min mə reinein Yesu

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵Kini Saemon Pita ramərkəp hanə, kini kisaiyoh-pən in mhamə, “Eh. Ik min e ik yermamə kirik kafan uə?”

Mərig Pita rimə, “Nikam. Pəh nien mə yo yermamə kirik kafan.”

²⁶Məkneikin, yorwok kirik kape hae pris, in kwənərəus kirik kape kwən a yame Pita rimnərəu-ta nimətiṛgin, rimini-pən tukun mə, “Rikik raməsik mə yimnəm əmiru min apa yerki nəsimien.”

²⁷Mərig Pita rimini-pən tukun mimə, “Pəh nien mə yo.”

Əmə məkneikin, man rəkakə.^h

^g **18:22** Khamə Yesu ramni hah hae pris, makapir loa ye Eks 22:28 yame ramni mə, “Takpəh nini-hah-yen Kughen mine nəmehuə minə kapəmiə.” ^h **18:27** Jon 13:38

Yesu rärer ye nimri Paelat

(Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Kini yenpig-enpig əgkap, kharaptərəkkin Yesu mhatərhav ye nimə kape Kaeafas, mhavən ipakə tuk nimə kape Paelat. Paelat in gavman kape Rom, pəh nien mə yemə Isrel kirik. Kini nəmehuə kape nəmə Isrel kasəri-pən loa kapəriə, mhapəh nhavənien ye nəkwai nimə kape yermamə yame pəh nien mə yemə Isrel, tamə kisəmkimik, miseinein nənien nəviginien kape Pasova.ⁱ ²⁹ To khapəh nhavənien imei Paelat, Paelat ritərhav-pə, maiyoh əriə mimə, “?Naksəm-pən naha nhagin rahas ye kwən e?”

³⁰ Kini iriə khani-pən tukun mhamə, “To rimə kwən e ripəh norien nar has, to yakhapəh nhakirien mhauə kimik.”

³¹ Mərig Paelat rini-pən tuk əriə mimə, “Nikam. Rhuvə mə takhakir in mhavən. Rhuvə mə kimiə səkir norien kafan rəri-pən natuakəmien kapəmiə, mhavəhsi-pən narpinien kimin.”

Mərig iriə kimnhani-pən tukun mhamə, “Mərig loa kape nəmə Rom ramni mə nəmehuə əmə kape Rom kharkun nhavəhsi-pənien narpinien kimi yermamə mə tukraməkeikei mimhə.” ³² (Apa kupan, Yesu rimini mə In tukrimhə məknakin; kini narimnar minə a ritərhav-pə mor nəgkiarlen kafan ruə mor nəfrakisien kin).^j

³³ Məkneikin Paelat rīvən min imə, mokrən kin Yesu mə tukruə mərəer ye nimrin, kini raiyoh In mimə, “?Rhawor? ?Ik king kape nəmə Isrel uə?”^k

³⁴ Kini Yesu raiyoh In mimə, “?Nərigien en kafam nakamni, uə narmamə kamhani-pre tuk ik?”

³⁵ Kini Paelat rimini-pən tukun mimə, “!Ah! Pəh nien mə yo yemə Isrel kirik. Narmamə imam ikin əmə mine jif pris minə kafam, iriə kimiseighan-pə kin Ik ye kwermik. ?Naha e nimnor?”

³⁶ Kini Yesu rimə, “Narmaruyen kafak ripəh nəmhenien kin narmaruyen kape tokrei tanə əmə. To ripimə narmaruyen kafak in kape tokrei tanə e, kafak narmamə minə kipihaoh mobael minə tuk Yo, misərer əswasig kin nəmehuə kape nəmə Isrel mə tukhapəh nharaptərəkkinien Yo. Mərig narmaruyen kafak ror pisin ye narmaruyen kape tokrei tanə.”^l

³⁷ Kini Paelat rini-pən tukun mə, “İnta. Ik nakamni mə Ik king kirik.”

ⁱ **18:28** Jon 11:55 ^j **18:32** Yesu rimini mə tuksəsik in ye nai kamarkwao kin. (Əm-ru Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Tukmə nəmə Rom khamə tukhavəhsi-pən narpinien kimi yermamə mə tukraməkeikei mimhə, khavəhsi-haktə in ye nai kamarkwao kin. Mərig nəmə Isrel to khapəh nisorien məknakin. ^k **18:33** Mat 2:2; Luk 23:2-3 ^l **18:36** Luk 17:21; Jon 6:51

Kini Yesu rimə, “Tukmə ik nakamni mə Yo king, nəfrah. Yo yimnarha-pə ye tokrei tanə tuk nar kirikianə əmə, mə jakərer-ərhav mamni-ərhav nəfrakisien. Kini narmamə yamə mine kisorkeikei mə tuksərig nəfrakisien tukasəkeikei misərig nəgkiarien kafak.”^m

³⁸Mərig Paelat rini-pən tukun mimə, “?Naha e nhagin nəfrakisien?”ⁿ

Paelat rimivəhsi-pən narpinien kimi Yesu mə tukraməkeikei mimhə
(Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Kini Paelat ritərhav min mivən məm nəmehua kape nəmə Isrel, mini-pən tuk əriə mimə, “Yo yakpəh nəmien norien has kirik ye kwən e, yame ramni mə rimnakapir loa. ³⁹Mərig ye norien kapəmiə, ye newk minə fam, ye nipig kape Pasova, yakamrisin yermamə kwənkwan kirikianə ye kalabus. ?Kini rhawor ye nərigien kapəmiə? ?Nakhamə jakrisin king e kape nəmə Isrel uə?”

⁴⁰Kini iriə kisokrən apomh mhamə, “!Nikam! Takpəh nirisinien. !Risin Barabas!” (Barabas e rimikwasig kin narmamə tiksın mamhauh mobael kape gavman).^o

19 ¹Kini Paelat reighan-pən kin Yesu ye kwermi mobael minə, kini iriə kisərkis-ərkis In.^p ²Kini khapik nəəus kirik yame ror nhirin, mhakuh kəvəvhao kin, yame ramsigovin kəvəvhao kape king, kini mhaulkrai-pən ye kapən kapə. Misarkaoh-pən kin kot əvhao kirik yame ramsigovin kot kape king. ³Kini masərer tukun, misarh iakei iran, mamhani mhamə, “Ik e king kape nəmə Isrel. Kimawə yakamhavəhsi-pre nisaiyen kimik.” Kini misarar misərip nikapin.

⁴Kini Paelat risi-pən imə mitərhav mini-ərhav mimə, “Eh. Narmamə. Yakamkir ye-rhav kwən e mə kimia taksəm mə yakpəh nəm-pəniən nar has kirik iran.”

⁵Kini Yesu risi-pən imə mitərhav. Məvəvhao kin kəvəvhao yame kimnor kin nəəus yame ror nirhin, markaoh kin kot kape king, kini Paelat rini-pən tuk əriə mimə, “Səm-ru, kwən e ramua.”

⁶Mərig jif pris minə mine mobael yamə mine kasarha tuk Nimə Ehuə kape Kughen kimisarha-pən misəm, masokrən apomh mamhani mhamə, “!Əsik-pən ye nai kamarkwao kin! !Əsik-pən ye nai kamarkwao kin!”^q

Kini Paelat rimini-pən tuk əriə mə, “Nikam. Kimia atuatur hakir mhavən, misəsik-pən In ye nai kamarkwao kin. Mərig Yo yakpəh nəm-pəniən nar has kirik iran.”

⁷Mərig iriə khamə, “Kapəməwə loa ramni mə In tukraməkeikei mimhə, meinai In ramni mə In Ji Kughen.”^r

⁸Paelat rimnərig nəgkiarien a, rigin pik. ⁹Kini marar mivən min imə, maiyoh Yesu mimə, “?Ik yemə hiə?”

^m 18:37 Jon 3:32; 8:47 ⁿ 18:38 Luk 23:4 ^o 18:40 Wok 3:14 ^p 19:1 Aes 50:6; 53:5

^q 19:6 Wok 3:13 ^r 19:7 Lev 24:16; Mat 26:63-66; Jon 5:18; 10:33

Mərig Yesu rīpəh nhorpinien nəgkiarien kafan. ¹⁰Kini Paelat rini-pən tukun mimə, “?Rhawor e nakpəh nhorpinien nəgkiarien kafak? ?Nakirkun uə nikam mə yakavəh nehuəyen tuk nirisinien Ik uə tuk nəsik-pəniēn Ik ye nai kamarkwao kin?”

¹¹Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “To Kughen ripipəh nivəhsi-preyen nehuəyen kimik, to nakpipəh nivəhyen nehuəyen tuk nəkiriēn Yo. Mərig hae pris rimneighan-pə kin Yo ye kwermim. Ror pən, Kughen tukrini mə in rimnor ta təvhagə has kirik rehuə rapita yame ik nimnor.”^s

¹²Kini ririkakun ye nipig a, Paelat rorkeikei mə tukririsin Yesu. Mərig nəmehuə minə kape nəmə Isrel kisokrən apomh mhamə, “Tukmə nakrisin kwən en ramvən, pəh nien mə ik yermamə əfrakis kirik kape King Sisa, meinai tukmə yermamə kirik ramni mimə in king, in tikmir kape Sisa.”

¹³Paelat rimnərig nəgkiarien a, kini mikir Yesu miratərhav. Mivən ye kwənmhan kirik kamni kimə Kapier Ətən-ətən Ikin. (Ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, kamni kimə Gabata). Kini məkwətə-pən ye jea kape nəkiriēn nəgkiarien. ¹⁴Ipakə yerkwēiha, ye nipig kape nor-ənpəpənəyen ye nəviginien kape Pasova. Kini Paelat rini-pən tuk nəmehuə kape nəmə Isrel mimə, “!Kapəmiə e king!”^t

¹⁵Mərig iriə kasokr-apomh mamhani mhamə, “!Hakir ye-rhav! !Hakir ye-rhav! !Əsik-pən In ye nai kamarkwao kin!”

Kini Paelat rini-pən tuk əriə mimə, “?Nəfrah? ?Kimiə naksorkeikei mə jakarkwətərəkīn-pən king kapəmiə ye nai kamarkwao kin uə?”

Kini jif pris minə khamə, “Sisa pisin əmə in king kapəməwə.”

¹⁶Kini Paelat rimneighan-pən kin Yesu rivən ye kwermiriə, mə mobael minə kape Rom tuksarkwətərəkīn-pən In ye nai kamarkwao kin.

Mobael minə kimisəsik haktə Yesu ye nai kamarkwao kin

(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Kini kharəh Yesu mhavən. ¹⁷In atuk rinamrəh nai kamarkwao kin, mhatərhav mhavən ikin kirik, kamni kimə Kerhə irə jir. (Ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, kamni kimə Golgota).^u ¹⁸Ye kwənmhaan atuatur a in a, kimisarkwətərəkīn haktə Yesu ikin ye nai kamarkwao kin. Misarkwətərəkīn min yermamə kiraru. Kirik ye nikarin matuk; kirik ye mawor. Kini Yesu rimnəkər ye kwerkwan.

¹⁹Kini Paelat rini, kirai ta nəgkiarien kirik, karkwətərəkīn haktə ye nai kamarkwao kin. Nəgkiarien a ramni mə, “Yesu, Yemə Nasaret. In King kape nəmə Isrel.”^v ²⁰Kini nəmə Isrel khapsaah kimisəvheikin nəgkiarien a, meinai ikin a, kimisarkwətərəkīn haktə Yesu ikin, ipakə əmə tuk taon. Kini nəgkiarien a kimirai ye nəgkiarien kape nəmə Isrel, mine ye

^s 19:11 Jon 18:30; Wok 3:13; Rom 13:1 ^t 19:14 Jon 19:19,21-22 ^u 19:17 Luk 14:27

^v 19:19 Jon 19:14,21

nægkiarien kape nāmā Rom, mine ye nægkiarien kape nāmā Gris.”²¹ Kini jif pris minā kape nāmā Isrel kimnhavən mhani-pən tuk Paelat mhamā, “Takpəh niraiyen mā ‘In e king kape Isrel.’ Rhuvə mā takrai mā, ‘Kwən e in ramni mā in king kape nāmā Isrel.’ ”^x

²² Mərig Paelat rimā, “Nikam. Yakwərai, yakwərai.”

Mobael minā kimisəwhai neipən kape Yesu

²³ Kini nipig mobael minā kwəsəkwətərəkən-pən ta Yesu ye nai kamarkwao kin, kini mhapik kafan narimnar, kini misəwhai narimnar misətu nimrin kuas, meinai iriə kuas. Mərig kimnhapəh nisəwhaiyen kot apomh kafan. Nipərin əmə, yame kipəh nijirien. ²⁴ Mhani-pən tuk əriə minā mhamā, “To khapəh niseikusien. Pəh kisəsik daes tukun. Yermamə yame rapita, kafan e kot.” Nar e ritərhav-pə mor nægkiarien ye nəkwəkwə kape Kughen ruə mor nəfrakisien kin, yame ramni mā,

“Iriə tukhapik ta kafak neipən misəwhai irəriə minā.

Kini misarukin daes tukun.”

(Sam 22:18)

Ror məkneikin, mobael minā kimisor əfrakis məknakin.”

Yesu mine kafan mamə

²⁵ Kini nipiraovin kuas kimnasərer ipakə tuk nai kamarkwao kin kape Yesu. Iriə e: Mamə kape Yesu, mine piauni, mine Meri kirik min, yame in piraovin kape Kleopas, mine Meri pisin kirik, yame in pian Magdala.”^z

²⁶ Kini Yesu rarha-pən məm kafan mamə, mine yermamə kirik kafan yame in rorkeikei pik, kawərer ipakə tukun, kini rini-pən tuk kafan mamə mā, “Pian əpə, kafam en kwajikovə.” ²⁷ Mini-pən tuk kwən a mimə, “Kafam en mamə.” Kini ririkakun ye nipig a, yermamə a kape Yesu raməm huvə pian a rəmhen kin mamə atuatur kafan.

Yesu rimamhə

(Mat 27:45-56; Mak 14:33-41; Luk 23:44-49)

²⁸ Kini kwasig ikin ye narimnar minā a, Yesu ruirkun mā In rinərkin wok yame rimauə tukun mā tukror. Kini mimə “Yaknəkwəkwə.” Rimini məkneikin mā tukror nægkiarien kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen tukruə mor nəfrakisien kin.”^{a b}

²⁹ Kini kwaji besin kirik aikin ramkwətə, kwəvi-pən ta waen əkwahir iran. Kini iriə kharəh neipən kirik, miseires waen kin, misarkis-pən ye nai kirik kamni kimə ‘hisop’ mhavəh-si haktə mhavəhsi-pən ipakə tuk tikiher Yesu, mā tukrinim. ³⁰ Kini rəpaih əsigəvin waen, mini mimə, “Rinor infamien.”

^w 19:20 Hib 13:12 ^x 19:21 Jon 19:14 ^y 19:24 Jon 19:28,36,37 ^z 19:25 Luk 8:2; Jon 20:1,18 ^a 19:28 Əm-ru profesii kirik ye Ol Sam 69:21. ^b 19:28 Jon 17:4

Kini rivaag-əhu, meighan-pən kin nımraghien kafan, kini mımhə.^c

Mobaël kirik rımnhai nikar Yesu

³¹ Ruauə ye nıpig kape napnəpenəyen, tukəni rıkwamırkin, Sabat. (Sabat a in nıpig ehuə kirik). Kini nəməhuə kape nəmə Isrel kımnhapəh nısorkeikeiyen mə nıprai yermamə tukraməker ye nai kamarkwao kin meriaji-pən Sabat. Ror pən, iriə tıksin kımnhavən misaiyoh Paelat mhamə tukrher-pən kin mobael minə khavən mishoprır-hoprır nihurisir, pəh irisir tukrhimhə aihuaa əmə. Kini nəmə Isrel tukharəh-si ta nıprairisir ye nai kamarkwao kin. ³² Kini mobael minə kımisəkupən mishoprır-hoprır nihu yermamə mir e kawəker ipakə tuk Yesu. ³³ Mhauə ipakə tuk Yesu, misəm mə In ruamhə ta, mhapəh nıshoprırıen nihun. ³⁴ Mərig iriə kirik rımnhai əmə nikarin kin kwenhao. Əmə aikin, nitawin mine nunu iran, iriu kwis kımıwaiyu miratərhav ye nikarin.^d ³⁵ (Kini kwən kirik rınamərer ipakə tukun, məm narımnar minə e kin nımrin. Kini mamni-ərhav nəgkiarien yamə mine raməfrakis. Mamrai-pən ye nəkwəkwə e mə kımıə min takhani nəfrakisien iran). ³⁶ Narımnar minə e kımnhatərhav-pə misor nəgkiarien kirik ye Nəkwəkwə kape Kughen ruauə mor nəfrakisien kin, yame ramni mə,^e

“To iriə khapəh nıshopır-pırıen nıkəkrin kirik.”

(Eks 12:46; Nam 9:12; Sam 34:20)

³⁷ Kini nəgkiarien kirik min ye Nəkwəkwə kape Kughen ramni mə,

“Iriə tuksarha-pən misəm yermamə yame kımishai.” (Sek 12:10)^f

Josef yemə Aramatia, mine Nikodimas, kımıwerkwaig kin nıprai Yesu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56)

³⁸ Kini ai, yemə Aramatia kirik, nhagin e Josef, in yermamə kirik kape Yesu. Mərig ramerkwaig kin mə tukpəh nırkunien mə in yermamə kafan, meinai ramgin kin nəməhuə kape nəmə Isrel. Kini in rımavən məm Paelat, maiyoh in mə tukreighaan kin nıprai Yesu. Kini Paelat reighan kin, kini Josef rıvən mirəhsi-əhu.^g

³⁹ Kini Nikodimas e kupan rımavən yenpig məm Yesu, in rıkwasıg kin Josef. Mamrur nıtip kirik rukwar kin monar pien pien mir e ‘mir’ mine ‘alos.’ Nıtip a rıпам rəmhen kin toti fo kilo.^hⁱ

⁴⁰ Kini iriu kırərəhsi-ta nıprai Yesu, mırəuvrıg kin neipən kirik e ‘linen.’ Kini mıwor-pən monar pien pien ye nıpran, raməri-pən əmə norien kape nəmə Isrel tuk nınımien yermamə. ⁴¹ Kini ikin a kımıruk haktə Yesu ikin, ipakə tuk nəsimien kirik. Ye kwənmhaan a, kımnapənəpeinə ta ye nıpəg

^c 19:30 Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4 ^d 19:34 Sek 12:10; 1 Jon 5:6-8; Rev 1:7

^e 19:36 Jon 19:24,28,37 ^f 19:37 Rev 1:7 ^g 19:38 Jon 7:13 ^h 19:39 Nəgkiarien kape nəmə Gris ramni “wan hundred litrai;” rəmhen kin toti fo kilo. ⁱ 19:39 Jon 3:1-2; 7:50

kapier tuk ninimien yermamə, mərig kipəh hanə ninim-pənien yermamə kirik aikin. ⁴²Meinai tukəni rikwamer kin, Sabat kape nəmə Isrel, Josef mine Nikodimas kwhai miren nar, mirəmə tukrinim aihuua əmə. Kini nipəg kapier a yame kamnim yermamə ikin ipakə əmə. Ror pən, iriu kwərəhu-pən niprai Yesu aikin.

Yesu ramragh min

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

20 ¹Ye Sande, yenpig-enpig əgkap, rampigpig hanə, Meri e pian Magdala rimavən ye nəpag kapier, kin məm mə kapier ehuə yame kimukrai əswasig-pən nipəg kapier kin, kinəsok ta kin.^j ²Məkneikin, raiyu, mirerig mivən tuk Saemon Pita mine yermamə min kirik kape Yesu, yame Yesu rorkeikei pik in. Kini mini-pən tuk əriu mimə, “Yermamə kirik ruiərəhsi-ərhav niprai Yesu Yermaru ye nipəg kapier. Kini yakeinein mə rimnərəhu hiə nipran.”

³Kini Pita mine yermamə kirik min kape Yesu, kimiratərhav miravən mə tukwəm nəpag kapier. ⁴Kimiwaiyu pik miravən, mərig kwərə mir a kirik rimnaiyu məkupan mapitan kin Pita, mivən ye nəpag kapier. ⁵Kini mamrəmir, mivaag-pən imə, məm neipən huvə minə e kamni kimə ‘linen,’ yame kimuvrig Yesu kin kəkupən ramswiin. Mərig ripəh nivəniyen imə.

⁶Kini Saemon Pita rarə muə min, kini mauru-pən apa ye nipəg kapier, məm neipən minə a ramswiin. ⁷Kini məm min neipən yame kimuvrig kapən kapə Yesu kin kupan. Neipən a, ripəh nəmir-pənien tuk neipən tiksın yame kimuvrig Yesu kin; mərig kimnarpəvin-arpəvin huvə, kukrai-pən iki-pisin. ⁸Kini ai yermamə kape Yesu yame rimnaiyu məkupan ye Pita, in min rimnauu-pən ye nipəg kapier, məm narimnar minə a, mamni nəfrakisien mə Yesu rimimragh min ye nimhəyen. ⁹(Ye nipig a, iriu kirapəh nīrarkun-hanə-yen niprai nəgkiariyen ye Nəkwəkwə kape Kughen yame ramni mə Yesu tukraməkeikei mamragh min ye nimhəyen).^{k l}

Meri e pian Magdala rimnəkupan məm Yesu

(Mak 16:9-11)

¹⁰Kini yermamə mir e kape Yesu kimīrarerig miravən iməriu ikin, ¹¹mərig Meri in rimnərer ipakə tuk nipəg kapier mamasək. Mamasək əmə məkneikin, məmramir, mivaag-pən ye nəpag kapier, ¹²məm agelo mir kiraru apa imə. Neipən kapəriu rhawən pik. Iriu kaokwətə aikin kimnərəhu-pən niprai Yesu ikin. Kirik ramkwətə-pən a kimīrəhu kapən

^j 20:1 Luk 8:2; Jon 19:25 ^k 20:9 Profesi e raməmir ye Ol Sam 16:10 mine Aes 53:11.

^l 20:9 Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Wok 2:24-28

kapə rivən pən ikin; kini kirik ramkwətə-pən a kimmərəhu nihun rivən pən ikin.

¹³ Kini iriu kwaiyoh Meri mirəmā, “Pian əpə. ?Nakamasək tuk naha?” Kini in rini-pən tuk əriu mimə, “Kwərəhsi-ta niprai Yermaru kafak, kini yakneinein mə kimirəhu-pən hiə.”

¹⁴ Ruini-ta nəgkiarinen a, marar, marha-pən məm Yesu ramərər aikin. Mərig in ripəh nirkunien mə Yesu. ¹⁵ Kini Yesu raiyoh in mimə, “Pian əpə. ?Nakamasək tuk naha? ?Nakamarha-kin pa?”

Mərig Meri, rikin raməsik mə ta mə yəsım kirik, rini-pən tukun mimə, “Yemehuə. Tukmə ik nimirəh nipran, mərəhu ikin pukaa, hajoun kin yo pəh yakvən mirəh.”

¹⁶ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Meri.” Məkneikin Meri rarha-pən, məm, mokrən apomh mimə, “Raboni.” (Ye nəgkiarinen kape nəmə Isrel, nipran rimə, “Yhajoun kafak”).

¹⁷ Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Takpəh nirapien Yo, meinai yakpəh hanə nivənien tuk kafak Tatə Kughen. Mərig ik, yuvən, məm naorahik minə mini-əsəhpən tuk əriə mə Yo yaknamrerig-pən apa ye rao ye neai tuk kafak Tatə, kini In min kapəmiə Tatə. In Kughen kafak, kini In min kapəmiə Kughen.”

¹⁸ Kini Meri pian Magdala rimavən məm narmamə kape Yesu minə, mini-pən tuk əriə mimə, “!Nəmə minə əpə! Yimməm Yermaru.” Kini məvsao kin naha nhagin yame Yesu rimini-pən tukun.

Narmamə kape Yesu minə kimisəm In
(*Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49*)

¹⁹ Ye Sande, yenaiyu, narmamə kape Yesu minə kimisofugin əriə minə apa ye nimə kirik, kini misətapig tim tim, meinai kimnhagin kin nəmehuə minə kape nəmə Isrel. Məkneikin, Yesu rimauə mərər ye kwerkwən irəriə, kini mini-pən tuk əriə mə, “Nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə.”^m ²⁰ Kini mhajoun kwermın kin əriə, mine nikarin. Kimisəm Yesu Yermaru, rikiriə ragien pik.”

²¹ Kini Yesu rini-pən min tuk əriə mə, “Nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə. Kafak Tata rimnher-pə kin Yo, kini ye norien kirikianə əmə min, Yo yakamher-ərhav kin əmiə mə takhatərav mhavən ikin minə ye tanımtanə.”^o ²² Rimini ta nəgkiarinen e, mher əpu əriə, mimə, “Havəh Nanmin kape Kughen.”^p ²³ Tukmə nakharisin narmamə tuk təvhagə has kapəriə, Kughen min tukrivəh-si ta narpinien kapəriə. Kini tukmə nakhapəh nharisinien narmamə tuk təvhagə has kapəriə, Kughen tukripəh nivəhsi-tayen narpinien kapəriə.”^q

^m 20:19 Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33 ⁿ 20:20 Jon 16:19-22 ^o 20:21 Mat 28:19; Jon 3:17; 17:18; 20:19,26 ^p 20:22 Esik 37:9; Jon 7:39; Wok 2:38; 8:15-17; 19:2; Gal 3:2
^q 20:23 Mat 16:19; 18:18

Tomas rimnəm Yesu kin nimrin

²⁴Kini yermamə kirik ye narmamə twelef kape Yesu, nhagin e Tomas. Kamokrən kin in kimə Didimas. In rimirkək yenipig Yesu rimatərhav-pə tuk əriə. ²⁵Kini in minə tiksın kimnhani-pən tukun mhamə, “Eh. Yimisəm Yesu Yermaru.”

Mərig Tomas rini-pən tuk əriə mə, “Tukmə yakəm tamhek nil kin nimrik mirap, kini mirap tamhek kwenhao ye nikarin, mipini nəfrakisien iran. Mərig tukmə yakpəh nəmien, to yakpəh niniyen nəfrakisien iran.”^r

²⁶Kini nəhuakien kirikianə ruə mivən, narmamə kape Yesu minə kimnasəkwətə kwis iriə Tomas ye nəkwai nimə kirik. Misətapig tim tim pawk, mərig Yesu ritərhav-pə mərəy ye kwerkwən irəriə mimə, “Nəmərinuyen tukramarə tuk əmiə.”^s ²⁷Kini mini-pən tuk Tomas mimə, “Yuə mirap tamhek nil ye kwermik. Mirap tamhek kwenhao ye nikarik kin kwermim. Ni əmə nəfrakisien irak. Nərigien kafam tukripəh norien kiraru.”^t

²⁸Kini Tomas rini-pən tukun mə, “Ik kafak Yermaru, mine Ik kafak Kughen.”^u

²⁹Kini Yesu rini-pən tukun mə, “Ik nimini nəfrakisien irak meinai ik nimnəm Yo. Mərig yamə mine khapəh nisəmien Yo, mamhani nəfrakisien irak, iriə tukasarə ye nihuvəyen əfrakis.”^v

Kimirai nəkwəkwə e kimə narmamə tukshatətə əfrakis ye Yesu

³⁰Yesu rimnor nimtətien minə ripsaah ye nimri kafan narmamə, yame kimnəpəh niraiyen ye nəkwəkwə e.^w ³¹Mərig kimirai narimnar ye nəkwəkwə e mə kimiə takhani nəfrakisien mə Yesu in Kristo, mine in Ji Kughen. Kimirai nəkwəkwə e mə kimiə takhani nəfrakisien iran, mamhavəh nimraghien rerin.^x

**Yesu rimnor nimtətien kirik, kafan narmamə
minə khavi kəmam ripsaah**

21 ¹Kwasig ikin ye narimnar minə e, Yesu ritərhav-pə min tuk kafan narmamə minə apa ye nikar-kar tahik apa Lugun Galili.^y Kini mamor əpu In.^z ²Ye nipig a, narmamə minə kape Yesu kimnasəriwək kirikianə. Saemon Pita, mine Tomas e kamokrən kin kimə Didimas, mine Nataniel e yemə Galili, rukwanu kafan kamni kimə Kena, mine ji Sebedi mir, mine yermamə mir kiraru min kape Yesu. ³Saemon Pita rini-pən tuk əriə mə, “Yo yakəmvən jakaruk kin net.”

^r 20:25 Mak 16:11 ^s 20:26 Jon 14:27; 20:19,21 ^t 20:27 Luk 24:40 ^u 20:28 Rev 4:11

^v 20:29 Jon 3:15; 1 Pita 1:8-9 ^w 20:30 Jon 21:25 ^x 20:31 Jon 3:15; 19:35 ^y 21:1 Lugun Galili, nhag pisin kirik e Lugun Tiberias. ^z 21:1 Jon 21:14; Jon 20:19,26

Kini khamə, “Inta. Pəh kitawə khavən.” Kini iriə fam kimisəsok pirə ye bot kirik. Misaruk kin net a miseriaji reraan. Mərig khapəh nhaviyen kəmam kirik.^a

⁴Kini rinamraan, Yesu ruə mamərer i-fiak; mərig kafan narmamə minə khapəh nharkunien mə Yesu.^b

⁵Kini In raiyoh əriə mə, “Ah. ?Nakhavi kəmam kirik, uə?”

Mərig iriə khamə, “Nikam. Kəmam rikək.”

⁶Kini In rini-pən min tuk əriə mimə, “Intə. Sarko-pən ru kin net e ye matuk, mhavi kəmam tiksın.” Məkneikin, kisarko-pən kin net, mhapik kəmam ripsaah, ripsaah, to khapəh nhavi-haktəyen net.^c

⁷Kini yermamə yame Yesu rorkeikei pik in, rini-pən tuk Pita mimə, “Eh. Yermamə e in en, Yesu Yermaru.” Pita rərig nəgkiarinen a, mətəut aihuaə əmə, (meinai ye nipig a rimnamaiyu kopiə kopiə) meiwaiyu ye bot, meiai məsok fiak.

⁸Kini narmamə kape Yesu minə kimnhavi fiak bot, misəukəkin fiak net yame rukwar kin kəmam, meinai bot ramərer ipakə əmə tuk niməkrəkir, rəmhen kin wan hundred meta.^d ⁹Kini misəsok fiak misəm kher nap, kini kwənəmtarhe nap ramuək. Kini misəm kimnəpir kəmam kirik. Kini bred min apaikin.

¹⁰Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Hapik kəmam tiksın yamə mine nimnhavi, mhapik mhaue.”

¹¹Kini Saemon Pita rimavən ye bot, kini məukəkin net məsok fiak. Net a rukwar kin kəmam ehue minə, iriə m-fam wan hundred fifti tri. Net a rukwar pawk kin kəmam, mərig rimipəh neikus-eikusien. ¹²Kini Yesu rini-pən tuk əriə mimə, “Hauə, pəh kisəvigin kwis.”

Kini iriə kirik rikin ripəh nəsikien mə tukraiyo In mə, “?Ik pa?” meinai iriə m-fam kwənharkun ta mə In Yesu Yermaru. ¹³Kini Yesu rimivəh bred mivəh-si-pən kimi əriə, mivəh-si pən min kəmam.

¹⁴Nipig Yesu rimamhə mamragh min, kini in a nipig yame ror kisisər kin yame In rimatərhav-pə tuk kafan narmamə minə.^e

Yesu rimivəhsi-haktə nərigien kape Pita, meinai in apa kupan, rimini m-kisisər mə reinein Yesu

¹⁵Kimisəvigin ta, kini Yesu raiyoh Saemon Pita mimə, “Saemon, ji Jon. ?Norkeikeiyen kafam tuk Yo rapita norkeikeiyen kape narmamə minə tiksın, uə?”^f

Kini Pita rini-pən tukun mimə, “Əwəh. Yermaru, Ik nakwırkun ta mə yakorkeikei pik Ik.”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Inta. Ik takaməvigin kwaji sipsip minə kafak.” ¹⁶Kini marar maiyoh min in mimə, “Saemon, ji Jon. ?Nakorkeikei Yo?”

^a 21:3 Luk 5:5 ^b 21:4 Luk 24:16; Jon 20:14 ^c 21:6 Luk 5:4-7 ^d 21:8 Nəgkiarinen kape Gris ramni “kiubit tu hundred,” rəmhen kin wan hundred meta. ^e 21:14 Jon 20:1,19,26

^f 21:15 Mat 26:33-35; Jon 13:37-38

Kini in rini-pən tuk Yesu mimə, “Ǝwəh Yermaru. Ik nakirkun mə yakorkeikei pik Ik.”

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Inta. Takamarha huvə tuk kafak sipsip minə.”^g 17Kini marar maiyoh min yame ror kisisər kin mimə, “Saemon, ji Jon. ?Ik nakorkeikei Yo?”

Kini Pita, rikin rəmhə, meinai Yesu rimnaiyoh in m-kisisər mimə, “?Ik nakorkeikei Yo?” Kini rini-pən tukun mimə, “Yermaru. Ik nakirkun narimnar m-fam. Ik nakirkun mə yo yakorkeikei ik.”^h

Kini Yesu rini-pən tukun mimə, “Ita. Ik takaməvigin kafak sipsip minə.”

Yesu rimini-ərhav mə tukhopni Pita

18Kini Yesu rirpin nəgkiarien mini-pən tuk Pita mimə, “Yakamni-pre əfrakis tuk ik mə, apa kupan, nipig nimnamatamaruə, nimivəhsi-pən atuk kafam neipən, mameriwək, mamvən aikin minə fam yame ik nakorkeikei mə takvən ikin. Mərig tukmə naknəhuaru, takhuatuk kin kwermim, kini yarmə kirik tukrivəhsi-pre atuə kin kafam neipən, kini mikir ik nakravən aikin ik nakpəh norkeikeiyein mə takvən ikin.”

19Nəgkiarien e Yesu rimnəkupan mamni-ərhav nimhəyen kape Pita, kini kafan nimhəyen in tukrivəh-si haktə nhag Kughen.ⁱ

Kini Yesu rimnarar mini-pən tukun mə, “Ita, kwasig kin Yo.”

Yesu mine yermamə yame Yesu rorkeikei pik

20Kwəriwək miravən, kini Pita rarar marha-pən məm yermamə kirik kape Yesu, yame Yesu rorkeikei pik, ramkwasig kin əriu. (Kwən a in a, yame apa kupan, ye nipig kape Pasova, rimneiwaiyu mini-pən tuk Yesu mimə, “Yermaru. ?Pa nhagin tukreighaan-pən kin Ik ye kwermi tikmir minə kafam?”)^j 21Nipig Pita rimnəm yermamə e kape Yesu, kini raiyoh Yesu mimə, “Yermaru. ?Rhawor ye kwən e?”

22Kini Yesu rimini-pən tukun mə, “Tukmə Yo yakorkeikei mə in tukramragh əmə mamrirpin meriaji jakrerig-pə min, ik to nakpəh nətərig-pikien tukun. Mərig ik, takaməkeikei mikwasig kin Yo.”^k

23Yesu rimini-pən məknakin tuk Pita, kini nəvsaoyen kirik rəvirh-əvirh ye nəməhuak minə mə yermamə a kape Yesu tukripəh nimhəyen. Mərig pəh nien mə Yesu rimini mə tukripəh nimhəyen. Rimini-pən əmə tuk Pita mimə, “Tukmə Yo yakorkeikei mə in tukramragh əmə mamrirpin meriaji jakrerig-pə min, ik to nakpəh nətərig-pikien tukun.”

^g 21:16 Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Wok 20:28; 1 Pita 5:2-3 ^h 21:17 Jon 13:38

ⁱ 21:19 Jon 13:36; 2 Pita 1:14 ^j 21:20 Jon rimini nəgkiarien e ye Jon 13:23, 25.

^k 21:22 Jon 21:19; Mat 4:19; 16:24

²⁴Yermamə e kape Yesu, in yermamə kirikianə əmə yame ramni-ərhav narimnar minə e, kini mirai-pən narimnar minə e ye nəkwəkwə e. Kini kitawə kharkun mə nəgkiarien minə e kasəfrakis.^l

Nəgkiarien infamien kape nəkwəkwə e

²⁵Kini Yesu rimnor narimnar ripsaah min. Tukmə narmamə khamə tukharai fam narimnar yame In rimnor, nəgkiarien ripsaah, tukreriaji nəkwəkwə ripsaah ripsaah ripsaah. Kwənmhan ye tokrei tanə e to ripəh nəmhenien tuk nətə-pənien nəkwəkwə minə e aikin.^m

^l 21:24 Jon 15:27 ^m 21:25 Jon 20:30